

Vabariigi Valitsuse määruse „Nõuded varjendile ja varjumisplaanile, varjumiskoha kohandamise põhimõtted ning varjumisplaani koostamise kord“ seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Elanikkonnakaitse valdkonna arendamise eesmärk on suurendada ühiskonna kerksust ja valmisolekut kriisidega toime tulla. Elanikkonnakaitse raamdokumendis¹ kirjeldatakse elanikkonnakaitse üldisi põhimõtteid. Varjumine on oluline osa elanikkonnakaitse valdkonnast, sest teatud kriiside korral on vaja inimestel ohu eest varjuda. Eestis reguleerib varjumise valdkonda hädaolukorra seadus (edaspidi *HOS*).

HOS kohaselt eristatakse varjendeid ja varjumiskohti ning mõlemal juhul on hoone omanikele ette nähtud varjumisplaani koostamise kohustus.

Elanikkonnakaitse raamdokument näeb ette, aastaks 2034 on 20% Eesti elanikele olemas avalikud varjumiskohad, 75% elanikest teab, kuhu ja kuidas ohu korral varjuda ning pooltel Eesti kortermajadel ning büroo- ja ärihoonetel on olemas lahendused varjumiseks ja loodud juhendmaterjal, kuidas ja kuhu hoones varjuda.

Käesoleva määruse eelnõuga kehtestatakse nõuded varjendile ja põhimõtted varjumiskoha kohandamisele ning varjumisplaani koostamise kord. 1. juulist 2026. a kehtestatakse HOS-ga nõue rajada varjendid uutesse hoonetesse, mida külastavad rahvahulgad või mille suletud netopind on vähemalt 10 000 ruutmeetrit. Varjendi rajamise kohustus on ka teatud tüüpi hoonetel, mille suletud netopind ületab kas 1200 m² või 1500 m².

Varjendi kohustusega hoonetele, mis on selleks ajaks olemas või mille ehitisluba on väljastatud (sh ehitusloa taotlus on kohalikule omavalitsusüksusele (edaspidi KOV) esitatud), tuleb hiljemalt 1. juuliks 2027. a või kasutusloa saamisel koostada varjumisplaani. Varjumisplaani koostamise käigus tuleb leida varjumiseks sobiv koht ja see kohandada hiljemalt 1. juuliks 2028. a või kasutusloa taotlemisel.

Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on muutnud üldist julgeolekuolukorda Euroopas, lisandunud on erinevat tüüpi küberrünnakud ja looduskatastroofid, millest tingituna on rohkem elektrikatkestusi. Riik koostöös elanikega peab suutma kriisidega toime tulla ja neist väljuda minimaalsete kahjudega. Elanikkonnakaitse valdkonnas tähendab see muuhulgas, et on vaja parandada varjumise senist korraldust ning rajada varjendeid ja kohandada varjumiskohti, et kaitsta vahetu kõrgendatud ohu korral inimeste elu ja tervist.

Eelnõuga sätestatakse nõuded, millele varjend peab vastama ning täpsustatakse hoonete loetelu, kuhu varjend tuleb rajada. Samuti kehtestatakse varjendi suuruse ja tegeliku varjumispinna arvutamise alused, sest sõltuvalt hoone kasutusotstarbest võivad need erineda. Lisaks tuleb osade hoonete puhul vahetu kõrgendatud ohu olukorras arvestada kasutajate arvuga ja tagada, et neil on turvaline koht varjendis olemas. Eelnõu koostajad on seisukohal, et määrusega

¹ [Elanikkonnakaitse raamdokument](#)

kehtestatavad nõuded peavad olema rakendatavad ja arvestama ennekõike, et varjendite rajamisel ja varjumiskohtade kohandamisel tagatakse kõrgel tasemel ohutus.

Varjendi rajamise nõue toob kaasa hoone ehitushinna tõusu hinnanguliselt üldjuhul 2 %, kuid aitab kaitsta inimeste elu ja tervist kriisi, sh relvakonflikti, korral. Ehitushinna tõus mõjutab nii era- kui ka avalikku sektorit, kes peavad teatud hoone püstitamise korral arvestama varjendi rajamise nõudega. Prognooside kohaselt ehitatakse Eestis varjendi kohustusega nõuetele vastavaid hooneid aastas suurusjärgus 100, samas olemasolevaid varjendikohustusega maju on ligikaudu 17 tuhat. Seetõttu kohandatakse paralleelselt varjendite rajamisele olemasolevates hoonetes ka varjumiskohti, mis pakuvad samuti ohuolukorras esmast kaitset.

Varjumiskohtade kohandamiseks on Päästeamet koostanud juhised ja riiklikult toetatakse toetusmeetmetega korteriühistuid kohandamiseks vajalike tööde tegemisel. Varjendi projekteerimiseks saavad täpsemad juhised olema Sisekaitseakadeemia elanikkonnakaitse teadus- ja arenduskeskuse eestvedamisel koostatavas varjendi projekteerimisjuhises (edaspidi *projekteerimisjuhises*), käesolevas eelnõus sätestatakse üldised parameetrid, millele varjend vastama peab.

Varjumisplaanis kirjeldatakse teave hoone kasutajatele, kas hoones on varjend või varjumiskoht, kuidas sinna pääseb ning varjumise korraldus konkreetsetes hoonetes. Samuti määratakse varjumisplaanis varjumise korralduse eest vastutav isik, kelle ülesanne on tagada varjendi ja varjumiskoha eesmärgipärane kasutamine nii tava- kui ka kriisiolukorras.

Eelnõuga kehtestatakse varjumisplaani koostamise kord nii hoonesse kus on varjend ja hoonesse, kus seda pole. Kui hoones ei ole varjendit, tuleb alustada varjumisvõimaluste hindamisest. Selle hõlbustamiseks on Päästeamet koostanud juhise, mis on avalikult kodulehel kättesaadav, samuti saab kodulehel tutvuda varjumisplaani näidisega, mis on koostatud järgides eelnõu lisa 2.

Eelnõu vastu võtmisel otseselt halduskoormust ei suurene, kuivõrd ehitusloa väljastamise menetluses erisusi ei kehtestata. Vahetult eelnõu kehtestamise järgselt võib pikeneda ehitusprojektide koostamise aeg, kuivõrd paratamatult võtab uute nõuetega harjumine aega. Eelnõuga võib suureneda KOV-ide töökoormus ehitusloa andmisel ja Päästeameti töökoormus ehitusloa võimaliku kooskõlastusmenetluse korral seoses varjendi nõuete hindamise vajadusega.

Arvestades, et tegemist on HOS alusel kehtestatava elanikkonnakaitse kui laiapindse riigikaitse tegevusega, kohaldatakse HÕNTE § 42 kohast riigikaitse ja julgeoleku oluliste vajaduste erandit, mistõttu nimetatud halduskoormuse tasakaalustamise reegli rakendamine ei ole vajalik.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi nõunikud Mari Tikan (mari.tikan@siseministeerium.ee) ja Merike Ring (merike.ring@siseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Siseministeeriumi õigusnõunik Kai Reinhold (kai.reinhold@siseministeerium.ee).

Eelnõu koostamises osales Siseministeeriumi poolt kokku kutsutud töörühm järgmises koosseisus:

Projekteerijate ja arhitektide esindajad: Kalmer Gross, Indrek Saarepera, Indrek Laul ja Margit Mutso

Arendajate esindaja Artur Keerov

Taltech'i ja Sisekaitseakadeemia esindajad: Priit Laaniste, Aldur Parts, Henri Schasmin, Jarek Kurnitski, Ivar Talvik ja Tõnu Tomberg

Riigi Kinnisvara AS esindajad: Kalle Komissarov ja Mairo Kirss

Kohalike omavalitsusüksuste ja Eesti Linnade ja Valdade Liidu esindajad: Kristjan Kostabi, Kaie Enno, Egle Nõmmoja, Arvo Rikkinen ja Kalle Toomet

Eesti Kindlustusseltside Liidu esindajad: Ardi Roosimaa, Ingvar Allekand ja Allar Kuusk

Ettevõtjate ja tuleohutusekspertide esindajad: Uku Tuul, Marko Palloson, Rait Pukk, Sander Vaher, Janno Männik, Aivo Hiie, Karel Niinepuu ja Aivar Kask

Päästeameti, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti, Kaitseväge Peastaabi ning Kliimaministeeriumi esindajad: Leho Lemsalu, Erti Suurtalu, Urmo Karu, Andres Beek, Käthriin Lilp, Ainar Afanasjev, Kaido-Allan Lainurm.

Eelnõu ja seletuskiri toimetatakse keeleliselt enne määruse esitamist Vabariigi Valitsuse istungile.

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud HOS redaktsiooni (RT I, 30.12.2025, 20) 1. juulil 2026. aastal jõustuvate muudatustega. Käesoleva määruse eelnõu jõustub samal kuupäeval.

Riigikogu menetluses oleva eelnõuga 668 SE kavandatakse HOS kehtetuks tunnistamine alates 2026.aasta 1.juulist. Volitusnorm samasisulise määruse kehtestamiseks sisaldub ka eelnõus 668 SE.

Eelnõu toetab Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi tegevuse „Hädaolukorra seaduse muutmise seaduse eelnõu“ rakendamist (valdkond 04. sisejulgeolek). Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu esimeses peatükis sätestatakse reguleerimisala ja terminid.

Eelnõu §-ga 1 sätestatakse määruse reguleerimisala.

Punkti 1 kohaselt sätestatakse määruses varjendi ehituslikud nõuded, sealhulgas nõuded varjendi suurusele, mahutavusele, varjendis olevatele seadmetele ja varustusele, ligipääsetavusele ja tähistamisele ning kontrollile ja hooldusele.

Punkti 2 kohaselt sätestatakse määruses varjendi rajamise kohustusega hoonete täpsem loetelu ning varjendi suuruse arvutamise põhimõtted hoone kasutamise otstarbe ja kasutajate arvu järgi.

Punktide 1 ja 2 kohaselt sätestatakse määruses varjendi ehituslikud miinimumnõuded. Määrusega kehtestatud piirmäärad tagavad kaitse plahvatuse ning sellega kaasneva lööklaine ja lenduvate esemete eest ning võimaldavad varjendis tagada värske õhu olemasolu, sõltumata välisõhu saastatusest. Varjendi projekteerimise sisulisemad juhised sätestatakse projekteerimisjuhises, mis tehakse peale selle koostamist ka avalikuks. Määruses ei minda liigselt üksikasjalikuks ega tehniliseks, vaid lähtutakse üldisematest eesmärkidest.

Punkti 3 kohaselt sätestatakse nõuded varjumisplaanile, selle koostamisele, sealhulgas varjumisvõimaluste hindamisele, ning varjumisplaani uuendamisele ja teatavaks tegemisele. Varjumisplaani koostamise eesmärk on hoones varjumisvõimaluste hindamise ja võimalusel varjumiskoha kohandamise kaudu tagada ning kirjeldada hoone kasutajatele sobivaimad varjumisvõimalused vahetu kõrgendatud ohu korral. Varjumisplaani annab vajalikus mahus teavet hoones varjumise korraldamise ja varjumiskindluse suurendamise kohta.

Punkti 4 kohaselt sätestatakse määruses varjumiskoha kohandamise põhimõtted, lähtudes sellest, et määruses sätestatu järgimisel on inimestele varjumiskohas tagatud kaitse vähemalt lenduvate kildude eest.

Eelnõu §-s 2 sätestatakse käesolevas määruses kasutatavad terminid.

Punkti 1 kohaselt mõistetakse **hoone suletud netopinna** all hoone suletud netopinda majandus- ja taristuministri 05.06.2015. a määruse nr 57 „Ehitise tehniliste andmete loetelu ja arvestamise alused“ (edaspidi *määrus nr 57*) tähenduses. Määruse nr 57 lisa 1 kohaselt on varjendi suuruse arvutamisel lubatud suletud netopinnast teha mahaarvamisi, kuid see ei muuda suletud netopinna käsitlust.

Punkti 2 kohaselt on **hoone varinguala** horisontaalprojektsioonis hoone ümber olev ala, mille laius hoone välispiirist on üks kolmandik hoone kõrgusest. Tegemist on hoone ümbruses asuva ohualaga, kus varingu korral võib iseseisev väljumine olla raskendatud varisenud hooneosade tõttu.

Punkti 3 kohaselt on **varjendi piirdekonstruktsioon** hoone osa, mis moodustab varjendi väliskonstruktsiooni ja on projekteeritud taluma sõltuvalt varjendi klassist määruse § 3 lõikes 2 või 3 nimetatud lööklainest põhjustatud koormust. V1-klassi varjendi piirdekonstruktsioon peab taluma lööklainest põhjustatud koormust vähemalt 100 kN/m² ja V2-klassi piirdekonstruktsioon vähemalt 200 kN/m². Piirdekonstruktsioon on varjendi kaitsevõime tagamisel keskse tähendusega, mistõttu on sellele kehtestatud koormustaluvuse nõuded ning nõuded ka piirdekonstruktsioonis asuvatele avatäidetele (eelkõige varjendi kaitseuksele ja luukidele) ning läbiviikudele (varjendi ventilatsioonisüsteemiga seotud elemendid).

Punkti 4 kohaselt on **varjendi kaitseuks** uks, mis suletuna tagab varjendi kaitse välise ohu eest sarnaselt varjendi piirdekonstruktsiooniga, mille kaudu toimub varjendisse sisenemine ja väljumine ning mis avaneb varjendist väljapoole. Varjendi kaitseuks kaitseb inimesi plahvatusest põhjustatud lööklaine, lenduvate esemete ja saastunud välisõhu eest. Varjendi kaitseuks peab olema spetsiaalselt varjendis kasutamiseks toodetud ja vastava klassi järgi sertifitseeritud. Turul on kättesaadavad Soome tootjate kaitseuksed ning ka Eesti ettevõtjatel on valmisolek nõuetele vastavate uste tootmiseks. Suure koormuse vastuvõtmiseks ette nähtud

uksed on üldjuhul väljapoole avanevad. Kuigi ukselehe tugevus võib mõlemas suunas olla sarnane, sõltuvad avanemissuunast ukse kinnitamise viis ja koormuse ülekandumine seinale.

Punkti 5 kohaselt on **varjendi lüüs** varjendi osa, millega takistatakse varjendi kaitseukse avamisel välise saaste sattumist varjendisse, näiteks sulgetelk või -ruum, ja mis asub kaitseukse taga, varjendi piirdekonstruktsiooni sees. Lüüs ja selle vajalikud komponendid, sh ülerõhuklapid, peavad olema toodetud varjendis kasutamiseks. Varjendi lüüs võimaldab inimesel enne varjendisse sisenemist eemaldada endalt välisõhu saaste ja takistada saaste levikut varjendisse. Sõltuvalt varjendi suurusest ja kaitseklassist võib lüüs olla kergema konstruktsiooniga sulgetelk või varjendisse kaitseukse taha projekteeritud eraldi ruum. Lüüs peab olema sertifitseeritud varjendikomponent, mis on testitud ülerõhu hoidmise, lekkekindluse ja rõhulainete taluvuse osas. Tegemist ei ole pelgalt kahe ukse või telgilaadse ruumiga, vaid varjendi osaga, mis toimib koos varjendi kaitseukse ja sellega seotud rõhuelementidega. Varjendi sissepääsu juures paiknevad lüüsi toimimiseks vajalikud ülerõhuklapid, mis võimaldavad ukse avamisel säilitada varjendis kontrollitud ülerõhku ja takistada saaste sisenemist. Varuväljapääsudele neid komponente ei nõuta, kuna varuväljapääsu kasutatakse üksnes väljumiseks ning lüüsi rajamine ei ole seal tehniliselt vajalik ega otstarbekas.

Punkti 6 kohaselt on **varjendi sissepääsutee** osaliselt tugevdatud hoone osa, mis ulatub hoone välisuksest varjendi kaitseukseni. Sisuliselt tähendab see hoone sees paiknevat käiguteed, mille vähemalt kaitseukse avanemist võimaldava osa on tugevdatud. Sissepääsuteeks loetakse seega hoones läbitavat teekonda, mis algab hoone peauksest või muust välisuksest ning lõppeb varjendi kaitseuksega. Sissepääsuteele kehtestatakse osaline lisakoormuse kandmise nõue, et ka kõige ebasoodsamate asjaolude kokkulangemisel oleks tagatud varjendi kaitseukse avatavus. Varjendi sissepääsutee loetakse ühtlasi väljapääsuteeks, kuna hoone kahjustamata jäämisel saab sama teed kasutada ka peamise väljumisteena.

Punkti 7 kohaselt on **tegelik varjumispind** varjendi piirdekonstruktsiooni sees asuv inimeste viibimiseks ettenähtud ala, millesse ei arvestata varjendit teenindavaid pindu, näiteks seadmete ja vahendite hoiualad, viibimiseks ebasobivaid pindu ega muid ruume. Tegelik varjumispind on aluseks varjendi suuruse arvutamisel ning näitab, kui paljudele inimestele on varjend mõeldud. Ühe varjendis viibija kohta tuleb tagada vähemalt 0,75 ruutmeetrit põrandapinda, millesse ei arvestata muude varjendis paiknevate seadmete ega ruumide pinda. Kõik muud seadmed ja ruumid arvestatakse tegelikule varjumispinnale lisaks. Varjendi tegelik varjumispind ei saa olla väiksem kui 15 ruutmeetrit, mis võimaldab varjumist 20 inimesele ning tagab piisava õhuvahetuse ja ruumi vajalike seadmete ja varustuse jaoks.

Punkti 8 kohaselt on **varjendirühm** mitmest sama klassiga varjendist koosnev hoone osa, mis on ette nähtud kuni 360 inimese varjumiseks. Eelnõu kohaselt on lubatud rajada ühe suurema varjendi asemel mitu sama klassi väiksemat varjendit tingimusel, et nende tegelik varjumispind vastab kuni 360 inimese varjumiseks vajalikule pinnale. Täpsemad selgitused on antud vastava sätte (§ 5 lg 5) juures.

Punkti 9 kohaselt on **varjendi varuväljapääsutee** tugevdatud hoone osa, mida kasutatakse varjendist väljumiseks olukorras, kus muu väljapääsu kasutamine ei ole võimalik. Varuväljapääsutee on otseselt seotud inimeste ohutusega ning sellele on määruses kehtestatud eraldi nõuded (vt § 7 lg-d 4-11).

Punkti 10 kohaselt on **varjendi varuväljapääsutee sisemine pääs** uks või luuk, mille kaudu on võimalik varjendist väljuda varuväljapääsuteele juhul, kui kaitseukse avamine on takistatud või sissepääsutee kasutamine ei ole võimalik. Tegemist on vahetult varjendist avatava ukse või luugiga, mille kaudu pääseb varuväljapääsuks mõeldud hoone osasse.

Punkti 11 kohaselt on **varjendi varuväljapääsutee välimine pääs** varuväljapääsutee lõpuosa, mille kaudu on võimalik üldjuhul väljuda hoone varingualast ning mis tavaolukorras võib olla suletud. Varuväljapääsutee välimine pääs on uks või luuk, mille kaudu on võimalik väljuda varuväljapääsuteelt vabasse õhku. Varuväljapääsutee välimine pääs avaneb üldjuhul väljapoole. Selle kaudu peab olema võimalik väljuda hoone varingualast, mistõttu paikneb see üldjuhul hoonest eemal, kuid eelnõu § 7 lõigetes 5 ja 6 on sätestatud ka tingimused, mille korral võib välimine pääs avaneda hoone varingualasse.

Punkti 12 kohaselt on **varjendi ventilatsioonisüsteem** seadmete, filtrite, torustike ja muude osade kogum, mille eesmärk on takistada õhurõhu järsku muudatust varjendis ja saastunud välisõhu sattumist varjendisse tagades varjendis viibijatele ühtlase filtreeritud välisõhu jaotuse. Ventilatsioonisüsteem peab seega tagama, et kogu varjendis viibimise aja oleks seal viibijatel piisavas koguses puhast ja värsket õhku. Varjendi ventilatsioonisüsteemi olulisemad osad peavad olema toodetud ja sertifitseeritud varjendis kasutamiseks. Ventilatsioonisüsteemi keskseks osaks on ventilatsiooniseade, mis tagab värsket õhu pealevoolu ning mille osadeks on muuhulgas spetsiaalsed filtrid ja klapid, mis takistavad õhusaaste jõudmise varjendisse. Ventilatsiooniseade koos osadega peab olema tervikuna sertifitseeritud varjendis kasutamiseks, tagamaks seadme ja selle osade sobivuse varjendile.

Eelnõu teises peatükis sätestatakse nõuded varjendile.

Eelnõu §-s 3 sätestatakse varjendi klassid ja nendega seotud nõuded. Juhul, kui soovitakse rajada varjend, mis ületab järgnevalt nimetatud parameetrid ehk rohkem kui 1000 inimesele, käsitatakse seda erijuhuna, samas on võimalik ühe suure varjendi asemel rajada mitu väiksemat varjendit, mille puhul saab lähtuda määruses sätestatud nõuetest.

Lõike 1 kohaselt jaotatakse hoonesse rajatavad varjendid kahte klassi, lähtudes inimeste arvust varjendis ning varjendi suurusest ja konstruktsioonide tugevusest kahte klassi, mis erinevad suuruse ja koormuse taluvuse poolest. Klassidesse jaotamise aluseks on Soome kogemus erisusega, et V1-klassi varjendi miinimumsuurus on Eestis viis ruutmeetrit väiksem ning sellise suurusega varjend tagab sobiva koha varjumiseks 20 inimesele. Eesti nõude kohaselt ei erine varjendi rajamisega kaasnevad kulud Soome miinimumvarjendi rajamise kuludest.

Hoonesse rajatava varjendi klassi määramisel võetakse aluseks tegeliku varjumispinna suuruse määramise arvutus, mis on toodud määruse lisa 1 ning vajadusel ka inimeste arv, kellele tuleb vahetu kõrgendatud ohu korral tagada varjumisvõimalus. Hooneteks, kus varjumisvõimalus tuleb tagada kõigile hoonesse arvestatud inimestele, loetakse määruse lisa 1 kohaselt majutusasutused, kinnipidamisasutused, hoolekande- ja meditsiinasutused ning haridusasutused. Varjendi klass valitakse hoonet projekteerima asudes, kui lähteülesandena on teada hoone kasutusotstarve, selle suurus ja maksimaalne inimeste arv. Arvestada tuleb, et varjend tegelik varjumispind ei saa olla väiksem kui 15 ruutmeetrit.

Määruse lisas 1 on nimetatud hooned, mille puhul arvestatakse tegelik varjumispind kõigile inimestele, kellele tuleb vahetu kõrgendatud ohu korral tagada varjumine, ning hooned, mille puhul saadakse varjendi tegelik varjumispind kindlaksmääratud protsendina hoone suletud netopinnast. Samuti on alati võimalik rajada mitu väiksemat varjendit, koondada need varjendirühmaks või paigutada hoone erinevatesse osadesse vastavalt hoone omaniku tellimusele ja koostööle projekterijaga. Soome praktikas on esinenud juhtumeid, kus ühe S2-klassi varjendi asemel on rajatud 11 S1-klassi varjendit. Seega on projekteerimisel võimalik paindlikult valida varjendi klassi, hulka ja asukohta.

Lõigetes 2 ja 3 selgitatakse V1-klassi ja V2-klassi varjendite olemust. Varjendi klasside jaotuse aluseks on põhimõte, et V1-klassi varjendi konstruktsioonid peavad taluma lööklainest põhjustatud koormust vähemalt 1 Bar või 100 kN/m^2 ja V2-klassi varjendi konstruktsioonid vastavalt vähemalt 2 Bar või 200 kN/m^2 .

V1-klassi varjendi tegelik varjumispind on seega mitte väiksem kui 15 ruutmeetrit, selle piirdekonstruktsioon talub lööklainest põhjustatud koormust vähemalt 100 kN/m^2 ning see on ette nähtud kuni 180 inimesele. Soome kogemus näitab, et pea 90 % varjenditest on võimalik rajada selliste parameetritega. Seda toetab ka põhimõte, et ühe V2-klassi varjendi asemel on lubatud rajada mitu V1-klassi varjendit.

V2-klassi varjendis tagatakse tegelik varjumispind üle 180 inimesele ja kuni 1000 inimesele ning selle piirdekonstruktsioon talub lööklainest põhjustatud koormust vähemalt 200 kN/m^2 . V2-klassi varjendi tegelikule varjumispinnale ei ole seatud maksimumsuurust, kuid arvestada tuleb, et mida rohkem inimesi on ühes varjendis ehk mida suurem on varjend, seda suuremad on ka varjendi rajamise, vajalike seadmete ja muu tarvilikuga varustamise ning hooldusega seotud kulud. Oluline on ka ohutuse aspekt, mida rohkem on väiksemaid varjendeid, seda hajutatumalt on inimesed paigutatud ja seda parem on nende kaitetus. Seega ei ole otstarbekas rajada väga suure mahutavusega V2-klassi varjendeid.

Eelnõuga kehtestatakse tegelikule varjumispinnale piirmäärad, kusjuures kõik muud varjendis põrandapinda vajavad komponendid arvestatakse sellele pinnale lisaks. Varjendi kogupind kujuneb seega tegelikust varjumispinnast ning seadmete, abiruumide ja muude vajalike pindade summast ning on Soome kogemuse põhjal ligikaudu 10–15% suurem kui tegelik varjumispind. Varjendit, mille tegelik varjumispind on väiksem kui 15 ruutmeetrit, pole otstarbekas rajada. Töörühmas tehtud arvestuse kohaselt sobib 15 ruutmeetrine varjend varjumiseks kuni 20 inimesele ning seal on mõistliku kulutusega tagatud piisav värske õhu olemasolu ja muud vajalikud olmetingimused. Väiksema tegeliku varjumispinnaga varjendisse on vajalike lisaseadmete nagu näiteks ventilatsioonisüsteem, varjuväljapääsutee kasutamiseks vajalik varustus ja muud, näiteks olmepinnaks või tualetiks rajatav hoone osa hinna poolest sama, nagu suuremasse varjendisse. Seega, väiksema kui 15 ruutmeetrise tegeliku varjumispinnaga varjendi rajamise kulu oleks ebaproportsionaalne võrreldes inimeste arvuga, kes seal kaitset saaksid.

Varjend ise võib olla erikujuline, mis aitab tagada konstruktsioonilise tugevuse ka suuremate varjendite puhul. Hajutatavuse lubamine võimaldab rajada mitu väiksemat varjendit, kusjuures varjendi sees tuleb vajadusel tagada eraldatud ruumid vajalike vaheseinte abil.

Tegelik varjumispind peab varjumise ajal olema vähemalt 0,75 ruutmeetrit inimese kohta (eelnõu § 4 lõige 3). Tegelikule varjumispinnale lisanduvad seadmete ja vahendite hoiustamiseks ning varjendi teenindamiseks vajalikud abiruumid ja pinnad.

Varjendi klassi valikul saab juhendada sellest, kas on optimaalsem rajada näiteks üks V2-klassi varjend või mitu V1-klassi varjendit. Valik sõltub inimeste arvust ja inimeste tegelikust ruumivajadusest. Näiteks haiglates on varjendis vaja tagada liikumisvõimalus ratasvooditega, mistõttu ei pruugi 0,75 ruutmeetrit põrandapinda inimese kohta olla piisav. Sellisel juhul peaks minimaalseks kavandatavaks põrandapinnaks olema ligikaudu 2,1 ruutmeetrit inimese kohta. Täpsemad suunised varjendite tegeliku varjumispinna arvutamiseks on esitatud määruse lisas 1 ja loodavas projekteerimisjuhises.

Lõike 4 kohaselt sätestatakse varjendi rajamise kohustusega hoonete täpsem loetelu kasutusotstarbe ning kasutajate arvu järgi määruse lisas 1. HOS sätestab üldised suunised hoonetele, kuhu tuleb rajada varjend peamise kasutusotstarbe ja suuruse järgi, kuid varjendi rajamise kohustusega hoonete täpsem loetelu on esitatud määruse lisas 1.

Kasutusotstarbest lähtumine tähendab muuhulgas seda, et varjendi suuruse arvutamisel võetakse arvesse hoone erinevate osade erinevaid kasutusotstarbeid või -viise. Näiteks kui hoone peamine kasutusotstarve on büroohoone, kuid hoonesse on kavandatud ka ruumid toitlustusasutusele ja lastehoiule, lähtutakse varjendi rajamise kohustuse määramisel hoone peamisest kasutusotstarbest, kuid arvesse tuleb võtta ka hoone teiste osadega seotud nõudeid. Määruse lisa 1 käsitluse kohaselt ei pea büroohoonesse ja seal olevasse toitlustusasutusse rajatava varjendi puhul varjendi suuruse arvutamisel võtma arvesse kõiki hoones viibijaid, kuid lastehoiu puhul tuleb seda teha. Seega lähtutakse varjendi rajamisel nii hoone kui terviku kasutusotstarbest kui ka selle erinevate osade kasutusotstarbest ja teatud juhtudel ka kasutajate arvust.

Eelnõu §-ga 4 kehtestatakse varjendi suuruse määramise alused, kui suur peab olema tegelik varjumispind või milliseid varjendi ruume ja pindu tegeliku varjumispinna hulka ei arvestata. Kuigi Soome S1-klassi varjendi standardis on määratletud ka tegeliku varjumispinna minimaalne kõrgus (2,3 meetrit ning talade ja kommunikatsioonide all minimaalselt kaks meetrit), ei kehtestata eelnõuga vastavat nõuet. Kuna varjend on igapäevaselt kasutatava hoone osa, ei saa varjumispinna miinimumkõrgus eluliselt olla alla madalam kui hoone tavapärane korruse kõrgus. Tavapärase korruse mõõtmetest madalama kõrgusega varjendi rajamine võib olla õigustatud põhjendatud juhtudel arvestades tavapärast kasutusotstarvet.

Lõike 1 kohaselt moodustab varjendi kogupind varjendi tegelikust varjumispinnast ja pinnast, mis on ette nähtud käesoleva paragrahvi lõikes 5 nimetatud seadmetele ja muudele ruumidele. Keskse tähtsusega on varjendi tegelik varjumispind, millele on kehtestatud konkreetsed arväärtused ja arvutamise juhised. Muude seadmete ja ruumide pind sõltub varjendis viibivate inimeste arvust ja valitud varjendi klassist, mistõttu ei ole võimalik nendele kehtestada ühtset kindlat suurust ning see võib varjenditi erineda. Seetõttu ei hinnata varjendeid kogupinna, vaid varjendi tegeliku varjumispinna alusel.

Varjendi tegeliku suuruse arvutamise näitena võib tuua olukorra, kus 1500 ruutmeetrise suletud netopindalaga hoonesse tuleb, rakendades 2% nõuet, rajada 30 ruutmeetri suuruse tegeliku varjumispinnaga varjend. Arvestades, et igale inimesele tuleb tagada 0,75 ruutmeetrit, on selline varjend ette nähtud, 40 inimesele (30/0,75). Varjendi tegelik kogusuurus sõltub seejuures hoone kasutusotstarbest ja kasutusrežiimist vahetu kõrgendatud ohu korral. Kui 1500 ruutmeetrine hoone on projekteeritud 100 inimesele ning seda kasutatakse ka vahetu kõrgendatud ohu korral samas mahus (nt hoolekandeaustus), peab tegelikku varjumispinda olema 75 ruutmeetrit (100x0,75). Kui aga nii tavaolukorras kui vahetu kõrgendatud ohu korral kasutab hoonet tegelikult 25 inimest, siis võib rajada varjendi, mille tegelik varjumispind on 18,75 ruutmeetrit.

Hoonele koostatavas varjumisplaanis tuleb samuti kajastada inimeste arv, kellele on varjendis tagatud 0,75 ruutmeetrit varjumispinda. Hoone kasutusotstarbe muutmisel tuleb arvestada ka varjumisvõimalustega ning vastav lahendus kajastada varjumisplaanis, näiteks märkides, et vahetu kõrgendatud ohu korral ei ole kõigile hoone kasutajatele varjumiseks tagatud nõutavat põrandapinda.

Kogu lisaseadmete ja -vahendite paigaldamiseks ning lisaruumide rajamiseks vajalik põrandapind arvutatakse tegelikule varjumispinnale lisaks. Nende pindade suurus võib sõltuda sellest, kui paljudele inimestele varjend on varjend ette nähtud. Näiteks võib lüüsi ja ventilatsiooniseadme paigaldamiseks vajalik põrandapind eespool toodud näite puhul olla minimaalselt neli ruutmeetrit (1,5+2,5). Joogivee hoiustamiseks vajalik pind sõltub aga arvestusest, mille kohaselt peab varjendis olema iga tegeliku varjumisala ruutmeetri kohta neli liitrit vett ööpäevas (12 liitrit iga tegeliku varjumispinna ruutmeetri kohta). See tähendab, et ühel juhul tuleb arvestada 300 liitri vee hoiustamisega ööpäevas (kolmeks ööpäevaks siis 900 liitrit) ning teisel juhul 75 liitriga ööpäevas (kolmeks ööpäevaks siis 225 liitrit), mis võib mitmekordselt mõjutada hoiustamiseks vajaliku põrandapinna suurust. Samas on võimalik joogivee olemasolu tagada ka veetrassi kaudu, mis võimaldab vähendada vee ladustamiseks vajalikku põrandapinda.

Esialgne tegelik varjumispind määratakse arvestusega 1 või 2 % hoone netopinnast. Vajadusel lisatakse sellele hoonesse kavandatud maksimaalne inimeste arv, kes eeldatavalt kasutavad hoonet ka vahetu kõrgendatud ohu korral, ning vastavalt suurendatakse või vähendatakse tegeliku varjumispinna suurust. Hooneks, mille puhul võib arvestada ka projekteeritud maksimaalse inimeste arvuga, loetakse näiteks kortermaja. Hooneks, mille puhul tuleb inimeste arvuga arvestada loetakse näiteks ühiselamut, haiglat, hooldekodu, lasteaeda ja kooli, kuna nendes hoonetes viibivad inimesed ka vahetu kõrgendatud ohu korral. Samas loetakse hooneteks, mille puhul võib sõltumata inimeste arvust rajada varjendi tegeliku varjumispinna suurusega 1 või 2 % hoone suletud netopinnast, näiteks tööstushooneid, laohooneid ja muuseume.

Lõike 2 kohaselt lähtutakse varjendi tegeliku varjumispinna määramisel määruse lisast 1. See tähendab, et esmalt võetakse aluseks kindlaksmääratud protsent hoone suletud netopinnast, millest on maha arvatud määruse lisas 1 nimetatud hoone osad. Järgnevalt tuleb veenduda, kas varjendi tegeliku varjumispinna suuruse arvutamisel peab arvestama kõigi hoonesse projekteeritud inimestega, kellele tuleb vahetu kõrgendatud ohu korral varjumisvõimalus

tagada. Samas on lubatud teatud hoonetüüpide puhul lähtuda üksnes määruse lisa 1 sätestatud protsendilisest väärtusest hoone suletud netopinnast.

Inimeste arvu tuleb kindlasti arvesse võtta hoonetes, kus inimesed võivad viibida ööpäevaringselt ja nende iseseisev toimetulek on piiratud (nt hoolekandeesutused, haiglad ja kinnipidamisasutused), samuti hoonetes, mis peavad olema kasutuses ka vahetu kõrgendatud ohu korral (nt koolid ja lasteaiad), ning hoonetes, mida on võimalik kasutada evakueeritute majutamiseks (nt hotellid). Muude hoonete puhul, kus maksimaalset hoone kasutajate arvu vahetu kõrgendatud ohu korral arvestamisel kujuneks varjend ebamõistlikult suureks, võib lähtuda üksnes määruuses käsitatud hoone netopinna arvestusest. Samuti on võimalik teatud juhtudel lähtuda hoone tegelikust kasutajate arvust, kui hoone suletud netopinna alusel arvestatud varjend osutuks ebaproportsionaalselt suureks.

Näiteks kaupluses, mis on tavaolukorras ette nähtud 1000 inimesele ja mille suletud netopind on 18 000 ruutmeetrit, kuid kus vahetu kõrgendatud ohu korral ei viibi sama palju inimesi, saab määruse lisa 1 kohaselt kasutada järgmist mudelit: 2% hoone netopinnast annab tegeliku varjumispinna suuruseks 360 ruutmeetrit, mis sobib varjumiseks 480 inimesele. Sellisel juhul on hoone omanikul lubatud lähtuda varjendi rajamisel hoone netopinnast ja kajastada varjumisplaanis, et vahetu kõrgendatud ohu korral on kaupluses tagatud varjumisvõimalus 480 inimesele. Samuti on eluliselt võimalik piirata vahetu kõrgendatud ohu korral kauplust üheaegselt külastatavate inimeste arvu.

Sama suure koolihoone puhul tuleb läbi teha teistsugune arvestus. Koolihoones, mis on ette nähtud 1000 inimesele ka vahetu kõrgendatud ohu korral, tuleb lisaks hoone suletud netopinna alusel arvutatud varjumispinnale arvesse võtta ka inimeste arv. Kui netopinna alusel arvutatud varjumispind on 360 ruutmeetrit ja see mahutab 480 inimest, tuleb ülejäänud 520 inimese jaoks arvestada täiendav varjumispind. Kui igale inimesele tagada 0,75 ruutmeetrit varjumispinda, tuleb varjendi tegelikku varjumispinda suurendada 390 ruutmeetri võrra ning kokku on sellises koolihoones vajalik vähemalt 750 ruutmeetri suurune tegelik varjumispind, millel lisanduvad seadmete ja muude ruumide pinnad.

Varjendite tegeliku varjumispinna suuruse arvutamise aluseks olevad algandmed võivad olla ehituslikult sarnased, kuid erinevad sõltuvalt kaitstavate isikute ringist. Samuti ei ole võimalik täpselt prognoosida inimeste käitumist vahetu kõrgendatud ohu olukorras. Arvestades Ukraina sõja kogemust, on siiski võimalik hinnata, millistes hoonetes peaks sellises olukorras tegevus jätkuma või milliseid hooneid võib olla vaja ajutiselt kasutusele võtta, ning neid asjaolusid tuleb varjendi suuruse planeerimisel arvesse võtta.

Lõike 3 kohaselt tuleb tegeliku varjumispinna määramisel tagada iga inimese kohta vähemalt 0,75 ruutmeetrit põrandapinda. Tegemist on mitmes riigis kasutusel oleva arvestusliku suurusega, mis on end õigustanud nii ehitushinna kui ka optimaalse mahutatavuse seisukohalt. Samas tuleb haiglates, hooldekodudes või muudes hoonetes, kus inimeste olukorrast tulenevalt on vaja tagada suurem varjumispind, tegelikku varjumispinda suurendada. Sellisel juhul ei tohi tegelik varjumispind olla väiksem kui 0,75 ruutmeetrit inimese kohta, kuid minimaalseks sobivaks suuruseks võib näiteks haiglates soovituslikult lugeda vähemalt 2,1 ruutmeetrit inimese kohta, et tagada pind ka elu ja tervise säilitamiseks vajalikele seadmetele ja vahenditele.

Suurema tegeliku varjumispinna vajadus võib tekkida ka juhul, kui haigla varjendis tuleb tagada operatsioonide tegemise võimekus. Suurem ruumivajadus on seotud eelkõige ratastoolide või ratasvooditega liikumise võimaldamisega ning lamamisvõimaluse tagamisega. Suuremat varjumispinda võivad vajada näiteks kinnipidamisasutused, rehabilitatsioonikeskused ja muud hooned, kus inimesed ei saa iseseisvalt liikuda või vajavad erivajadusest tulenevalt rohkem ruumi. Samas on võimalik kavandada suurem tegelik varjumispind vaid osale varjujatest. Kui varjend projekteeritakse näiteks 30-le inimesele, võib tegelik varjumispind kujuneda järgmiselt: kümnele inimesele tagatakse ettenähtud põrandapind 0,75 ruutmeetrit inimese kohta, samal ajal võib samasse varjendisse ette näha järgmisele kümnele inimesele ühe ruutmeetri inimese kohta ja kümnele inimesele 2,1 ruutmeetrit. Sellisel juhul on minimaalne nõue kõigile täidetud, kuid tegelik varjumispind on summaarselt suurem. Sellise lahenduse kasutamine eeldab projekteerija ja hoone omaniku kokkulepet.

Lõike 4 kohaselt tuleb varjendi tegelik varjumispind arvutada hoones või hoonekompleksis paiknevate erineva kasutusotstarbega hooneosadele või hoonete jaoks ette nähtud varjumispindade arvestuse alusel. Hoonekompleksi all mõistetakse siinkohal funktsionaalselt koos toimivat ehituslikku kompleksi, mis võib koosneda nii hoonetest kui ka rajatistest. Näiteks võib ühe ettevõtte territooriumil paikneva büroo- ja tootmishoone kasutajatele rajada ühise varjendi, lähtudes mõlema hoone jaoks arvutatud tegelikust varjumispinnast.

Ühe hoone puhul, millel on erineva kasutusotstarbega osad, tähendab see näiteks, et kui kaubandushoone 10 000 ruutmeetrist suletud netopinnast moodustavad laod 50%, võib tegeliku varjumispinna arvutuse aluseks võtta ülejäänud 5000 ruutmeetrit. Sellele pinnale tehakse omakorda arvestus vastavalt hoone erinevate osade kasutusotstarbele. Varjendi tegelik varjumispind saadakse kõigi nende arvestuse summana ning arvestuses võib lähtuda hoone eri osades või hoonekompleksi eri hoonetes vahetu kõrgendatud ohu korral viibivate inimeste arvust.

Lõikes 5 on nimetatud varjendi alad ja ruumid, mida tegeliku varjumispinna hulka ei arvestata. Nimetatud pinnad tuleb vajadusel küll projekteerida varjendi piirdekonstruktsiooni sisse lõike 6 kohaselt, kuid neid ei kasutata varjumiseks. Tegelikule varjumispinnale lisaks tuleb projekteerida põrandapind lüüsi, ventilatsiooniseadmete, esmaabiruumi, varuenergiaallika ja tualetile jaoks ning olmealale, kus paikneb töötasapind või mis on eraldi ruum. Samuti ei loeta tegeliku varjumispinna hulka ruume, mille kõrgus on alla 1,6 meetri või laius alla kahe meetri, alasid, kuhu on paigutatud seadmed või vahendid, kus liiguvad ukсед või kus inimene ei saa tegelikkuses turvaliselt viibida. Need alad kuuluvad varjendi kogupinna hulka, kuid mitte tegeliku varjumispinna hulka, kus inimene saaks viibida.

Eelnõu §-s 5 sätestatakse varjendi asukoha ja projekteerimise nõuded.

Kuna varjendeid on võimalik rajada ka rühmana, kohaldatakse sellisel viisil rajatavatele varjenditele samuti antud sätetes toodud varjendi asukoha nõudeid.

Lõike 1 kohaselt võib varjendi rajada hoone osana või eraldiseisva hoonena, kas täielikult või osaliselt maa-alusena või hoone esimesele korrusele. Selline käsitlus annab projekteerijatele suurema paindlikkuse sobiva asukoha leidmisel hoones või hoone lähedal.

Varjend ei ole tühi hoone või hoone osa, sellesse võib projekteerida näiteks koosolekuteruumi, võimla, tööõpetuse klassi või muu sarnase ruumi, tingimusel et seda on võimalik vajadusel kolme tööpäevaga tühjaks tõsta ja varjendina kasutusele võtta. Varjendi saab rajada täielikult maa alla, osaliselt maa alla või hoone esimesele korrusele. Sõltumata valitud asukohast peavad olema täidetud kõik koormus- ja muud nõuded.

Kui varjendi rajamisel eelistatakse maapealset lahendust hoone esimese korrusel, tuleb arvestada, et maapealne varjend eeldab piisavat killu-, varingu- ja lööklainekaitset, eelkõige linnalistes piirkondades ja kõrge põhjaveetasemega aladel. Vastavat kaitset pakub V2-klassi varjend. Täpsemad juhised varjendi asukoha valiku ja vajalike arvutuste kohta esitatakse projekteerimisjuhises.

Lõike 2 kohaselt võib varjendi projekteerimisel ja ehitamisel juhinduda asjakohasest Eesti, Euroopa või rahvusvahelisest standardist, eeldusel, et määruse nõuded on täidetud. Selline võimalus on jäetud eelkõige põhjusel, et määrus annab varjendile üldised nõuded, millele varjend peab vastama, samas kui standardites võib olla esitatud sobivad tehnilised lahendused nende nõuete täitmiseks.

Sisuliselt tähendaks see võimalust kasutada Euroopa Liidu või Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigis kehtivaid varjendinõudeid või Euroopa standardiorganisatsiooni rahvusvaheliselt tunnustatud standardit. Samas ei välista selline sõnastus ka näiteks Ühendkuningriigi või Ameerika Ühendriikide standardite kasutamist, juhul kui need vastavad eelnõu nõuetele.

Silmas tuleb pidada, et kui projekteerija on aluseks võtnud näiteks Soomes, Rootsis või Šveitsis kehtivad varjendi nõuded, tuleb ehitusloa andjale esitada projekteerimisel kasutatud alusdokumendid. Kui nende alusel on täidetud käesoleva määruse miinimumnõuded, loetakse varjend nõuetele vastavaks. Samuti on võimalik projekteerimisel kasutada Euroopa standardiorganisatsioonide nagu European Committee for Standardization (CEN) või International Organization for Standardization (ISO) kehtestatud varjendi standardeid.

See säte tähendab ka, et enne käesoleva eelnõu jõustumist koostatud ehitusprojektid, milles on kasutatud muud standardit, on jätkuvalt asjakohased. Kuigi sõnastus viitab ka Eesti standardile, siis sellist standardit praegu veel ei ole, kuid selle koostamist tulevikus ei välistata.

Lõike 3 kohaselt tuleb varjendi rajamisel vältida varjendi võimalikku üleujutust või liigniiskuse kogunemist. See on eriti oluline niisketes piirkondades hoonete või varjendite rajamisel. Kui liigniiskuse kogunemist on võimalik lahendada tehniliste vahenditega (näiteks niiskusimurid, kütteleahendused või ventilatsioon), siis võimaliku üleujutuse vältimiseks võib osutada vajalikuks eelistada varjendi rajamist hoone esimesele korrusele. Arvestada tuleb, et üleujutust ja liigniiskust ei põhjusta ainult looduslikud tegurid, vaid need võivad tekkida ka hoone tehnosüsteemide purunemisel. Seetõttu tuleb vältida ka hoonest endast lähtuvaid üleujutuse ohte (vt eelnõu § 5 lg 3). Varjendiks kavandatud hoone osa igapäevane kasutamine võimaldab ühtlasi olukorda jälgida ja vajaduse korral niiskuse teket ennetada.

Lõike 4 kohaselt ei tohi varjendi piirdekonstruktsioon ja juurdepääsuteed piirneda ruumidega, kus paiknevad surveseadmed, plahvatusohtlikud ained või suures koguses vedelikke, näiteks basseiniid või suured veehoidlad. Varjend on ette nähtud kaitseks väljast lähtuva plahvatus- ja

muu ohu eest, kuid samaaegselt tuleb vältida hoonest endast lähtuvaid ohte varjendis viibijatele. Näiteks ei ole lubatud varjendit rajada basseini alla ega vahetult plahvatusohtlike ainete laoruumiga piirnevaks. Samas on võimalik rajada ujulast varjend, kui täidetakse kõiki määruse nõudeid ja on tagatud basseini tühjendamine 72 tunni jooksul.

Lõike 5 kohaselt võib ühe suure varjendi asemel rajada mitu väiksemat sama klassi varjendit eeldusel, et nendes tagatakse tegelik varjumispind kuni 360 inimesele. Selline lahendus võib teatud juhtudel osutada ka majanduslikult otstarbekamaks, kuna näiteks on võimalik kasutada üht piirdekonstruktsiooni seina kahes varjendi vahel. Kõrvuti võib paigutada määramata arvu varjendeid, kuid need ei tohi kokku mahutada rohkem kui 360 inimest.

Kahjuriski arvutuse põhjal on Soomes uuritud, kui suured võivad varjendid olla ja milline on nende vastupidavus ründemoonale. Jõuti järeldusele, et varjendeid saab rajada rühmana selliselt, et tegelik varjumispind on kuni 270 ruutmeetrit, ning et selline lahendus aitab vähendada varjendite rajamise kulusid. 270 ruutmeetrit tegelikku varjumispinda tagab varjumise koha 360 inimesele ning kuna Eesti varjendi klasside käsitlus lähtub inimeste arvust, siis neid arvutusi saab tõlgendada nii, et ühes varjendirühmas saab olla kuni 360 inimest.

Varjendirühmade omavaheline kaugus peab olema vähemalt 20 meetrit, mis omakorda tagab piisava hajutatuse ja suurendab ohutust. Täpsemalt kirjeldatakse selle lahenduse kajastamist projektis ja rakendamise võimalusi projekteerimisjuhises.

Lõike 6 kohaselt võib mitme lähestikku asuva hoone kohta rajada ühe ühise varjendi. Seejuures tuleb tagada, et varjendi tegelik varjumispind arvutatakse kas nende hoonete kogu suletud netopinnast tehtud mahaarvamiste järgi või hoone kasutajate arvu põhjal, nagu see on sätestatud määruse lisas 1. Selline käsitlus võimaldab tagada ohutu koht varjumiseks võimalikult paljudele inimestele, jäädes kulude osas optimaalseks.

Ühise varjendi puhul peavad varjendit kasutavate hoonete omanikud omavahel kokku leppima varjendi rajamise, hoolduse ja kasutamisega seotud tegevustes. Sarnane põhimõte kehtib ka ehitisevälise tuletõrjevee tagamisel, kus on lubatud rajada üks veevõtukoht mitme ehitise kohta ning ehitise omanikud lepivad kokku selle rajamise ja hooldamisega seotud kulude jagamises. Arvestada tuleb siiski, et selline varjend peab olema rajatud esimese hoone kasutusele võtmise ajaks.

Lõike 7 kohaselt võib hoonete ühine varjend paikneda kaugeimast sellega seotud hoonest kuni 250 meetri kaugusel. Kauguse arvestamisel mõõdetakse vahemaad kaugeima hoone välisuksest kuni varjendi kaitseukseni mööda sobivat liikumisteed. See tähendab, et liikumistee peaks kulgema selleks ettenähtud teid mööda ning vältima aedadest ja haljastusest tulenevaid takistusi, et tagada võimalikult sujuv ja kiire liikumine.

Eelnõu koostamisel kaaluti ka hoonesisese liikumistee pikkuse arvestamist alates hoone sees paiknevast lähtepunktist kuni välisukseni, kuid see muudaks varjendi sobiva asukoha leidmise ebamõistlikult keerukaks ega toetaks lahenduse eesmärki. Lisaks alustavad inimesed liikumist hoone eri punktidest, seetõttu sellest lahendusest loobuti. Seega arvutatakse ühise varjendi kaugust kaugeima hoone välisuksest ja lisatakse hoonesisese liikumisevahemaa. Arvestada

tuleb, et määruses nimetatud liikumistee hulka loetakse ka liikumistee pikkus hoones, kus varjend asub, kuna liikumine peab lõppema turvalises kohas ehk varjendis.

Eelnõu §-ga 6 sätestatakse nõuded varjendi konstruktsioonidele.

Lõike 1 kohaselt võib varjendi piirdekonstruktsioon olla osa hoone kandvast konstruktsioonist ja üldjuhul rajatakse piirdekonstruktsioon raudbetoonist. See ei tähenda, et varjendit ei või rajada eraldiseisvana. Kui varjend soovitakse paigutada maa alla, saab see olla eraldiseisev või osa hoonest.

Raudbetooni kasutamine piirdekonstruktsioonis on siinkohal pigem reegel, kuid säte jätab võimaluse kasutada ka muid materjale, näiteks graniiti või paekivi, kui see on võimalik. Muude materjalide kasutamisel tuleb tagada samaväärne vastavus varjendi piirdekonstruktsioonidele esitatavatele tugevus- ja koormusnõuetele.

Lõike 2 kohaselt ei ole varjendiks rajatud hoone osa tavapärase kasutuse ajal lubatud nõrgestada varjendi piirdekonstruktsiooni. Nõude eesmärk on tagada, et kogu hoone kasutusaja jooksul säilib varjendi monoliitsus, kaitsevõime ja konstruktsiooniline terviklikkus. Tegemist ei ole siiski absoluutse keeluga teha piirdekonstruktsioonides läbiviike. Keeld on nõrgestada piirdekonstruktsioone, mistõttu on teatud juhtudel lubatud piirdekonstruktsiooni läbivad tööd, näiteks ventilatsioonisüsteemi vahetamisel. Sellised tööd tuleb kajastada ehitusprojekti või projektimuudatustes ning nende järel peab olema jätkuvalt tagatud varjendi vajalik terviklikkus ja kaitsevõime.

Lõike 3 kohaselt ei ole varjendis lubatud kasutada ehituslikke lahendusi nagu müüritisi, muid konstruktsioone või viimistluskihte, mis tugeva vibratsiooni korral võivad varjendis viibijaid ohustada. See tähendab, et nii konstruktsioonides kui viimistluses ei tohi varjendis kasutada materjale, mis vibratsiooni mõjul murduvad, eralduvad või tekitavad ohtlikku tolmu.

Näiteks võib varjendiks rajatud hoone osas olla tavapärasest kasutuses saun, kuid varjendina kasutades ei tohi seal olla klaasuksi ega muid elemente, mis ei ole ette nähtud ohutuks kasutamiseks tugeva vibratsiooni korral. Samuti ei ole lubatud kasutada sauna siseviimistluses keraamilisi plaate. Igasugust lisaohu varjendis viibijatele tuleb vältida (vt ka lõigete 9 ja 10 selgitusi).

Lõike 4 kohaselt peab pinnasele toetuv betoonpõrand varjendis olema vähemalt 150 millimeetri paksune või tuleb muu materjali kasutamisel tagada samaväärne kaitse. Betoon tagab sellisel juhul piisava tugevuse ja koormuskindluse. Muu materjali kasutamisel tuleb tagada, et ka selle paksus ja omadused annavad samaväärse kaitse.

Lõike 5 kohaselt peab V1-klassi varjendi sein, lagi ja alt avatud põrand betoonkonstruktsiooni korral olema vähemalt 300 millimeetri paksused ja V2-klassi varjendi vastavad konstruktsioonid vähemalt 400 millimeetri paksused. Nõude täitmine tagab ühtlasi varjendi kiirguskaitse, mistõttu ei ole sel juhul vaja kiirguskaitset eraldi arvutada.

Väiksema paksusega piirdekonstruktsioon, näiteks 200 millimeetrit, võib küll tagada plahvatuse mõju vastase kaitse, kuid sellisel juhul tuleb kiirguskaitse saavutamiseks rakendada

täiendavaid lahendusi. Erandiks on pinnasele toetuv põrand, mis peab mõlema klassi varjendis olema vähemalt 150 millimeetri paksune, kuna selline konstruktsioon tagab oma eripära tõttu piisavat kaitse. Kõik piirdekonstruktsioonis olevad avatäited peavad taluma neile nõutud erakorralisi koormusi, mis on nimetud järgmistes lõigetes.

Lõike 6 kohaselt tuleb muude materjalide kasutamisel betooni asemel tagada varjendi seinale, laele ja alt avatud põrandale samaväärne tugevus, mis vastab lõikes 5 nimetatud betoonkonstruktsioonide paksusele.

Lõigetes 7 ja 8 on sätestatud erakorralised koormused, millele lisaks peab varjendi piirdekonstruktsioon olema projekteeritud. Tegemist on erakorraliste koormuste minimaalsete väärtustega, projekteerimisel on lubatud kasutada ka suuremad ekvivalentkoormusi. Erakorralise koormuse all peetakse määruses silmas staatilist koormust, mis on lõõklaine mõjust tulenevate koormuste staatiline ekvivalent. Vibratsioonikoormus sisaldub selles ekvivalendis ning seda kasutatakse eelkõige üksikute elementide, näiteks vaheseinte arvutamisel, kuid väikese komponendina võib seda arvesse võtta ka piirdekonstruktsioonide projekteerimisel.

Alarõhukoormus määruse käsitluses on piirdekonstruktsiooni tagasilükkumise ehk paisumise vastupidise liikumise koormus peale plahvatust. Kaitseuksele ja muudele läbiviikudele (nt klapid, luugid) esitatakse kõrgemad koormuse nõuded, kuna need nõrgestavad oma olemuselt piirdekonstruktsiooni. Kõrgem koormusenõue võimaldab koormuse osalist hajumist piirdekonstruktsioonile ning tagab nende kohtade piisava tugevuse ja vastupidavuse.

Kui varjend rajatakse maapealse või eraldiseisva ehitisena, on soovitatav see lisaks erakorralistele koormustele vastu pidamisele ka täiendavalt ankurdada. Pinnasele toetuvale põranda puhul erakorralist koormust ei arvestata ning seetõttu ei ole seda sätetes eraldi nimetatud.

Lõike 9 kohaselt ei tohi hoones kasutatavad kütte-, vee-, ventilatsiooni- ja elektritransiidtrassid, mis ei teeninda varjendiks rajatud hoone osa, läbida varjendi piirdekonstruktsioone. See tähendab, et hoone tavakasutust teenindavad, kuid varjendiga mitteseotud trassid peavad paiknema täielikult väljaspool varjendi piirdekonstruktsioone. Varjendit teenindavad trassid, mida saab kasutada ka hoone tavapärases kasutuses, võivad piirdekonstruktsioone läbida. Näiteks on lubatud projekteerida varjendi ventilatsioonisüsteemi läbiviigud varjendi piirdekonstruktsioonidest.

Lõike 10 kohaselt tuleb varjendi seinad, lagi ja põrand töödelda betoonitolmu sidumiseks ning tagada, et ükski irduv viimistluselement ei tekita lisaohtu. Põrandakate peab olema kergesti puhastatav või eemaldatav. Varjendi seintel, põrandal ja laes võib kasutada tugevalt kleepuvaid pahtleid ja tavapäraseid värve, kuid irduvaid elemente, näiteks keraamilisi plaate, ei ole lubatud siseviimistluses kasutada.

Säte käsitleb siseviimistlust, sisekujunduslikele elementidele, nagu mööbel või varjendis vajalikud seadmed, esitatakse nõuded §-s 10. Laekonstruktsioonis tuleks kasutada laesisest kaitsevõrku või kinnitada betoonile profileeritud terasplekk. Tekstiilsete põrandakatete kasutamist varjendis tuleb vältida, aga kui neid kasutatakse hooneosa tavapärases kasutuses, peab olema tagatud nende kiire eemaldamine varjumise ajaks. Selline lahendus aitab tagada

varjendis tervise- ja hügieenitingimusi, vähendada niiskuse võimalikku teket ning alandada selle hoone osa eripõlemiskoormust. Varjumise ajal peab põrand olema vajadusel hõlpsasti puhastatav ning tolmu ja niiskuse teke viidud miinimumini. Kaitsevõrgu või teraspleki kasutamine lae all suurendab inimeste ohutust, kaitstes neid betooni purunemisel tekkivate kildude eest.

Lõike 11 kohaselt tuleb varjendi kaitseukse suletud asendis tagada tehniline lahendus, mille kaudu saavad varjendist väljaspool viibivad inimesed endast varjendis viibijatele märku anda. Selleks võib olla uksekell, muu endast märku andmise vahend või kindlale telefoninumbrile helistamine. Oluline on, et ka pärast kaitseukse sulgumist oleks varjumisvajadusest võimalik märku anda. Valitud lahendus peab toimima võrguelektrist sõltumata, näiteks mehaanilise lahenduse või varjendi alternatiivse energiavarustuse abil. Soomes kasutatakse märguandmise vahendina näiteks morse koodi, Ukrainas aga uksekella (seda ka nende jaoks, kes vajavad varjendisse liikumisel abi).

Lõikes 12 on sätestatud varjendi kaitseukse maksimaalsed sulgemisajad. Eelnõu kohaselt peab alla 3400 millimeetri laiuse varjendi kaitseukse sulgemisaeg olema kuni üks minut ja üle 3400 millimeetri laiuse varjendi kaitseukse sulgemisaeg kuni viis minutit. Kaitseuksed on oma omadustelt massiivsed ning nende käsitsemine erineb tavapärastest sise- või tuletõkkeustest.

Ajal, kui varjendiks rajatud hoone osa kasutatakse muul otstarbel (näiteks ladu, pesuköök, parkla või spordisaal), on kaitseuks fikseeritud avatud asendisse selle iseenesliku sulgemise või vigastamise vältimiseks. Varjendi kasutusele võtmisel eemaldatakse fiksaator ja vajadusel muud ukSED (näiteks tuletõkkeuks) ning kaitseuks hakkab toimima varjendi kaitseelemendina. Kuna ohuolukorras ei tohi ukse sulgemine võtta ülemäära palju aega ning uks peab olema võimalusel käsitsetav ühe inimese poolt, on kehtestatud mõistlikud maksimaalsed sulgemisajad. Nõue on sarnane Soomes kehtivatele nõuetele.

Lõike 13 kohaselt peavad varjendi kaitseuksed ning luugid, ventiilid või muud läbiviigud (näiteks varjendi ventilatsioonisüsteemi osad), mis avanevad otse väliskeskkonda, olema killukindlad või ülalt ja külgedelt kaitstud killukaitsekonstruktsiooniga. Killukaitse peab tagama kaitse lenduvate esemete eest, mis tulevad 45- kraadise või suurema nurga all. Sisuliselt tähendab see nõue, et otse välisõhku avanev varjendi kaitseuks või muu läbiviik tuleb valida sellise paksusega, et oleks tagatud killukaitse (näiteks 300 millimeetrine kaitseuks vastab sellele nõudele). Kui valitakse vähema paksusega läbiviigu element, tuleb selle ette rajada killukaitsekonstruktsioon, mis kaitseb lenduvate esemete eest, mis tulevad 45 kraadise või suurema nurga all. Hoonesse sisse avanev kaitseuks või maa-alustes piirdekonstruktsioonides olevad läbiviigueleendid ei pea killukaitset tagama ning võivad seetõttu olla väiksema paksusega ja ilma killukaitsekonstruktsioonita. Killukaitse on eriti oluline maapealsete varjendite puhul, näiteks hoone madalaimal maapealsel korrusel.

Lõikes 14 on sätestatud erinevate materjalide minimaalsed paksused, mis tagavad killukaitse ja mida võib kasutada killukaitsekonstruktsioonis.

Eelnõu §-s 7 sätestatakse sisse- ja väljapääsuteede esitatavad nõuded.

Lõike 1 kohaselt peab varjendil olema vähemalt kaks hajutatud välja pääsemise võimalust, millest ühena võib käsitada sissepääsuteed. Kuigi Soome normides käsitatakse sissepääsu ja väljapääsu, mis ei ole varuväljapääs, eraldi, leidis Siseministeeriumi juures koos käinud varjendi nõuete töörühm, et põhjendatud on käsitada ühte pääsu mõlemas tähenduses. Seega on varjendi peamine sissepääsutee ühtlasi ka varjendist väljapääs, mis ei ole varuväljapääsutee.

Sellest tulenevalt käsitatakse nii sisse- kui väljapääsuteena lühimat teed hoone välisuksest varjendi kaitseukseni, mis on tugevdatud konstruktsiooniga ulatuses, et tagatud on võimalikult ohutult varjendi kaitseukse avamine ning varjendist väljumine. Hoone sisestele liikumisteedele kuni varjendi kaitseukseni lisanõudeid ei seata.

Vähemalt üks varuväljapääsutee peab asuma varjendi sissepääsuteest hajutatuna, et oleks tagatud võimalikult ohutu liikumine varjendist välja. Hajutatuse nõue tagab, et varjendist välja pääsemiseks projekteeritud võimalused ei avane sama varinguala mõjutsooni. Praktikas võibki teatud juhtudel olla nii, et nii sissepääsutee kui varuväljapääsutee paiknevad hoone samal küljel, sellisel juhul peavad need pääsuteed olema piisavalt eraldatud (nt erinevad trepikojad) või konstruktsiooniliselt eristatavad, vältimaks jäämist ühe varingutsooni alla. Samas on loomulikult parim lahendus see, kui sissepääsutee ja varuväljapääsutee paiknevad hoone erinevatel külgedel ja enamasti seda ilmselt ka tehakse.

Sisse- ja varuväljapääsuteede projekteerimise lahendused saavad kirjeldatud projekteerimisjuhises.

Lõike 2 kohaselt võib üks ja sama sissepääsutee teenindada mitut varjendit. See tähendab, et kui hoones on rajatud mitu lähestikku paiknevat varjendit, võib kasutada ühte käiguteed hoone välisuksest või muust hoonepunktist kõigi varjendite kaitseusteni. Seejuures tuleb arvestada nõudega tugevdada selline käigutee osas, et tagatud on varjendite kaitseuste avanemine.

Lõikes 3 sätestatakse nõuded sissepääsutee ja varjendi kaitseukse valgusava laiusele. Sätte kohaselt peab sissepääsutee vähim laius olema 1,2 meetrit, mis on võrreldav tuleohutusnõuetes sätestatud evakuaatsioonitee laiusega. Samas tuleb arvestada, et sissepääsutee võib olla ka laiem, kui üheaegselt varjuvate inimeste arvestuslik hulk seda nõuab. Vastavad arvutused on toodud varjendi projekteerimisjuhises.

Varjendi kaitseukse valgusava laius peab olema vähemalt 0,9 meetrit, mis üldjuhul võimaldab ka ratastooliga liikuja juurdepääsu varjendisse, kui puuduvad muud takistused. Ka see laius võib olla suurem, kui see on vajalik üheaegselt varjuvate inimeste ohutuse tagamiseks.

Lõike 4 kohaselt tuleb varuväljapääsutee projekteerimisel arvestada hoone võimaliku varinguga ning tagada varuväljapääsutee välimise pääsu kaudu väljapääs väljapoole hoone varinguala. Nõue võimaldab varjendist väljuda maapinnale ka juhul, kui on toimunud hoone osaline või täielik varing. Hoone varingualaks loetakse ala, mis vastab ühele kolmandikule hoone kõrgusest, mistõttu on varinguala sõltuvalt hoonest erinev. Teatud juhtudel on lubatud varuväljapääsutee välimine pääs projekteerida ka hoone varingualasse (§ 7 lg 5).

Lõikes 5 sätestatakse erisused, millistel juhtudel võib varuväljapääsutee välimine pääs avaneda hoone varingualasse. Kui käesoleva paragrahvi lg-s 4 lahendust ei ole võimalik tagada (näiteks

maapealse varjendi puhul) või kui selle projekteerimine ei ole võimalik näiteks kinnistu või hoone asukoha eripära tõttu, võib täiendavate tingimuste täitmisel varuväljapäästee avaneda varingualasse.

Lõike 6 kohaselt võib varuväljapäästee välimine pääs paikneda hoone välises piirdekonstruksioonis või horisontaalselt maapinna tasandil, kuhu viib varjendist maa-alune tunnel. Mõlemal juhul tuleb pääs kindlustada hoone varingu suhtes. Selleks peab varuväljapäästee välimise pääsu kohal paiknema eraldi kaitsekonstruktsioon, mis talub vähemalt 25 kN/m^2 varisemiskoormust ja ulatuma vähemalt ühe meetri võrra üle pääsu serva kõikides suundades. Sisuliselt tähendab see varuväljapäästee välimise pääsu kohale varikatusse rajamist, mis suunab varingu korral kukkuvad hooneosad pääsuavast eemale. Kaitsekonstruktsiooni täpsemad lahendused ja mõõdud on esitatud varjendite projekteerimisjuhises.

Kui hoonete varuväljapäästee välimine pääs ei avane väljapoole, peab pääsu esine või pealne olema võimalikult vaba, et oleks takistatud rusude sattumine varuväljapäästeele. Seetõttu ei ole soovitatav sellist pääsu projekteerida rõdude alla, kuna varisevad rõdud võivad tekitada varikatusse liigse koormuse.

Lõike 7 kohaselt peavad hoone osad, mis on projekteeritud varjendisse sissepäästeks ja varuväljapäästeks, olema osaliselt või tervikuna tugevdatud selliselt, et lisaks tavalisele koormusele taluvad need ka 25 kN/m^2 varisemiskoormust. Nõude eesmärk on tagada võimalikult ohutu liikumise varjendisse ja sealt välja ka olukorras, kus mõne päästee kasutamine on ajutiselt takistatud.

Sissepäästee peab olema tugevdatud vähemalt selles osas, mis tagab varjendi kaitseukse avamise, kuid võimalusel võib tugevdada terve sissepäästee osa. Seejuures ei ole määrav, kas sissepäästee algab hoone peauksest või muust uksest.

Varuväljapäästee konstruktsiooniline tugevus peab tagama selle kindluse ja vastupidavuse ning ohutuse varjendist väljumisel. Varuväljapäästee ei ole mõõdetelt samaväärne sissepäästeega, mistõttu võib selle kasutamine olla teatud kasutajagruppidele ebamugav või raskendatud. Sellisel juhul eeldatakse inimeste koostööd ja vastastikust abistamist, kuna konstruktsiooni tugevusnõuded tagavad liikumise ohutuse.

Lõike 8 kohaselt võib kahel või enamal samal tasapinnal paikneval varjendil, olla ühine varuväljapäästee, tingimusel, et igal varjendil on varuväljapäästeele eraldi sisemine pääs. Ühise varuväljapäästee kasutamisel tuleb arvestada suurema võimalike kasutajate arvuga ning sellele vastavalt projekteerida varuväljapäästee mõõtmed. Ühine varuväljapäästee kahe või enama samal tasapinnal paikneva varjendi korral võib lihtsustada varjendi ja väljapääsude projekteerimist. Täpsemad juhised esitatakse projekteerimisjuhises.

Lõigetes 9 ja 10 on sätestatud varuväljapäästee ja nende välimiste pääsude miinimummõõtmed. V1-klassi varjendi varuväljapäästee mõõtmed peavad olema vähemalt $800 \times 1200 \text{ mm}$ ning varuväljapäästee välimine pääs vähemalt $600 \times 800 \text{ mm}$. V2-klassi varjendi varuväljapäästee mõõtmed peavad olema $900 \times 2000 \text{ mm}$ ning varuväljapäästee välimine pääs ei tohi olla väiksem kui $900 \times 2000 \text{ mm}$. V2-klassi varjendi varuväljapäästee välimise pääsu

mõõtmeid on lubatud suurendada vastavalt varuväljapääsutee enda mõõtmetele, kuna tegemist on suurele hulgale inimestele mõeldud varjendiga ning liikumine ei tohi olla takistatud.

Eelnimetatud mõõtmed on miinimumnõuded ning tegelikud mõõtmed, võttes arvesse varjendis viibijate arvu, võivad olla suuremad. Täpsemad juhised mõõtmete arvutamiseks ja pääsude paigaldamiseks on toodud varjendite projekteerimisjuhises.

Lõike 11 kohaselt ei tohi V2-klassi varjendi varuväljapääsuteel olla vertikaalseid lõike. See tähendab, et suurele hulgale inimestele mõeldud varjendi varuväljapääsuteel ei ole lubatud lahendused, mis eeldavad näiteks redelit mööda ülespoole liikumist. Liikumine peab olema sujuv ning vajaduse korral lahendatud kaldteede või astmetega, et tagada liikumisseisakute vältimine. Täpsemad lahendused on kirjeldatud projekteerimisjuhises.

Eelnõu §-ga 8 sätestatakse varjendi ventilatsioonisüsteemile esitatavad nõuded.

Lõike 1 kohaselt peab lisaks hoone tavaventilatsioonisüsteemile olema varjendil eraldi varjendi ventilatsioonisüsteem. Seega rajatakse hoonesse kaks ventilatsioonisüsteemi, millest varjendisse projekteeritud ventilatsioonisüsteemil on spetsiaalne filtreerimisdeade tagamaks varjendis puhas õhk sõltumata võimalikust välisest õhusaastest. Varjendi ventilatsioonisüsteem on oma olemuselt lihtne, kuna eesmärk on tagada värske õhu olemasolu varjendis. Samas kui tavakasutuse ventilatsioonisüsteem võib vajada erilahendusi, näiteks juhul, kui varjendit kasutatakse tavakasutuses köögina. Varjendi ventilatsioonisüsteem võetakse kasutusele üksnes varjumise ajal. Varjendi ventilatsioonisüsteemi korrasoleku tagamiseks käivitatakse ettenähtud sagedusega ventilatsioonisüsteem. Hoolduse käigus kaalutakse ventilatsioonisüsteemi filtreid veendumaks, et tootja poolt filtrile antud parameetrid on jätkuvalt aktuaalsed ja filtrid on töökorras lubatud tolerantsi piires. Liiga raske filter võib viidata niiskuse juurdepääsule ja seega nõuetekohaselt mitte toimida. Liiga kerge filter võib viidata nt kuritahtlusele, kus filter on kahjustatud.

Lõike 2 kohaselt tuleb varjendi ventilatsioonisüsteemi projekteerimisel lähtuda maksimaalsest varjujate arvust, et tagada piisav õhuvahetus ja värske õhu olemasolu. Varjendi ventilatsioonisüsteemi võimsus arvutatakse õhuhulga alusel: 2,7 kuupdetsimeetrit sekundis tegeliku varjumispinna ruutmeetri kohta ja 0,9 kuupdetsimeetrit filtreerimise ajal. Sellest tulenevalt sobib 45 m² pinna teenindamiseks konkreetset tüüpi ventilatsiooniseade IVL-1. Varjendi ventilatsioonisüsteemi tuleb kaitsta ka välise lööklaine eest vastavalt varjendi koormusnõuetele ning välistada lööklaine jõudmine varjendisse. Erinevates riikides on kehtestatud erinevad standardid, mille alusel arvutatakse ventilatsioonisüsteemide koormusi. Eestis saavad soovitatavad väärtused olema projekteerimisjuhises, kus on esitatud varjendiklasside erinevate osade, sh uste, luukide, klappide, torustiku, seinte, lagede koormusnõuded.

Lõike 3 kohaselt tuleb ventilatsioonisüsteemi projekteerimisel lähtuda esmalt üldistest ventilatsiooni põhimõtetest, mis tagavad kogu hoones ja sealhulgas varjendis ühtlase õhu jaotuse ja piisava õhuvahetuse. Õhu ühtlane jaotus tagatakse projekteerimisel, võttes arvesse ruumide kubatuuri ja maksimaalset inimeste arvu. Kui hoone tavakasutuseks vajalik õhuhulk arvutatakse hoone kasutusotstarbest lähtuvalt nõ üldnõuete alusel, siis tuleb arvestada, et varjumise korral varjendis saab see arvutuste kohaselt olema ilmselt erinev. Seega tuleb

hoonesse projekteerida selle kasutusest lähtuvalt vajalikud õhuhulgad ning varjendis piisava õhuhulga arvutamisel tuleb lähtuda projekteerimisjuhiseist.

Lõike 4 kohaselt loetakse ventilatsioonisüsteemi osaks ka sissetuleva õhu filtreerimise võimekust väliskeskkonna õhusaaste, sealhulgas ioniseeriva kiirguse, vastu. Ventilatsioonisüsteem peab olema varustatud vajalike õhufiltritega, mis takistavad saastunud õhus sisalduvate peenosakeste ja ioniseeriva kiirguse jõudmist varjendisse. Põhimõtteliselt peab varjendi ventilatsioonisüsteemil olema kahte tüüpi filtrid. Saastunud õhu peenosakeste takistamiseks on soovitatav kasutada HEPA filtrit, mis kaitseb tolmu, liiva ja muude lenduvate osakeste eest. Selline filter peab olema varjendi ventilatsioonisüsteemis pidevalt ja läbi selle filtri toimub varjendi kasutamise ajal kogu õhuvahetus. Ioniseeriva kiirguse kaitseks peab varjendi ventilatsioonisüsteemil olema võimalus kasutada ka söefiltrit ehk KBRT filtrit (keemia, bioloogia, radioaktiivsuse ja tuumaohu kaitse, ingliskeelne lühend CBRN eestikeelne vaste). KBRT filter võetakse kasutusele vaid olukorras, kus varjendis viibijaid tuleb kaitsta ioniseeriva kiirguse eest ja nii saabki olukorraks, kus seda ei pea kasutama, teha selliselt filtrist möödaviigu. KBRT filter peab olema varjendi ventilatsioonisüsteemis olemas, kuid seda ei pruugi olla vaja kasutada. Filtri kasutuselevõtmine toimub vastava ohuteavituse alusel ja peab olme varjendi kasutajatele hõlbus. Soomes on teatud varjendites kasutusel ka ventilatsioonisüsteemid, mis suudavad ise tuvastada välisõhust saastet ja lülitada filtrite kasutuse automaatselt ümber. Seega ei ole keelatud ka Eestis sellise võimaluse kasutamine, oluline on, et vajalik kaitse välise saaste eest on olemas.

Ventilatsioonisüsteemides tuleks võimalusel kasutada võimalikult standardseid osi ja filtreid, et tagada seadmete ja osade riskasutus.

Lõike 5 kohaselt peab ventilatsioonisüsteem olema võimeline töötama ka sõltumatult välisest elektrenergia võrgust vähemalt 72 tundi. See tähendab, et ventilatsioonisüsteemi peab olema võimalik käitada manuaalselt, mehaaniliselt või generaatoritoitel. V2-klassi varjendis tagatakse ventilatsiooniseadmete töö välisvõrgust sõltumatu elektritoite lahendusega, kuna nende seadmete võimsus ei võimalda mehaanilist käitamist. V1-klassi varjendis võivad olla seadmed, mida saab käitada manuaalselt, kuid arvestada tuleb varjendis viibijate sihtrühmaga (vt § 8 lg 6). Kui varjendis viibijatest moodustavad enamuse eakad, tuleb varjendis tagada ventilatsioonisüsteemi automaatne toimimine.

Kui varjendi suurusest tulenevalt on ventilatsioonisüsteemi toimimiseks vaja täiendavat energiaallikat, nt generaatorit, tuleb see koos kütusemahutiga projekteerida ventilatsioonisüsteemi osana. Kütusevaru ei pea olema mahutis varjendi tavakasutuse ajal, kuid see tuleb tagada piisavas mahus 72 tunni jooksul pärast Vabariigi Valitsuse vastavat otsust varjendid varjumiseks kasutusele võtta. See omakorda eeldab, et varjendi omanik on läbi mõelnud kütuse hankimise ja mahuti täitmise protseduurid.

Lõike 6 kohaselt tuleb sellisesse hoonesse rajatud varjendis, mida põhiosas kasutavad eakad või lapsed, tagada ventilatsioonisüsteemi automaatne töö. See tähendab, et näiteks eakate hooldekodusse rajatud varjendis ei sobi üksnes manuaalselt käitav ventilatsiooniseade. Kuigi sellistes asutustes võib viibida ka töövõimelisi täiskasvanuid, on nende arv sageli piiratud ning ventilatsioonisüsteemi pidev manuaalne käitamine võib osutuda liigselt koormavaks. Seetõttu

tuleb lasteasutustes ja hooldekodudes tagada ventilatsioonisüsteemi automaatne töö ja selleks vajalik energiaallikas.

Lõikes 7 sätestatakse, et varjendi ventilatsioonisüsteem peab varjumise ajal tagama varjendis ülerõhu vähemalt 50 paskalit vältimaks väliskeskkonna õhusaaste sattumist varjendisse. Viidatud ülerõhu väärtust kasutatakse ka hoonete õhupidavuse testimisel ning see näitab konstruktsiooni õhukindlust. Nõude täitmine on võimalik sertifitseeritud seadmete kasutamisega ning eeldab kogu süsteemi vastavust, sh uste, klappide, läbiviikude ja muude elementide nõuetekohast toimimist. Samuti peab silmas pidama, et õhurõhku peaks saama pidevalt kontrollida ehk ventilatsioonisüsteemil peaksid olema rikkumata ja tootja poolt selleks ettenähtud mõõteseadmed, samas, kui kasutatakse sertifitseeritud tooteid, siis on ka see täidetud. Lisaks tuleb ventilatsioonisüsteemi projekteerimisel arvestada plahvatuse või lööklaine tagajärjel lühiajalise ülerõhu leevendamiseega. Selle nõude täitmiseks sobivad projekteerimislahendused ning kontrolliga seotud tegevused saavad kirjeldatud projekteerimisjuhises.

Eelnõu §-s 9 sätestatakse varjendi ligipääsetavuse nõuded.

Ligipääsetavust käsitleb ehitusseadustiku § 11 lõike 4 alusel kehtestatud kliimaministri määruses (kehtestamine on seotud ehitusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu menetlusega Riigikogus, eelnõu 743 SE), kus nähakse ette nõuded nii erinevatele hoonetele kui ka hoone erinevatele osadele. Nimetatud määrusest lähtudes tuleb hoone igapäevases kasutuses vajadusel tagada ligipääs kõikidele kasutajagruppidele. Varjumise ajal parima ligipääsetavuse saavutamiseks, on soovitatav, et need lahendused oleksid kasutatavad ka varjendi kasutamisel. Samas tuleb arvestada, et vahetu kõrgendatud ohu korral on esmane eesmärk inimeste ellujäämine, mitte mugavus. Kui varjendisse liikumine ja seal viibimine on tagatud kõrvalise abi kaudu, on ka see aktsepteeritav lahendus.

Lõike 1 kohaselt tuleb juhul, kui varjendina kasutatav hoone osa on tavaolukorras kasutusel otstarbel, mis eeldab ehitise ligipääsetavuse nõuete täitmist, neid nõudeid täita hoone tavapärase kasutusotstarbe ajal ka siis, kui selle hoone osa projekteerimisel on lähtutud varjendile esitatavatest nõuetest. See tähendab, et kui hoonel tavakasutus eeldab ligipääsetavuse tagamist kõigile kasutajatele, tuleb lisaks varjendi rajamise nõuetele võtta arvesse ka vajalikud mahus ligipääsetavuse nõuete täitmine.

Samas nõue, et varjendina kasutamise ajal kohaldatakse käesolevas määruses sätestatud erisusi tähendab, et tegeliku varjumise ajal võib langetada selliste tingimuste taset, kui nende jätkuv täitmine ei ole võimalik.

Lõikes 2 sätestatakse varjendi ligipääsetavuse miinimumnõuded. Varjendile peab olema tagatud ligipääs kõigile inimestele, sealhulgas erivajadusega isikutele ja liikumisabivahendit kasutavale või liikumisel kõrvalist abi vajavatele inimestele, arvestades hoone asukoha ja varjendi ehituslike piirangutega. Selle nõude täitmiseks on mitmeid võimalusi, millest kõige selgema raamistiku annab ehitusseadustiku § 11 lõike 4 alusel kehtestatud kliimaministri määrus, millega täpsustatakse ehitise ligipääsetavuse nõudeid. Kui varjendina kasutatavale hoonele või selle osale nimetatud määruse nõuded ei kohaldu, tuleb tagada vähemalt abistatud ligipääs sellises ulatuses, mis arvestab kõigi inimeste võrdseid võimalusi varjendi kasutamisel.

See tähendab, et kui ehituslikult ei ole võimalik ligipääsetavust täiel määral tagada, tuleb rakendada korralduslikke või ajutisi lahendusi, mis aitavad eesmärki saavutada.

Oluline on leida mõistlik tasakaal mugavuse ja ellujäämise vahel ning vältida ülemäära ambitsioonikust. Hea, kui igas varjendis kehtivad korralduslikud nõuded hõlmaksid muuhulgas ka erivajadusega inimeste abistamist, kuid loomulikult on ehituslik ligipääsetavus parim.

Lisaks tuleb arvestada, et ligipääsetavus hõlmab ka teabe kättesaadavust, sealhulgas asjakohast märgistust, mis peab olema arusaadav kõigile kasutajatele.

Lõikes 3 sätestatakse nõue, et liikumispuudega inimest peab olema võimalik vajadusel kõrvalise abiga varjendisse toimetada ja sealt vajadusel sobivaid abivahendeid kasutades ka välja aidata. Kui hoone igapäevases kasutuses nähakse ette, et liikumispuudega inimene pääseb varjendina rajatud hoone ossa iseseisvalt, arvestatakse liikumisteede projekteerimisel vastavate mõõtmetega. Sellisel juhul võib olla tagatud ka ratastooliga liikuja iseseisev varjumisvõimalus vähemalt varjendi kaitseukseni. Varjendis peavad olema ette nähtud vahendid kannatanute või liikumisvajadusega isikute transportimiseks ja kõik liikumisteed peavad võimaldama vähemalt kandraamiga liikumist. Need lahendused kokku peavad tagama, et varjendisse ja sealt välja pääsevad ka isikud, kes kasutavad liikumisel abivahendeid või vajavad kõrvalist abi.

Lõike 4 kohaselt on varjendisse lubatud juht-, teenistus- või abikoerad. Juht-, teenistus- või abikoerad on nende kasutajate abistajad, kelle kohalolek on inimeste ohutuse tagamiseks hädavajalik ja nad on dresseeritud stressirohketes olukordades hakkama saamiseks.

Lõike 5 kohaselt tohib avalikku varjendisse kaasa võtta väikeloomi ja linde kohase puuri, kasti, suukorvi või rihmaga ning mitteavalikus varjendis lahendatakse väikeloomade ja lindude kaasavõtmine hoone varjumisplaanis. Soomes näiteks eeldatakse, et lemmikloomad jäetakse elukohtadesse ja nende eest hoolitsetakse vastavalt vajadusele. Avalikesse varjenditesse tohib lemmikloomi kaasa võtta samadel põhimõtetel nagu lemmikloomi võetakse kaasa ühistransporti, lemmikloomad ei tohi tekitada teistele lisaohtu. Võimalusel kasutatakse transpordipuure ning suukorve, ollakse valmis loomade järel koristama ning tagatakse neile vajalik söök ja jook.

Lahendus, kus varjendisse on lubatud kaasa võtta väikeloomi, võib tekitada probleeme inimestele, kellel on kasside või koerade vastu allergia ja kes viibivad samuti varjendis. Sellised olukorrad tuleb lahendada jooksvalt ja juhtumipõhiselt. Kui tegemist on suurema varjendiga, on võimalik väikeloomad ja nende omanikud paigutada eraldi ruumi või vastupidi ja ruum eraldatakse allergikutele. Lahendus sõltub konkreetsest olukorrast.

Mitteavalikesse varjenditesse lemmikloomade kaasavõtmine kajastatakse hoone varjumisplaanis.

Eelnõu §-s 10 sätestatakse nõuded varjendi ruumidele ja vajalikule varustusele.

Lõike 1 kohaselt lähtutakse varjendi projekteerimisel ja ehitamisel põhimõttest, et varjendi eesmärgipärane kasutamine, ehk inimesed saaksid varjendis ohutult olla vähemalt kolm ööpäeva järjest, peab olema tagatud. See käsitlus hõlmab muuhulgas ventilatsioonisüsteemi toimimist, piisavat joogiveevaru, jäätmekäitlust ning tualeti kasutamise võimalust.

Samas tuleb varjendi projekteerimisel arvestada, et vajadusel peab olema võimalik jätkata varjendis ka hoone tavapärast tegevust. Näiteks ei saa oma tegevust katkestada haigla ning õppeasutustes tuleb korraldada õppetöö läbiviimise võimalus. Sellist kohustust määruses otseselt ei sätestata, kuid see on hoone omaniku jaoks projekteerimise lähtealus, millega projekteerija peab arvestama. Tegemist on pigem varjendi projekteerimise lähtealusega, mitte nõudega jätkata kogu hoones tavapärast tegevust täismahus, vaid vajadusega hinnata kriitiliste funktsioonide jätkamise võimalikkust. Näiteks tuleb haiglasse projekteeritavas varjendis lisaks miinimumnõuetele arvestada ka varjendis diagnostika või kirurgia jätkamise vajadusega. Kuna varjend rajatakse uude hoonesse, saab need vajadused projekteerimisel arvesse võtta ja projektis kajastada.

Arvestada tuleb, et varjendil võib tavaolukorras olla muu kasutus ja varjend võetakse kasutusele hiljemalt 72 tunni jooksul pärast vastavat Vabariigi Valitsuse otsust. Selle aja jooksul tuleb tegelik varjumispind vabastada seal olevatest esemetest või kergvaheseintest, kontrollida joogiveevaru olemasolu, ventilatsioonifiltrite töökorda, tagada tualeti kasutamise võimalus, kaitseukse vaba liikumine ning vajadusel lüüsi paigaldus. Varjend peab olema selle ajaga muudetud varjumiseks sobivaks ning kõik ettenähtud tingimused peavad olema tagatud vähemalt kolmeks ööpäevaks või kogu varjumiseks valmisoleku perioodiks. Kolm ööpäeva on ajavahemik, mille jooksul peab olema võimalik varjendis katkematult viibida, ning sellega tuleb arvestada ka varjendit varjumiseks valmisolekusse seadmise kavandamisel, sealhulgas kütuse, vee ja muu vajaliku varu planeerimisel. Samas ei saa kogu vajaliku varustuse hankimist jätta viimasele hetkele, varjendiks rajatud hoone osa peab olema võimalikult täielikult varustatud. Pärast vastava otsust võib varjendi valmisoleku lõpetada ja naasta hoone tavapärase kasutuse juurde. Tuleb siiski arvestada, et varjumise vajadus võib püsida Ukraina näitel pikema aja jooksul mistõttu tuleb läbi mõelda pikaajaline joogiveetagamine ja vajadusel ka generaatori kütusevaru.

Varjumise ajal teatud tingimuste tagamise kohustus ei tähenda, et näiteks joogivesi peaks olema varjendi hoiustatud või tualetid paigaldatud ja töövalmis. Samuti on varjendi kaitseuks hoone tavapärasest kasutuses fikseeritud avatud asendisse, võimaldades varjendit kasutamist muul otstarbel. Varjendisse ette nähtud ventilatsiooniseadmed ja muud statsionaarsed paigaldised peavad olema pidevas valmisolekus, mis võimaldab nende regulaarset kontrolli ning vajadusel kasutuselevõttu 72 tunni jooksul. Varjendite eesmärgipärasest kasutuselevõtmisest teavitatakse inimesi vähemalt kolm ööpäeva ette, mis annab piisava aja vajalike toimingute tegemiseks. Samas võib varjendi valmisolekusse seada ka varem, kui tajutakse võimalikku ohtu. Arvestades varjendi riskasutust, võib varjendina kasutatavas hoone osas olla eri kasutusotstarbega ruume, mille varjumiseks ettevalmistamine võib võtta erineva aja. Samas, kui hoone projekteerimisel on läbi mõeldud varjendi kiire varjumiseks valmisolekusse seadmine, sealhulgas varustuse hoiustamine ja paigutus, on kindlasti võimalik varjend kolme ööpäevakasutusse võtta.

Lõike 2 kohaselt peavad varjendisse projekteeritud vajalikud seadmed ja ruumid tagama varjendi eesmärgipärase kasutamise. See tähendab, et varjendis peab olema nii varjumiseks sobiv ala inimestele (tegelik varjumispind) kui ka kõik vajalikud seadmed ja muud ruumid, mis tagavad varjendis eesmärgipärase toimimise, näiteks värske õhu pealevoolu, tualeti kasutamise ja jäätmete kogumise võimaluse.

Varjendi eesmärk on kaitsta inimesi plahvatuse ning sellega kaasneva lööklaine, laialipaiskuva eseme ja õhusaaste, sh ioniseeriva kiirguse eest. Sellise kaitse peavad tagama varjendi piirdekonstruktsioon, kaitseuks ning kõik varjendis nõutud seadmed ja ruumid. Seega peab varjendi projekteerimisel lähtuma sellest, et kõik vajalikud seadmed oleksid mõeldud varjendis kasutamiseks ja et kõik ruumid oleksid maksimaalselt kasutatud, et tagada parim võimalik kaitse varjendis viibijatele.

Lõike 3 kohaselt peab varjendis aastaringselt olema temperatuur vähemalt $+10^{\circ}\text{C}$, et tagada varjendi seadmete ja vajaliku varustuse säilimine ning töövõime. Nõude täitmine võib vajada teatud erilahendusi juhul, kui varjendina kasutatav hoone osa on tavapäraselt näiteks parkla või hoonest eraldiseisev hoiuruum. Sellisel juhul saab nõude täita, kui eraldada ja tagada seadmetele, mis vajavad töötamiseks vähemalt $+10^{\circ}\text{C}$ kergvaheseintega, eraldi ruum ning varjendi kasutuselevõtmisel need seinad eemaldatakse. Sellist praktikat kasutatakse ka Soomes ja sellise lahenduse korral on vaja kütta vaid väikest tehnoruumi, mitte kogu varjendi pinda.

Arvestada tuleb, et osa seadmeid on metallist, plekist või terasest ning ei talu niiskust, mis võib kondentsveena hakata temperatuuri kõikumisel kogunema. Seetõttu tuleb vältida korrosiooni teket ja seadmete muul viisil kahjustumist.

Lõike 4 kohaselt peab varjendisse rajama lüüsi, mis tagab, et varjendi kaitseukse avamisel ei satu varjendisse välist saastet. Lüüsi on võimalik rajada näiteks sulgetelgi või -ruumi abil ja see peab asuma varjendis seespool, vahetult kaitseukse taga. Sulgetelk ei pea olema varjendina rajatud hoone osa tavapärasest kasutuses, kuid varjendi kasutusele võtmisel peab olema võimalik see paigaldada. Kui kasutusele võetakse sulgeruumi lahendus, on see olemas hoone tavapärase kasutuse ajal ning selle uksed võivad olla fikseeritud lahtises asendis.

Lõike 5 kohaselt tuleb varjendis ehituslikult või korralduslikult tagada vajalikud pinnad seadmete ja varustuse paigutamiseks ning valmidus andmeside ja sõltumatu energiavarustuse jaoks.

Punkti 1 kohaselt tuleb iga 20 ruutmeetri tegeliku varjumispinna kohta tagada vähemalt üks tualeti kasutamise koht, arvestusega vähemalt 0,7 ruutmeetrit ühe tualeti kohta. Tualett ei pea olema vesitualett ning selle võib lahendada biokäimlaga. Ligipääsetavuse tagamiseks on soovitatav, et vähemalt üks tualetikoht sobiks ka erivajadustega inimestele. Samas kõikidele ligipääsetavuse nõuetele vastava tualeti tagamine varjendis võib osutuda keerukaks. Tualetikohtade eraldamiseks võib kasutada näiteks kardinaid või sirme, mis peavad olema pidevalt varjendis olemas. Kui hoone tavapärasest kasutuses on varjendiks projekteeritud hooneosas ligipääsetavuse nõuetele vastav tualett, võib seda varjumise ajal kasutada seni, kuni veevõrk hoonest toimib. Juhul kui veevarustus katkeb, tuleb ette näha pind ja varustus kuiv- või biokäimla paigutamiseks.

Punkti 2 kohaselt tuleb varjendis ette näha pind puhta joogivee hoiustamiseks arvestusega 12 liitrit iga tegeliku varjumispinna ruutmeetri kohta. Kui varjendis on 75 m^2 tegelikku varjumispinda, on nõutav veekogus 900 liitrit, mis vastab ligikaudu kolme ööpäeva veevarule 100 inimesele vastavalt Päästeameti juhistele. See nõue ei tähenda, et vesi peab olema varjendis pidevalt hoiustatud, vaid eeldab sobiva taara olemasolu, kuhu saab vajaduse korral joogivett

koguda ja varjendisse tuua. Joogivee vajadust võib katta ka trassiveega, kui see on varjendisse projekteeritud.

Punkti 3 kohaselt tuleb tagada pind jäätmete kogumiseks arvestusega neli liitrit iga varjumispinna ruutmeetri kohta. Lähtudes eelmises punktis toodud näitest, tuleks jäätmete kogumiseks tagada pind, kuhu mahub 300 liitrit jäätmeid. Näiteks 370 liitrise jäätmekonteineri mõõdud on 745x805x1070 millimeetrit. Selliste mõõtudega jäätmekonteiner ei võta varjendis palju ruumi.

Punkti 4 kohaselt tuleb varjendis tagada antennipistikuga FM-raadiote vajalik vastuvõtmislahendus ja valmidus andmeside tagamiseks. Selline FM-raadio vastuvõtmislahendus peab võimaldama vähemalt antennipistikuga FM-raadio kasutamist olukorras, kus muud sidevahendid ei toimi. Andmeside valmidus hõlmab eeskätt elektritoite olemasolu ning kaabelühenduse loomise võimalust varjendi ja hoone sideruumi või sidesisendi vahel. Andmeside selline valmidus tagab varjumise ajal võimaluse inimestel saada näiteks EE-ALARM sõnumeid mobiiltelefonidesse, aga ka kasutada vajadusel ole valmis äppi või kriis.ee veebilehekülge. Andmeside on vajalik, sest vahetu kõrgendatud ohu olukorras otsivad inimesed ka muud teavet internetist ning püüavad kontakteeruda omastega. Võib eeldada, et selline passiivne lahendus kasutajalt erioskusi ei nõua ja on väikese hoolduskuluga. Samas tuleb andmeside kestvuse puhul arvestada, et elektri puudumisel hakkab operaator teenuseid piirama. Esmalt kaob andmeside (video, tv, suhtlusrakendused), siis kõneside ning viimasena SMS ja 112.

Punkti 5 kohaselt tuleb varjendis tagada elektrivarustus ja elektripaigaldis, mis võimaldab varjendivälisest elektrivõrgust toidet varjendi ventilatsioonisüsteemile, valgustusele, vabadele pistikupesadele ja teistele elektriseadmetele, mis ei ole elektripaigaldise osad. Eelnõus kasutatakse mõisteid elektrituruseaduse² (edaspidi *ELTS*) tähenduses. ELTS § 3 punkti 9 tähenduses on elektripaigaldis elektrienergia tootmiseks, edastamiseks, muundamiseks, salvestamiseks, mõõtmiseks, müügiks või tarbimiseks kasutatavate seadmete, juhtide ja tarvikute paigaldatud talitluslik kogum. ELTS § 3 punkti 28 tähenduses on varustuskindlus süsteemi võime tagada tarbijate nõuetekohane elektrivarustus. Seega moodustab elektrivarustuse elektritoide ja sellega varustatus ehk teenus.

Elektrivarustuse nõue on vajalik varjendis sobiva temperatuuri ja valguse tagamiseks nii varjumise ajal kui ka tavaolukorras. Hoone tavapärase kasutuses peaks olema võimalik selles hoone osas liikuda valgustusega või laadida näiteks arvutit. Seega tagatakse elektrivarustuse varustuskindlusega elektritoide nii valgustitele kui ka pistikupesadele. Varjumise ajal on esmatähtis ventilatsioonisüsteemide toimimine, kuid vajalik võib olla ka väiksemate seadmete laadimine või toidu soojendamine. Seega tuleb vajalik elektrivarustus tagada ka juhul, kui varjendi elektripaigaldise toide jaotusvõrgust katkeb. Eelnevalt on vajalik hinnata ühenduse kadumise mõju elektripaigaldise talitlusele ning projekteerida talitlusviis, mis oleks jaotusvõrgust sõltumatu, näiteks kaitse- või maandusjuhi katkemine või võrgutoite asendamine generaatoriga. Seetõttu on nõue tagada elektripaigaldise ohutus ja toimivus ka muu energiaallika toite korral. Kohalike toiteallikate ühendamist käsitleb senisest põhjalikumalt standard IEC 60364-1:2025 „Low-voltage electrical installations - Part 1: Fundamental

² [RT I. 08.07.2025, 43](#)

principles, assessment of general characteristics, and definitions“, mis saab ka tulevase EVS-HD 60364-1 „Madalpingelised elektripaigaldised. Osa 1: Põhialused, üldiseloomustus, määratlused“ aluseks. Nõue tagada sõltumatu energiatoite ühendus annab võimaluse valida sobivaim lahendus, mis tagab alalise valmisoleku, kas võrguelektriga või saada sõltumatu energiaallika kaudu vajalik toide. Nõudeid elektripaigaldise toiteks ette nähtud generaatoragregaatide valikuks on käsitletud standardis EVS-HD 60364-5-551 „Madalpingelised elektripaigaldised. Osa 5-55: Elektriseadmete valik ja paigaldamine. Muud seadmed. Jaotis 551: Madalpingelised generaatoragregaadid“.

Punkti 6 kohaselt tuleb varjendi kasutajatele mõeldud pistikupesad paigutada hajutatult, arvestusega vähemalt üks pistikupesa iga 20 ruutmeetri tegeliku varjumispinna kohta (vt ka olmeala nõudeid § 10 lg 6 p 4 ja lg 7 p 5). Nimetatud pistikupesad on ette nähtud eeskätt väiksemate seadmete laadimiseks ega ole mõeldud suure võimsusega seadmete kasutamiseks. Pistikupesade all on silmas peetud eelkõige standardi EVS-EN 61140 „Kaitse elektrilöögi eest. Ühisnõuded paigaldistele ja seadmetele“ tabel 3 jaotuse kohaseid klass I pistikupesasid.

Lõikes 6 on sätestatud täiendavad nõuded V1-klassi varjendi ruumidele ja pindadele.

Punkti 1 kohaselt tuleb tagada lüüsile pind vähemalt 2,5 m². Lüüs on varjendisse sisenemise koht, kus saab ennast saastunud välisõhust puhastada vältimaks saaste kandumist varjendisse. Lüüs võetakse kasutusele alles vastava ohu ilmnemisel. V1-klassi varjendis saab lüüsina kasutada näiteks paigaldatavat sulgetelki. Erinevalt V2-klassi varjendi lüüsisist ei ole V1-klassi varjendi lüüsis vajalik trassivesi, kuna varjendi kasutajate arv ei ole suur.

Punkti 2 kohaselt tuleb ventilatsiooniseadmele tagada vähemalt 1,5 m² pind iga seadme kohta. Vajalik seadmete arv sõltub varjendi tegelikust varjumispinnast ja seadmete võimsusest. Näiteks kui üks V1-klassi varjendi ventilatsiooniseade teenindab kuni 45 m², peab 135-ruutmeetrisel varjendis kolme ventilatsiooniseadme jaoks olema ette nähtud vähemalt 4,5 m² pinda. Kui seadmeid käitatakse manuaalselt, tuleb ette näha ka vaba pind seadmete käsitlemiseks.

Punkti 3 kohaselt tuleb V1-klassi varjendis ehitada välja varu-elektritoite pistik. Pole määratud see, kas selline pistik peab asuma varjendis sees või võib olla ka väljaspool. Näiteks võib V1-klassi varjendi ventilatsioonisüsteem olla ka manuaalselt käitav ja siis ei ole sõltumatu elektritoite ühenduskoht hädavajalik piirdekonstruktsioonist seespool, samas, kui ventilatsioonisüsteem on automaatne, peaks vajalik ühenduskoht olema varjendis sees, et tagada võimalikult ohutud ühendused. Asukoha valikul tuleb silmas pidada, et varjendist väljaspoole paigaldatav sõltumatu energiatoitega ühendamist võimaldav lahendus rajatakse väljaspoole varjendi rõhuseina. Täpsemad juhised, kuidas projekteerida elektripaigaldist või tagada sõltumatu energiatoide, on toodud projekteerimisjuhises. Sõltuvalt valitud elektritoite viisist, paigutatakse toiteallikas või pistikliides toite ühendamiseks varjendi või hoone osa erinevatesse kohtadesse.

Punkti 4 kohaselt tuleb V1-klassi varjendis tagada olmeala töötasapinnaks vähemalt üks ruutmeeter ja vähemalt kaks pistikupesa. Pistikupesad on ette nähtud eelkõige töötasapinna seadmete jaoks, võimaldades varjendis viibijatel valmistada toitu või kuumutada vett. Kui

varjend ei ole eesmärgipäraselt kasutuses, võib töötasapind olla näiteks kokku klapitud seinapeale.

Punkti 5 kohaselt hoones, kus inimesed viibivad alaliselt, tuleb tagada veevarustus ja kanalisatsioon reovee jaoks. Kui V1-klassi varjend rajatakse hoonesse, kus inimesed alaliselt ei viibi, nt mõni tööstus- või teenindushoone, piisab vee hoiustamisest kanistrites. Veevarustus on vajalik veevarude tagamiseks, aga ka lüüsis välise saaste maha pesemiseks. Tualeti trassivesi ei ole kohustuslik, lubatud on ka biokäimlad.

Punkti 6 kohaselt tuleb tagada võimalusel kardinaga eraldatud esmaabi andmise koht. V1-klassi varjendis peavad olema esmaabivahendid ja võimalusel kardinaga eraldatud esmaabi andmise koht. Esmaabi andmise kohale V1-klassi varjendis suuruse ega asukoha nõuet ei kehtestata.

Lõikes 7 nimetatakse pinnad, mis tuleb lõikes 5 nimetatule lisaks tagada V2-klassi varjendis.

Punkti 1 kohaselt tuleb V2-klassi varjendisse rajada eraldi ruumina lüüs, mille pind on vähemalt neli ruutmeetrit. Lüüsis peab olema ka veevarustus ja kanalisatsioon, sest V2-klassi varjend on mõeldud suure hulga inimeste varjumiseks. Varjendisse sisenemisel peavad isikud vajadusel saama end välisest saastes puhastada ning see eeldab, et olemas on piisavalt hulgal vett (veevarustus) ja kanalisatsioon, kuhu saastunud vesi juhitakse.

Punkti 2 kohaselt tuleb V2-klassi varjendis ventilatsiooniseade projekteerida eraldi ruumi. V2-klassi varjend rajatakse rohkem kui 180 inimese varjumiseks, mistõttu võib seal tegelikku varjumispinda olla mitusada ruutmeetrit. V2-klassi varjendite puhul tagatakse piisav õhuvahetus sobiva võimsusega seadmetega. Ventilatsiooniseadmete jaoks ettenähtud põrandapind sõltub sertifitseeritud ventilatsiooniseadmete mõõtudest. Lisaks on ventilatsiooniseadme valimisel oluline arvestada varjendis viibijate arv.

Punkti 3 kohaselt peab V2-klassi varjendis olema eraldi esmaabiruum, kus saab vajadusel anda esmaabi ka lamavale inimesele. V2-klassi varjend on ette nähtud suurele hulgale inimestele ja seetõttu on esmaabiruumi vähimaks suuruseks nõutav kuus ruutmeetrit, et ruumi mahuksid nii abiandja kui ka -saaja.

Punkti 4 kohaselt peab V2-klassi varjendis paiknema varugeneraator eraldi ruumis ja elektripaigaldise toide tuleb tagada 72 tunniks. Sõltuvalt valitud elektritoiteviisist paigutatakse toiteallikas või pistikliides toite ühendamiseks varjendi või hoone osa erinevatesse kohtadesse. V2-klassi varjendi ventilatsioonisüsteem on suurem ja komplekssem kui V1-klassi varjendisse ettenähtu. V2-klassi varjendi ventilatsioonisüsteemi käigus hoidmiseks on vaja pidevat elektrienergiat ning see peab olema sõltumatu.

Punkti 5 kohaselt tuleb V2-klassi varjendis tagada eraldi ruumina olmeala, kus on sõltuvalt inimeste arvust sobiva suurusega töötasapind ja piisaval arvul pistikupesasid. Seega saab V2-klassi varjendi puhul sisuliselt rääkida kööginurgast, kus on tagatud näiteks vee keetmise või söögi soojendamise võimalus.

Punkti 6 kohaselt peab V2-klassi varjendis olema veevarustus ja kanalisatsioon, kuna varjend on mõeldud kasutamiseks suurele hulgale inimestele. Ilma veevarustuse ja kanalisatsioonita ei ole varjendis võimalik tagada ohutuid tingimusi varjumiseks.

Lõike 8 kohaselt kui varjendis on veevarustus ja kanalisatsioon, tuleb tagada sulgventiilide ja klappide olemasolu võimalike õnnetuste korral. Kanalisatsioonitorustik peab olema varjendist suletav spetsiaalselt antud varjenditüübile toodetud sulgventiiliga. Veevarustus on vajalik vee olemasoluks varjendis ning saaste korral lüüsis inimeste puhastamiseks. Lüüsis tuleb tagada eraldi veevarustus. Täpsemad juhised on projekteerimisjuhises.

Lõike 9 kohaselt peavad varjendis olema vahendid, mis on vajalikud kas varuväljapääsutee kasutamiseks või varjendis katkematult kuni 72 tunniseks viibimiseks. Nii on nõutavad:

- esmaabivahendid, mille hulk ja sisu sõltub varjujate arvust. Ilmselt on hõlbus vaadata kaubanduses saada olevaid esmaabikomplekte, kus on nii haava puhastamise kui sidumise ning valu vaigistamise vahendid, koos muu esmase vajalikkuga;
- kannatanute või liikumisvajadusega isikute transpordivahendid, näiteks kanderaamide või lohistite näol;
- vähemalt veerandile varjendis viibijatele lamamise võimalus, näiteks seinale kinnitatud narivoodite näol, mis tavaolukorras on kokku klapitavad, et võtta vähem ruumi. Selliste klappvoodite puhul peab silmas pidama, et need on toodetud spetsiaalselt varjendis kasutamiseks ning ka nende kinnitamisel peab lähtuma tootja juhenditest, sest varjendis mõjuvad erinevad koormused ja kõik taoline varustus peab seda taluma;
- evakueerimiseks ja varuväljapääsutee puhastamiseks sobilikud vahendid, näiteks vasar, kirka, meisel, kirves, labidas, sõrgkang, saag, kruvikeeraja, haamer, naelad, pussnuga, aga ka töökindad, köis jms;
- väliskeskkonna saaste tuvastuse vahendid ja tuvastajate kaitseriietus, mille spetsifikatsioon ja hulk peab tagama võimaluse väliskeskkonnas saastet tuvastada ja vajadusel seal turvaliselt käia;
- vähemalt antennipistikuga FM-raadio koos vajaliku vastuvõtmislahendusega. See on oluline just ohuteavituse kontekstis, sest Vikerraadio ja R4 peaksid olema eetris võimalikult kaua ning FM raadio töötab ka patareiga;
- jooditabletid juhuks, kui väliskeskkonnas juhtunu tingib nende kasutusvajaduse. Selliste tablettide arv peaks olema korrelatsioonis varjendis viibijate hulgaga;
- vajadusel kuivkäimla(d) ning käetoed, mida kasutada tualeti ligipääsetavuse suurendamiseks taaskord eeldusel, et need on toodetud spetsiaalselt varjendis kasutamiseks ning vajalikud vahendid eraldatuse tekitamiseks (vähemalt kardinad, sirmid vms);
- elektriseadmete toimepidevuse tagamiseks sobivad vahendid nagu akujaamad, akupangad, patareid. Silmas tuleb pidada, et ka neid tuleb aeg-ajalt uuendada ja vajadusel välja vahetada;
- joogivesi ja vajadusel anumad vee hoidmiseks. Veekoguse arvestus on toodud eespool ja kui varjendis on veevärk, siis saab joogivee tagada (vähemalt mingil ajal) selle kaudu;
- veepuhastusaine, millega saab vajadusel näiteks väljast toodud looduslikku vett puhastada joogikõlblikuks ning
- tulekustuti, mille kustutusaine ei ole pulber. Seega sobib näiteks vesikustuti või mõnu muu inimesele ohutu kustutusainega kustuti.

Kõik seadmed ja vahendid peavad olema varjendiks rajatud hoone osas alaliselt olemas, komplekteeritud, korras, märgistatud ja regulaarselt kontrollitud.

Lõike 10 kohaselt tuleb avalikus varjendis tagada varjendi suunaviitade komplekt, et varjumise vajadusel saaks need nähtavale kohale paigaldada. Varjend ei pea igapäevaselt olema suunaviitadega tähistatud, küll aga peab olema märgistatud varjumiskoha märgiga. Täpsemad nõuded varjendi ja varjumiskoha märgistamisele on kehtestatud määruse §-s 19.

Eelnõu §-s 11 sätestatakse varjendi tuleohutusnõuded.

Lõikes 1 sätestatakse nn kahe ukse nõue. Sätte kohaselt tuleb juhul, kui varjend on eraldi tuletõkkeseksioon ja varjendi igapäevasest kasutusotstarbest tulenevalt on vajalik suletud asendis tuletõkkeuks, see paigaldada lisaks varjendi kaitseuksele. Varjendi kaitseuks on hoone tavapärasel kasutuses avatud asendis ega taga seetõttu tuletõkkeseksiooni terviklikkust. Selline tuletõkkeuks, samuti muud varjendile lisanduvad ukSED, eemaldatakse või tõstetakse eest ära, kui varjend võetakse varjumiseks kasutusele, mistõttu ei takista need ukSED varjendi eesmärgipärast kasutamist.

Lõikes 2 sätestatakse, et kui V1-klassi varjendil on lisaks varjendi kaitseuksele paigaldatud veel muu uks (näiteks tuletõkkeuks), võib see avaneda varjendisse sissepoole. Tegemist on olulise erisusega tavapärastest tuleohutusnõuetest, mille kohaselt peavad evakuatsiooni- ja väljumisteel paiknevad ukSED, sh tuletõkkeukSED, üldjuhul avanema evakuatsiooni suunas ehk varjendist väljapoole. Erandina on lubatud ukse avamine evakuatsioonisuunale vastupidises suunas juhul, kui ruumist evakueerub korraga alla 30 inimese³. Arvestades, et varjendi eesmärgipärasel kasutamisel eemaldatakse selline lisauks ning kasutusse jääb üksnes varjendi kaitseuks, ei ole see varjumise ajal takistuseks. Samas ei kohaldu see säte V2-klassi varjendile, kuna seal on ehituslikult ette nähtud kaitseukse taha lüüsiruum. Lüüsiruum tagab, et tavaolukorras kasutatav uks avaneb samas suunas kui kaitseuks ehk evakuatsiooni suunas.

Lõike 3 kohaselt võib varjendi suitsueemalduse tagada varuväljapääsutee kaudu. Päästeamet aktsepteerib lahendust, kus suitsueemaldus, näiteks maa-aluselt korruselt, toimub varjendi varuväljapääsutee kaudu. Selline lahendus on oluline varjendi kompaktsuse ja monoliitsuse säilitamiseks. Mida vähem on piirdekonstruktsioonis läbiviike, seda tõhusam on selle kaitsevõime. Samas tuleb arvestada, et sellise lahenduse korral ei saa eeldada suitsueemalduseks kasutatava luugi paiknemist ruumi ülemises kolmandikus, mis on tavapärane suitsueemaldusluugi asukoht, kuna varjendi varuväljapääsutee sisemine pääs asub madalamal. Käesoleva lahenduse kasutamise tingimused on täpsemalt kirjeldatud projekteerimisjuhises.

Eelnõu §-s 12 sätestatakse nõuded varjendi seadmete ja varustuse vastavusele.

Lõike 1 kohaselt peavad kõik varjendis kasutatavad kohtkindlad seadmed, sh ventilatsiooni- ja kaitseelemendid ning ukSED, avatäited, luugid ja muud läbiviigud, olema toodetud ja

³ Siseministri 30.03.2017. a määruse nr 17 "Ehitisele esitatavad tuleohutusnõuded" § 48 lg 1 p 2 <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022021013>

sertifitseeritud varjendis kasutamiseks ning omavahel süsteemina ühilduma. Euroopa Liidus spetsiaalselt varjendi jaoks toodetud seadmete puhul võib sellist ühilduvust üldjuhul eeldada.. Toote sertifikaat kinnitab, et tootja on selle toote tootnud vastavalt standardi või mõne muu eeskirja nõuetele ning toode on ohutu ja seda võib kasutada.

Eestis tunnustatakse rahvusvaheliselt kasutatavaid varjenditestide protokolle, et vältida olukorda, kus nõuded muutuvad põhjendamatult kitsaks või soosivad üksnes piiratud hulka tootjaid. Varjendi kohtkindlate seadmete puhul ei saa aluseks võtta tavapärast ehitustoodete nõuetele vastavuse protseduuri, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 2024/3110⁴ (edaspidi *CPR määrus*). CPR määruse kohaste toodete testimisel puudub lööklaine, rõhu- ja lekkekindluse katse. Varjendi komponentide testimine toimub peamiselt erinevate rahvusvaheliste, valdavalt kaitsetööstuse standardite alusel. Näiteks Soomes ja Saksamaal kasutatakse STANAG⁵ standardit, kus teatud valdkondades on NATO riigid kokku leppinud standardse lähenemise.

Üldjuhul on kõik varjendis kasutamiseks projekteeritud seadmed tootja poolt märgistatud. Nõuetekohaselt märgistatud seadmel on märged, et see on toodetud varjendis kasutamiseks, seadme korrektne nimetus, tootja nimi, valmistamisaasta ja seerianumber. Levinud praktika kohaselt märgistab ka paigaldaja paigaldamise käigus seadme, kinnitades sellega seadme nõuetekohast paigaldamist. Paigaldajal on võimalus kontrollida seadmete vastavust ja ühilduvust ning nõuda mittevastavate osade asendamist või parandamist. Täpsem teave märgistuse, seadmete kasutatavuse ja ühilduvuse kohta esitatakse projekteerimisjuhises.

Varjend ei ole tavapärane tehnosüsteem, vaid hoone osa, kus vahetu kõrgendatud ohu korral sõltub inimeste elu olemasolevate lahenduste töökindlusest ja toimivusest. Eelnõuga ei eelistata konkreetsete tootjate tooteid ega lahendusi, vaid sätestatakse nõue kasutada testitud seadmeid, mis töötavad ühtse süsteemina olukorras, kus tuleb kaitsta inimeste elu ja tervist. Eelduslikult on varjendis kasutamiseks mõeldud seadmete kasutusiga maksimaalselt 30 aastat.

Lõike 2 kohaselt ei tohi varjendis kasutatav varustus, mis on nimetatud käesoleva määruse §-s 10, st vahendid, mis on ette nähtud näiteks tualetiks, vee hoidmiseks või jäätmete kogumiseks, tekitada lisaohu varjendis viibijatele. Varustus nagu tööriistad, töökindad või prügikonteiner ei pea olema spetsiaalselt varjendis kasutamiseks toodetud, kuna nende kasutamisel ei ole sisulist erinevust võrreldes tavapärase keskkonnaga. Samas peavad lamamiseks mõeldud voodid või invatualeti raamistik sõltuvalt nende paigaldamisviisist (sein või põrand) taluma lisaks tavapärastele koormustele ka vibratsioonikoormust. Seetõttu tuleb need valida sõltuvalt kasutuskohast, milleks käesoleval juhul on varjend, ning tagada, et nende kasutamine varjumise ajal ei tekitaks lisaohu kasutajatele.

Lõike 3 kohaselt peavad kõik varjendis kasutatavad seadmed ja vahendid olema varjendi omaniku poolt eristatavalt märgistatud, paiknema püsivalt varjendiks rajatud hoone osas ning olema alaliselt kasutatavad. Nõude täitmiseks piisab, kui vahendid on tähistatud selgelt viitega varjendile. Ülevaatlikkuse ja kompaktsuse tagamiseks on soovitatav koondada vajalik varustus

⁴ [Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus \(EL\) 2024/3110, millega sätestatakse ehitustoodete ühtlustatud turustusreeglid ja tunnistatakse kehtetuks määrus \(EL\) nr 305/2011](#)

⁵ [Standardization Agreement \(STANAG\)](#)

ühthe kohta, näiteks kasti, kuhu on lisatud ka olemasoleva varustuse loetelu koos asjakohaste tähtaegadega (näiteks jooditablettide või kaitseriietuse säilivusaeg). Selline lahendus lihtsustab varustuse olemasolu ja kehtivuse kontrolli ning võimaldab vajadusel aegunud või kahjustunud esemed õigeaegselt asendada.

Eelnõu § 13-s sätestatakse nõuded varjendi hooldusele ja kontrollile.

Lõike 1 kohaselt tuleb kõiki varjendis olevaid seadmeid ja varustust hooldada vastavalt tootja juhistelet. Sõltuvalt varustuse ja seadmete eripärast võib hoolduse läbiviimise regulaarsus erineda. Tootja juhendmaterjalist nähtub, milliste toimingute ja sagedusega tuleb kontrollida seadmete töökorda ning kas hoolduse peab läbi viima erialaste teadmistega ehk pädev isik või võib seda teha tavakasutaja.

Lõike 2 kohaselt tuleb sõltumata tootja juhistest varjendi omanikul korraldada vähemalt üks kord aastas järgmised kontrolltegevused:

- 1) ventilatsiooniseadme käivitumise kontroll, tagades selle töö vähemalt viis minutit ning kontrollides seejuures ruumi õhutihedust ning ülerõhunäidiku ja õhufiltrite toimimist, mis hõlmab õhutiheduse mõõtmisega seotud kindlat protseduuri ning õhufiltrite kaalumist, täpsemad toimingud kirjeldatakse projekteerimisjuhises;
- 2) energiavarustusseadmete töökorra kontroll tootja poolt ettenähtud toimingute kohaselt, näiteks generaatori, akupanga või akujaama kontroll;
- 3) kanalisatsiooni sulgeventiili täielik sulgumise ja avamise kontroll;
- 4) varjendi kaitseukse sulgumise ja uste tihendite korrasoleku kontroll;
- 5) varjendi vajaliku varustuse olemasolu ja töökorra kontroll, mille tulemusel peab selguma, kas kõik vajalikud vahendid on varjendis olemas, kehtiva kasutus- või säilivusajaga ja valmis koheseks kasutamiseks.

Neid kontrolltegevusi võib teha varjendi omanik ise või volitada selleks varjumise korraldamisega tegelevat isikut või tellida vastava teenuse. Tellides kontrolltegevuste teenuse, võib selle maksumus Soome kogemusele tuginedes olla suurusjärgus mõnisada eurot. Kui varjendi omanikul või tema volitatud isikul on teadmised ja oskused nõutud kontrolltegevuste läbiviimiseks, ei ole teenuse sisse ostmine vajalik ning täiendavat lisakulu ei teki.

Lõike 3 kohaselt tuleb säilivustähtaja ületanud varustus uuendada ja katkised seadmed parandada või välja vahetada. Kuigi määruuses ei ole sätestatud konkreetset tähtaega, tuleb seadmete asendamine või parandamine teha esimesel võimalusel, sest varjendi varustus peab olema igal ajal töökorras. Soovitav on pidada nimekirja kõigist nõutavatest seadmetest ja varustusest ning läbiviidud tegevustest, märkides üles kontrollide ajad, tuvastatud puudused, puuduste kõrvaldamise või asendamise kuupäevad.

Lõike 4 kohaselt tuleb hoolduse ja kontrolli tulemused kajastada varjumisplaanis. Kuna käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevusi võivad teha nii tootja määratud erialaste teadmistega kui ka eriettevalmistuseta isikud, ei ole hoolduste ja kontrollide dokumenteerimiseks ette nähtud kindlat vormi. Oluline on fikseerida kes, mida ja millal kontrollis, millised puudused tuvastati ning kuidas ja millal need kõrvaldati. See teave kajastatakse hoone varjumisplaanis, mis võimaldab vajadusel kontrollida, kas seadmete ja

varustuse hooldus ning kontroll on nõuetekohaselt tehtud. Samuti tuleb varjumisplaanis ette näha regulaarsus, millega varjendi nõuetele vastavust kontrollitakse.

Lõike 5 kohaselt peab vähemalt üks kord kümne aasta jooksul varjendit tervikuna, sh kõiki varjendis olevaid seadmeid ja vahendeid, kontrollima pädev isik, et tagatud oleks varjendi eesmärgipärane toimimine. Kui varjend võetakse kasutusele 2026. aastal, tuleb pädeva isiku poolt varjendis läbi viia kontroll hiljemalt 2036. aastal. Hetkel Eestis varjendi kontrolli ja hooldusega pädevate isikute hindamise ja tõendamise nõuded puuduvad, sest kujundamisel on varjendi ja varjumiskoha nõuete süsteem. Seejärel, kui need nõuded on kehtestatud, järgneb varjendi kontrolli ja hooldusega pädevatele isikutele kehtestatavate nõuete analüüs ja laiem arutelu.

Pädevusnõuete süsteem ja pädevate isikute olemasolu varjendite valdkonnas tagab muuhulgas selle, et ebapiisava hoolduse tõttu mitte töökorras olevad seadmed või varustus tuvastatakse ja parandatakse või asendatakse õigeaegselt. Samuti annab selline kontroll kindluse, et kõik vahepealsed hooldus- ja kontrollitoimingud on tehtud nõuetekohaselt. Teenuse maksumust ei ole hetkel võimalik hinnata, kuna selline teenus turul puudub. Hind sõltub läbiviidud töö mahust.

Eelnõu kolmandas peatükis sätestatakse varjumisplaaniga seonduvad nõuded.

Eelnõu § 14 koosneb viiest lõikest ja reguleerib varjumisplaani üldnõudeid.

Lõike 1 kohaselt tuleb varjumisplaanis kirjeldada hoone kasutajate varjumise võimalust, nende liikumist ja oodatavat käitumist varjumisplaanis käsitatud ohu korral ning varjendi või varjumiskoha kasutuselevõtu korraldamist.

Varjumisplaanis nähakse ette varjumiseks sobiv koht, varjendi või varjumiskoha kasutuselevõtu ja korrashoiuga seotud tegevused ning vastutajad. Samuti nähakse varjumisplaanis ette hoone kasutajate liikumine hoones asuvasse varjumiseks sobivasse kohta või selle puudumisel ettenähtud tegutsemisviis. Olemuselt on varjumisplaani sarnane muudele hoone omaniku koostatud käitumisjuhiste, näiteks tulekahju korral tegutsemise plaanile. Läbimõeldud ja kokku lepitud tegevused varjumisplaanis ning hoone kasutajate käitumine vastavalt varjumisplaanile tagavad varjumise toimimise.

Lõike 2 kohaselt on varjumisplaani koostamise aluseks eelkõige sõjalise konfliktiga kaasnev õhurünnaku oht, kuid hoone omanik võib varjumisplaani laiendada ka muudele ohtudele. Seega tuleb varjumisplaani koostamisel esmajärjekorras lähtuda olukorrast, kus Eestit ähvardab õhurünnaku oht. Samas on varjumisplaani koostamisel võimalik võtta arvesse ka varjumist näiteks tuumajaama õnnetuse, äkkrünnaku, piirkonnas toimunud tehnogeense õnnetuse või ilmastikust tingitud asjaolude korral. Muude ohtude arvestamisel tuleb need varjumisplaanis eraldi kirjeldada.

Lõike 3 kohaselt võib juhul, kui mitme lähestikku asuva hoone jaoks on rajatud ühine varjend, koostada ühise varjumisplaani. Sellisel juhul peab varjumisplaani hõlmama kõigi kompleksi kuuluvate hoonete kasutajate liikumist ja oodatavat käitumist varjumisplaanis käsitletud ohu korral. See võimalus on asjakohane näiteks haiglakompleksi või mõne suurema

tööstuskompleksi hoonete korral, kus varjendeid või varjumiskohti võib olla rohkem kui üks või kus üks varjend või varjumiskoht teenindab mitut hoonet. Ühises varjumisplaanis kirjeldatakse kõigi kompleksi kuuluvate hoonete kasutajate varjumisvõimalusi. Lisaks tuleb arvestada, et varjumisplaani skemaatiline osa koostatakse iga hoone kohta eraldi ja tehakse teatavaks vastava hoone kasutajatele.

Lõike 4 kohaselt võib varjumisplaani olla osaks muudest hoone ohutusdokumentidest. Kui hoones on koostatud näiteks tuleohutusplaani, kriisiplaani või muu evakuitsiooniplaani, on lubatud varjumisplaani integreerida nendes dokumentidesse. Varjumine ei ole eraldiseisev tegevus, vaid osa hoone kasutamisest vahetu kõrgendatud ohu korral, mistõttu on põhjendatud selle kajastamine olemasolevates käitumisjuhistes. Oluline on, et hoones oleks määratud varjumise korraldamise eest vastutav isik ning kirjeldatud kasutajate varjumise võimalused, nende liikumine ja oodatav käitumine varjumisplaanis käsitud kohas korral. Lisaks peavad varjumisplaanis kajastuma varjendi hoolduse ja kontrolli ning varjendi või varjumiskoha ettevalmistamisega seotud tegevused. Kui varjumise korraldus on integreeritud muusse ohutusalasesse dokumenti, tuleb tagada, et hoone kasutajatele tehakse teatavaks neile suunatud teave, eelkõige varjumisvõimalused hoones, juurdepääs varjendile või varjumiskohale ning varjumise korralduse eest vastutavad isikud.

Lõike 5 kohaselt koostatakse varjendi rajamise kohustusega hoone puhul varjumisplaani tuginedes ehitusprojektile. Kirjeldatud nõue kehtib üksnes varjendi rajamise kohustusega hoonete kohta, mida hakatakse rajama alates 2026. aasta suvest ehitatavatesse hoonetes. Sellisel juhul tuleb hoone ehitusprojektis näidata ära hoone osa, mis vastab varjendile esitatavatele nõuetele ja selle alusel koostada varjumisplaani. Hoone varjumisplaani peab olema valmis hiljemalt enne hoone esmast kasutuselevõttu, seeläbi tagatakse hoone kasutajatele vajalik teave varjumisvõimaluste kohta.

Eelnõu §-s 15 kirjeldatakse varjumisvõimalusi ja varjumiskoha kohandamise võimalusi, kui hoones puudub varjend. Varjumisvõimaluste hindamine eelneb varjumisplaani koostamisele ja on osa varjumisplaani. Samas võib praktikas neid tegevusi teha paralleelselt. Hoonetes, kuhu kavandatakse varjend, hinnatakse varjumisvõimalusi asjakohases mahus.

Lõike 1 kohaselt tuleb hoones, kus puudub varjend, hinnata varjumisvõimalusi. Varjumisvõimaluste hindamisel võib lähtuda ehitusprojektist, sh olemasolevate hoonete puhul, ning arvestada asjaoludega, mis võivad mõjutada varjumiskoha kasutamist ja mis on loetletud käesoleva paragrahvi lõikes 2. Ehitusprojekt on olemasolevate hoonete puhul abimaterjaliks, võimaldades kasutada jooniseid ja skeeme ning saada teavet hoone kasutajate arvu kohta. Kui hoone ehitusprojekti ei ole võimalik aluseks võtta, lähtutakse hoone tegelikust olukorrast, parimast olemasolevast teadmisest ja varjumisvõimalustest. Varjumisvõimaluste hindamisel võib aluseks võtta ka konkreetse hoone riskihinnangu, kus võib olla kirjeldatud hoone kasutusrežiim vahetu kõrgendatud ohu olukorras, mis annab suuna, kuidas hoones varjumist korraldada.

Lõike 2 kohaselt tuleb varjumisvõimalusi hinnates arvestada järgmisi asjaolusid.

Punkti 1 kohaselt arvestatakse varjumisvõimaluse hindamisel hoone kasutusotstarvet ja kasutusrežiimi. See tähendab hinnatakse hoone tavapärase kasutust, näiteks elamu, büroohoone,

kool, haigla, teater, tööstus- või spordihoone, muuseum vms. Samuti tuleb hinnata, kas hoone on kasutusel alaliselt või ajutiselt, ning kas hoone alaline kasutamine on vajalik ohuolukorras või hoone jääb kasutusse osaliselt või muudetud kasutusotstarbega. Näiteks ohuolukorras võib hotelli kasutada ulatusliku evakuitsiooni korral evakueeritute kogunemiskohana, sarnaselt võib ohuolukorras alaliselt kasutada kooli, hooldekodu või transpordikeskust. Eelnimetatud teave annab sisendi varjendi või varjumiskoha mahutavuse määramiseks ehk kui paljudele inimestele tuleb varjumisvõimalus tagada.

Lisaks tuleb arvesse võtta hoone asukohta ja ümbritsevaid lisaohтусid, näiteks paiknemist tiheasutusalal või sellest väljaspool, piiritsoonis, ülejutusosalal või ohtliku või suurõnnetuse ohuga ettevõtte, tammiga veehoidla või muu sarnase ohu läheduses. Vastavalt sellele saab kujundada hoone kasutusrežiimi erinevate ohtude korral. Esmene hindamine võib anda ka teadmise, et hoone asub muude ohtude mõjualas, mida tuleks võimalusel arvesse võtta.

Punkt 2 kohaselt tuleb hinnata hoone varjumisvõimaluse potentsiaalsete kasutajate arvu, st inimeste arvu, kes võivad varjumisvõimalust vajada. Käesolev punkt on tihedalt seotud hoone kasutusrežiimi ja -otstarbega (§ 15 lg 2 p 1). Varjumisvõimaluse hindamisel arvestatakse hoone tavapärasest kasutusest kui ka võimalikku kasutajate arvu vahetu kõrgendatud ohu korral. Otsuse, kui paljudele inimestele varjumisvõimalus rajatakse või kohandatakse, teeb hoone omanik. Samas tuleb arvestada, et kui hoone jääb kasutusse vahetu kõrgendatud ohu korral, tuleb leida parim varjumisvõimalus kõigile hoone kasutajatele. Hoone omanik otsustab, kas hoones paiknev varjumiskoht teenindab lisaks mõne muu hoone kasutajaid. Varjendi rajamisel lähtutakse käesoleva määruse lisast 1, milles on sätestatud varjendite tegeliku varjumispinna arvutamise alused.

Punkti 3 kohaselt tuleb hinnata hoone võimalikku varjumisvõimalust, lähtudes hoone suurusest ja planeeringust. Selle alusel selgub, kas hoonesse on võimalik kohandada varjumiskoht. 2026. a 1. juulil jõustuva HOS kohaselt võivad varjumiskohad olla avalikud või mitteavalikud. Mitteavalik varjumiskoht on sarnaselt mitteavaliku varjendiga ette nähtud eelkõige konkreetse hoone kasutajatele, avalik varjumiskoht ja avalik varjend on mõeldud vahetu kõrgendatud ohu korral vajadusel ka hoones või selle lähiümbruses viibijatele. Avalikud varjendid rajatakse hoonetesse, mida külastavad suured rahvahulgad, näiteks kaubanduskeskustesse, reisiterminalidesse ja suurematesse meelelahutusasutustesse. Avaliku varjendi rajamise kohustusega, kuid 1. juuli 2026 seisuga olemasolevate hoonete puhul tuleb varjumisplaanis võimalusel ette näha avaliku varjumiskoha kohandamine. Seejuures hinnatakse, kas vajalik on üks või mitu varjumiskohta, nende paiknemist hoones ja juurdepääsu tingimusi.

Punkt 4 kohaselt tuleb hinnata olukordi, kus hoonesse on võimalik varjumiskoht kohandada. Kui hoone konstruktsioon, tehniline seisukord ja ruumilahendus seda võimaldavad, tuleb määrata tegevused, mille tulemusel kohandatakse nõutele vastav varjumiskoht, sh tööde maht ja eeldatav valmimisaeg. Tööde käigus hinnatakse meetmeid varjumiskindluse suurendamiseks ning loetletakse tegevused varjumiskoha kohandamiseks. Samuti analüüsitakse optimaalseid lahendusi varjumisvõimaluste loomiseks olukorras, kus hoones endas ohutult varjuda ei ole võimalik, vältides seejuures ebamõistlikult koormavaid tegevusi. Sellisel juhul hinnatakse lähimaid võimalikke varjumisvõimalusi.

Punkti 5 kohaselt tuleb läbi mõelda hoones varjumist korraldavate isikute arv, rollid ja ülesanded, et tagada varjumise toimiv korraldus hoones. See on eriti oluline olukordades, kus varjumiskoht või varjend tuleb võtta eesmärgipäraselt kasutusele, samuti selleks, et tagada varjumisvõimaluste nõuetele vastavus ajas ning teha vajalikke ettevalmistusi, kontrolle ja hooldustöid. Varjumisplaanis määratakse varjumisega seotud vastutajad ja nende ülesanded. Isikuid ei pea määrama nimeliselt, vastutajateks võivad olla näiteks kindlad ametikohad või hoone haldus- või turvateenust osutavate ettevõtjate esindajad.

Punkti 6 kohaselt tuleb läbi mõelda varjumise vajadusest, võimalustest ja korraldusest teavitamise viisid nii tavakasutuse ajal kui ka vahetu kõrgendatud ohu olukorras. See hõlmab muuhulgas varjumiskoha tähistamist ja suunaviitade paigaldamist, vajadusel regulaarsete teavituste või infopäevade korraldamist ning ohutaseme tõustes hoone alalistele kasutajatele sisekommunikatsioon.

Varjumisvõimaluste hindamisel saab juhendada Päästeameti koostatud juhenditest, mis on kättesaadavad Päästeameti veebilehel, samuti on võimalik pöörduda Päästeameti poole nõustamise saamiseks.

Lõike 3 kohaselt tuleb juhul, kui hoones ei ole võimalik hindamise hetkel ega ka tulevikus varjuda, tuleb leida hoone kasutajatele muu varjumisvõimalus ja määrata muu tegutsemise kord ning kajastada see varjumisplaanis. Näiteks on võimalik varjumiskoha puudumisel leida lahendus, et büroohoone kasutajad lähevad ohu korral koju või viiakse inimesed ohu tõenäosuse suurenemisel teise asukohta või võimaldatakse neil kasutada mõne muu hoone varjumiskohta või varjendit. Varjumisvõimaluste hindamisel kajastatakse ka teave selle kohta, kui hoones ei ole võimalik varjumiskohta kohandada, lähiümbruses puuduvad sobivad varjumisvõimalused või hoonest ei ole võimalik inimesi evakueerida. On hooned, mille kasutajad peavad ka vahetu kõrgendatud ohu korral oma tegevust jätkama, nt lennujuhtimistornid, hooldekodud, haiglad, vanglad ja päästekomandod. Sellisel juhul tuleb hinnata riske ja leida parimad lahendused, et inimesed oleksid siiski kaitstud. Näiteks juhul, kui lasteaia puudub varjumiseks sobiv koht ning ka lähiümbruses ei ole varjumisvõimalusi, ei saa lasteaed selles hoones vahetu kõrgendatud ohu korral tegutseda. Alternatiivse lahendusena võib kaaluda varjumiskoha põhimõtetele vastava eraldiseisva ehitise paigutamist lasteaia territooriumile või lastehoiuteenuse viimist muude hoonesse.

Lõike 4 kohaselt tuleb juhul, kui hoonesse on hindamise hetkel või tulevikus võimalik kohandada varjumiskoht kas või osale hoone kasutajatest, kajastada varjumisplaanis olemasolevad või kavandatavad varjumise võimalused ning planeeritud tegevused koos tähtaegadega. Kui hoonesse on võimalik kohandada varjumiseks sobiv koht, tuleb see varjumisplaanis kirjeldada ja luua eeldused, et inimesed saaksid vahetu kõrgendatud ohu korral varjumiskohta kasutada. Kui hoone kasutajate hulgas on teada inimesed, kes ei ole võimelised iseseisvalt liikuma, tuleb kavandada ka nende abistatud liikumine varjumiskohta. Abivahendite, nt lohistite kasutamine on põhjendatud, kuna esmatähtis on jõuda ohutusse kohta. Erandjuhtudel võib korterelamutes osutada vajalikuks jääda oma korterisse ja varjuda seal võimalikult ohutusse kohta, näiteks akendeta ruumi hoone keskosas. Selline tegutsemine suurendab turvalisust, võrreldes varjumata jätmisega.

Hoone omanikud peavad tegema pingutusi, et tagada hoone kasutajatele vajaduse korral turvaline varjumisvõimalus ning seda on otstarbekas kavandada ja ellu viia o juba ajal, mil tegelikku ohtu ei ole.

Eelnõu §-s 16 kehtestatakse nõuded varjumisplaani koostamisele ja varjumise korraldamisele hoones.

Lõike 1 kohaselt kirjeldatakse varjumisplaanis varjumise korralduse üldandmed, varjumisega seotud tegevused etapiviisiliselt ning lisatakse varjumise skeem.

Üldandmetena esitatakse varjumisplaanis hoone aadress, olemasolul nimetus, suletud netopindala, teave selle kohta, kas varjend või varjumiskoht on avalik või mitteavalik ning tegeliku varjumispinna suurus. Tegeliku varjumispinna suurus annab ühtlasi teabe selle kohta, mitmele inimesele on varjumiskoht või varjend ette nähtud. Tegelik varjumispind peab tagama ühe inimese kohta vähemalt 0,75 ruutmeetrit põrandapinda. Üldandmetes kajastatakse ka info, kui hoones varjumiseks sobiv koht puudub ja lisatakse lähima kasutatava varjumisvõimaluse asukoha andmed. Lisaks tuleb varjumisplaani üldandmete osas kirjeldada lühidalt hoone kasutusrežiimi, sh asjaolu, kas hoone jääb kasutusse ka vahetu kõrgendatud ohu olukorras ning kuidas on tagatud hoone kasutajatele varjumise võimalus samas hoones, kõrvalhoones või mujal. Ka märgitakse siia ossa varjumisplaani läbivaatamise kuupäev.

Varjumisplaanis tuleb nimetada varjumise korraldamise eest hoones vastutava(te) füüsilis(t)e isiku(te) kontaktandmed (nimi, telefoninumber, e-posti aadress) ning ametikoht või roll (nt haldur, ühistu esimees). Need andmed on olulised nii hoone kasutajatele kui ka Päästeametile vajadusel kontakti võtmiseks.

Varjumisplaani skeemil kajastatakse varjendi või varjumiskoha asukoht hoone korruse plaanil ning varjumiseks ettenähtud alad peavad olema selgelt eristatavad. Kui varjumisplaan hõlmab hoonete kompleksi või mitut eraldi hoonet, lisatakse eraldi juurde hoonete asendiplaan. Skeemi koostamisel võib kasutada olemasolevat tulekahju korral tegutsemise plaani või hoone projekti jooniseid.

Skeemil kajastatakse varjendi või varjumiskoha ligipääsetavus, sh varjujate liikumisteede skeem varjendisse või varjumiskohta, sissepääsud ja väljapääsud koos varuväljapääsudega. Aluseks võib võtta olemasoleva tulekahju korral tegutsemise plaani või hoone projekti joonised ning märkida eraldi varjumisega seotud liikumisteed. Lisaks esitatakse skeemil muu oluline teave nagu varjendi või varjumiskoha varjumiseks sobiv kasulik pind iga eraldi ruumi kohta, oluliste kommunikatsioonide sulgemise asukohad ning seadmete või vahendite asukohad. Kasutatavad leppemärgid peavad olema üheselt arusaadavad ja eelistada tuleb rahvusvaheliselt kasutatavaid leppemärke.

Varjumisplaani osa, mis kirjeldab varjumise korraldamist hoones, peab sisaldama varjumiseks ettevalmistamise ja varjumise korralduslikku teavet sellises ulatuses, et see annab varjujatele ja varjumist korraldavatele isikutele selge ülevaate vajalikest tegevustest varjumise erietappides.

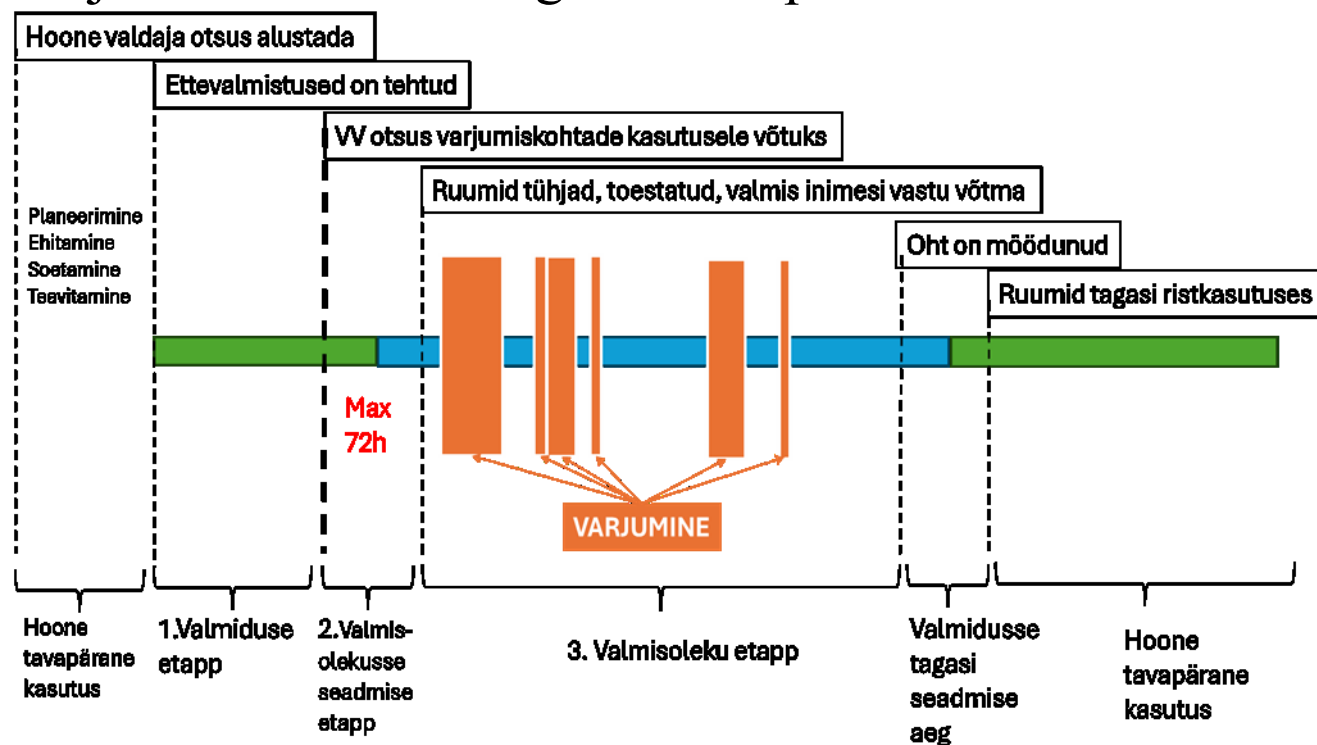
Varjumisplaani selles osas kajastatakse ka varjendi seadmete ja varustuse nimekiri ning kontrollide ja hoolduste teostamise kuupäevad. Varjumiskohtade puhul ei ole see nõue

kohustuslik, kuid juhul, kui varjumiskohas on seadmeid või varustust, mida on vajalik perioodiliselt kontrollida, tuleb see varjumisplaanis kajastada.

Lõike 2 kohaselt eristatakse varjumise korraldamisel hoones järgmisi etappe: valmiduse etapp, valmisolekusse seadmise etapp ja valmisoleku etapp.

Näitlikult saab varjumiseks valmistumist illustreerida järgmise joonisega:

Varjumisvõimaluste tagamise etapid

Lõigetes 3-5 kirjeldatud etapid saab kokku võtta järgmiselt:

- 1) Valmiduse etapp – riigis valitseb tavapärane olukord ning tegevused on igapäevased. Selles etapis on tegevused peamiselt suunatud varjendi või varjumiskoha korrashoiule ja kontrollile.
- 2) Valmisolekusse seadmise etapp – kuni 72 tunnine periood pärast Vabariigi Valitsuse vastava otsuse tegemist, mille jooksul valmistatakse varjend või varjumiskoht ette varjumise tagamiseks. Rakendatakse ettevalmistavaid tegevusi, mille eesmärk on viia varjend või varjumiskoht varjumiseks sobivaks, sh kaetakse aknad, seatakse töökorda generaator (sh tagatakse kütusevaru), valmistatakse ette käimlad ning tehakse muud vajalikud toimingud.
- 3) Valmisoleku etapp – varjend/varjumiskoht on eesmärgipäraseks kasutuseks ette valmistatud ja valmis varjujaid vastu võtma ning neile on tagatud ööpäevaringsed varjumisvõimalused.

Lõike 6 kohaselt koostatakse varjumisplaan vastavalt käesoleva määruse lisale 2.

Eelnõu §-s 17 sätestatakse varjumisplaani kinnitamise, üle vaatamise ja teatavaks tegemise nõuded.

Lõike 1 kohaselt kinnitatakse varjumisplaani kas hoone omaniku või tema poolt volitatud isikute poolt või korteriühistu juhatuse otsusega, juhatuse puudumisel üldkoosoleku otsusega. Kortermajade puhul kinnitatakse varjumisplaani kas juhatuse otsusega või omanike poolt ühiselt. Varjumisplaani kinnitamisega nimetatakse ka varjumise korraldamise eest vastutav isik hoones.

Korterelamus on soovitatav koostada varjumisplaani koostöös elanikega, kuid võimalik ajakulu ei tohi takistada varjumisplaani valmimist. Selline korraldus on võrreldav hoone tuleohutuskorraldusega, kus kinnitatud tegevuskava tehakse hoone kasutajatele teatavaks, kuid ei eeldata, et kõik hoone kasutajad selle koostamises osalevad.

Lõike 2 kohaselt tuleb varjumisplaanis määrata isik, kes vastutab hoones varjumise korraldamise eest. Vastutav isik ei pea olema nimetatud nimeliselt, vaid võib olla määratud ka ametikoha või rolli (nt haldusjuht) kaudu. Oluline on, et hoones oleks määratud vastutav isik, kes vajadusel uuendab varjumisplaani, kontrollib varjendi või varjumiskoha jätkuvat vastavust nõuetele ning juhhib varjendi või varjumiskoha ettevalmistamist peale Vabariigi Valitsuse vastava otsuse tegemist.

Lõike 3 kohaselt uuendatakse varjumisplaani, kui hoones on toimunud olulised muudatused, mis võivad mõjutada varjumise korraldamist või varjumise võimalusi. Sellisteks muudatusteks võivad olla näiteks varjendisse või varjumiskohta viiva liikumistee ümberehitus, hoone kasutusotstarbe muutus, muudatused kasutajate grupis või varjumise korraldamise eest vastutava isiku vahetumine. Kui varjumiseks ettenähtud hoone osa jääb samaks ja on tavakasutuses olnud panipaigana ning võetakse ilma ümberehituseta kasutusse koosolekuruumina, ei ole varjumisplaani muutmine vajalik.

Lõike 4 kohaselt on hoones varjumise eest vastutava isiku kohustus varjumisplaani regulaarselt üle vaadata, et tagada varjumise korralduse vastavus tegelikule olukorrale. Ülevaatamine ei tähenda alati varjumisplaani muutmist, vaid selle eesmärk on perioodiliselt hinnata, kas varjumisplaanis kajastatud teave on jätkuvalt asja- ja ajakohane. Ülevaatamise regulaarsuse määrab hoone omanik, kuid see ei tohi olla harvem kui üks kord viie aasta jooksul.

Lõike 5 kohaselt tuleb varjumisplaanis toodud oluline teave hoones olemasolevate varjumisvõimaluste ja eri etappides rakendatavate tegevuste kohta teha teatavaks hoonet kasutavatele sihtrühmadele ja varjumist korraldavatele isikutele. Määruses ei ole sätestatud teavitamise viisi, oluline on, et kõik hoone kasutajad teaksid, kas ja kuhu on hoones võimalik varjuda, või kui hoones varjumisvõimalus puudub, siis kuhu tuleb varjumiseks liikuda. Oluline on avalikustada varjumisplaani skeem ja märgistada hoonesisene liikumistee varjendisse või varjumiskohta.

Varjumist korraldavale isikule tuleb teha teatavaks kogu teave, mis on seotud varjendi või varjumiskoha eesmärgipärase kasutuselevõtmisega, sh tegevustega, mida tuleb teha peale

Vabariigi Valitsuse vastavat otsust. Samuti peab varjumise korraldamise eest vastutav isik olema kursis hoonetes tehtavate ümberehituste või muude muudatustega, mis võivad mõjutada varjumise korraldust.

Eelnõu §-s 18 sätestatakse varjumiskoha kohandamise põhimõtted, mille täitmisel on võimalik hoonesse kohandada turvaline varjumiskoht. Varjumiskoha kohandamisel saab juhendada Päästeameti koostatud avalikult kättesaadavast juhendmaterjalist.

Lõike 1 kohaselt kohandatakse varjendita hoonele varjumiskoht, kui varjumisvõimaluste hindamise käigus on selgitatud välja varjumiskoha kohandamise võimalus. Nõue on seotud HOSi sättega, mille kohaselt tuleb koostada varjumisplaan ning hinnata selle koostamise käigus võimalust kohandada hoonesse varjumiskoht. Võimalusel tuleb varjumiskoht kohandada kõigile hoone kasutajatele. Kui varjumiskoha kohandamise ettevalmistustööde käigus selgub, et kõigile hoone kasutajatele varjumiskohas kohta ei ole võimalik tagada, tuleb leida täiendav varjumisvõimalus või kohendada hoone kasutusrežiimi. Oluline on siinkohal tähele panna, et selline varjumiskoht võib asuda ka hoonest väljas, nii öelda eraldiseisvana ja on määratud siis mingi hoone kasutajatele varjumiseks.

Lõike 2 kohaselt peab varjumiskoht paiknema võimalikult maapinna lähedal, et tagada maksimaalne kaitse. Varjumiskoha kohandamisel on sobivateks hoone osadeks eelkõige keldrid ja hoone esimene poolkorrus. Samuti sobivad hoonest eraldiseisvad maa-alused ehitised, näiteks tunnelid ja muud raudbetoonist ehitised (keldrid vms). Selliste ehitiste puhul tuleb arvestada, et nende ettevalmistamine võib nõuda täiendavaid tegevusi, konstruktsiooni ja avatäidete vastupidavusnõuete tugevdamist või tunnelite puhul erilahendust suudmete katmiseks. Samuti saab varjumiskohas lugeda spetsiaalselt varjumiseks loodud ehitist, mis on paigaldatud mõne hoone juurde või avalikku ruumi, et tekitada selle hoone kasutajatele või avalikus kohas viibijatele lisavarjumise võimalus.

Lõike 3 kohaselt tuleb varjumiskoht kohandada hoone sellisesse ossa, mis kaitseb vähemalt plahvatuslega kaasneva laialipaiskuva eseme eest. Nõue ei välista, et varjumiskoha hoone osa võib olla tugevam ja pakkuda täiendavat kaitset lööklaine eest. Varjumiskohas tuleb võimalusel vältida akende või muude sarnaste avatäidete olemasolu. Akende olemasolu korral saab need katta liivakottide, metall-luukide või muude sobivate lahendustega. Arvestada tuleb, et osa avasid võib olla vajalik kasutada varuväljapääsuna. Metall-luukide puhul tuleb tagada nende vastupidavus kui ka võimalus neid seestpoolt avada ilma kõrvalise abita või tööriistu kasutades. Vajadusel võib avad ajutiselt sulgeda kergplokkidega, võimaldades nende seestpoolt lammutamist hädaväljumise korral. Samuti tuleb arvestada, et varjumiskoha kohandamisel võib osutada vajalikuks konstruktsioonide täiendav toestamine, mistõttu tuleb vastavad materjalid aegsasti varuda.

Lõike 4 kohaselt on hoonetes paiknev varjumiskoht mõeldud eelkõige lühiajaliseks viibimiseks. Optimaalne viibimisaeg ei ületa poolt ööpäeva (12 h). Kui varjumiskoht on omaniku otsuse alusel kohandatud pikemaks viibimiseks, peab sellekohane teave kajastuma varjumisplaanis.

Lõike 5 kohaselt peab varjumiskohas olema ühele inimesele võimalusel tagatud 0,75 ruutmeetrit. Nõue on sarnane varjenditele kehtestatud nõudega ning vastab rahvusvahelistes standardites toodule (§ 5 lg 2). Vajadusel ja võimalusel võib planeerida suurema pinna ühe

varjuja kohta. Näiteks kui varjujate seas on liikumisabivahendeid kasutavaid inimesi või isikuid, kes vajavad lamamiskohta. Tegelikult varjumispinna arvestamisel ei võeta arvesse avatäidete taguseid alasid ja kohti, kus paikneb varustus. Tegelikult varjumispinna arvutamisel saab lähtuda varjendile kehtivatest põhimõtetest.

Lõikes 6 sätestatakse varjumiskoha õhuvahetuse nõuded. Õhuvahetus on eriti oluline olukorras, kus varjuda tuleb kauem kui paar tundi. Varjumiskohale ei esitata ioniseeriva kiirguse kaitse nõuet, seetõttu tuleb kasutada maksimaalselt olemasolevaid võimalusi tagamaks varjujatele varjumiskohas värske õhk. Üks võimalus õhuvahetuse tagamiseks on väikeste õhuavade rajamine konstruktsioonidesse, nt liivakottide vahele jäävad avad või spetsiaalselt konstruktsiooni sisse tehtud väikesed õhuavad. Täpsemad lahendused on esitatud Päästeameti juhendmaterjalis. Kui varjumiskoha kohandamisel on soov või võimalus tagada inimestele suurem ohutus, näiteks kaitse saastunud välisõhu eest, on see võimalik vastava ventilatsioonisüsteemi paigaldamisega.

Lõike 7 kohaselt tuleb juhul, kui varjumiskoha pindala on suurem kui 15 ruutmeetrit, tagada lisaks sissepääsuteele vähemalt üks hajutatud suunaga varuväljapääsutee. Varuväljapääsuteeks võib olla luuk või mõni muu ava, mida on võimalik avada ilma abivahenditeta või tööriistu kasutades ja see peaks olema valitud sissepääsuteega võrreldes kas teises suunas või piisavalt kaugel, et viia selle sektsiooni võimalikult varingualast välja. Varjumiskoha sissepääsutee peab olema piisavalt lai ja võimaldama kõigil varjujatel varjumiskohta siseneda, vajadusel kõrvalise abiga. Varuväljapääsutee kasutamisel võib arvestada kõrvalise abi vajadusega teiselt varjujalt. 15 ruutmeetri nõue kattub vähima tegeliku varjumispinnaga, mis on varjendisse lubatud rajada (§ 3 lg 1).

Lõike 8 kohaselt peab varjumiskohas olema tagatud tualeti kasutamise võimalus. Kõige lihtsam lahendus on kuivkäimla (biokäimla), mis peab olema eraldatud. Kuivkäimla eraldatus ei tähenda eraldi ruumi kohandamist, lahendusena võib kasutada eralduskardinaid või sirme. Kui varjumiskohas on liikumispuudega inimesi, tuleks kuivkäimlasse ette näha paigaldatavad invakäetoed, mis võimaldavad tualeti kasutamist.

Lõikes 9 sätestatakse põhimõte, mille kohaselt tuleb varjumiskohas tagada puhtus ja kuivus ning minimeerida varjumiskohast endast tulenevad ohud. Varjumiskohta ei tohi kohandada lisaohutudega ruumidesse nagu soojussõlmed, elektripeakilbi ruumid, surveadmetega või ohtlikke aineid sisaldavad ruumid. Samuti tuleb vältida kukkuvaid esemeid, mis võivad lööklaine või vibratsiooni korral põhjustada vigastusi ning evakueerumist takistavaid esemeid nagu lauad ja toolid. Varjumiskoha kohandamisel tuleb läbi mõelda puhastamise ja liigse niiskuse ärajuhtimise võimalused varjumiskohast.

Lõigetes 10 ja 11 sätestatakse juht-, teenistus- ja abikoerte ning lemmikloomade varjumiskohta kaasa võtmine samadel alustel nagu varjendite puhul (vt § 9 lõigete 4 ja 5 selgitusi).

Eelnõu viiendas peatükis sätestatakse varjendi ja varjumiskoha tähistuse nõuded.

Eelnõu §-s 19 sätestatakse nõuded varjendi ja varjumiskoha märgistamisele.

Lõike 1 kohaselt tuleb varjend ja varjumiskoht märgistada vastavalt määruse lisale 3. Märgistuse aluseks on rahvusvahelise tsiviilkaitse tunnusmärk ning nii varjendi kui varjumiskoha tähistamisel kasutatakse sõna: „VARJUMISKOHT“. Kuigi Eesti Keele Instituudi 2025. aastal avaldatud õigekeelsussõnaraamatus on kasutusel nii sõna varjumiskoht (sünonüümiga varjekoht) kui ka sõna varjend, on asjakohane kasutada ühtset tähistust, et anda ajasurves kiiresti arusaadav teave varjumise võimaluse kohta. Ohuolukorras ei ole määrav, kas tegemist on varjendi või varjumiskohaga, kuna kaitset pakuvad mõlemad.

Mitteavalikud varjendid ja varjumiskohad ning nendega seotud varjumise korraldus on hoone kasutajatele üldjuhul eelnevalt teada ning märgistus lihtsustab liikumist ohuolukorras. Avalike varjendite ja varjumiskohtade puhul on märgistuse paigaldus ja nõuetele vastavus vahetu kõrgendatud ohu korral kriitilise tähtsusega, et kõik vajumist vajavad isikud leiaksid vastava koha. Ühtse märgistuse tagamiseks tuleb juhinduda Päästeameti juhiseist varjumise märgistamise kohta <https://www.rescue.ee/et/juhend/varjumine/varjumise-mark>.

Lõikes 2 kehtestatakse suunised avaliku varjendi ja varjumiskoha tähistamiseks. Avaliku varjendi ja varjumiskoha puhul peab hoonel olema vähemalt kaks alalist märki: üks hoone välise sissepääsu juures ning teine varjendi või varjumiskoha sissepääsu juures hoone sees. Märgid paigaldatakse varjendi puhul hoone kasutuselevõtmisel ning varjumiskoha puhul olemasoleva hoone varjumiskohaks kohandamisel. Sellega esialgne märgistus piirdub, muu vajalik teave kajastatakse varjumisplaanis ja tehakse hoone kasutajatele teatavaks neile vajalikus ulatuses.

Lõike 3 kohaselt tuleb juhul, kui avalik varjend või varjumiskoht võetakse eesmärgipäraselt kasutusele, paigaldada avalikku ruumi vajalikud suunaviidad koos varjendi ja varjumiskoha kauguse lisainfoga. Tänavale, ehitise territooriumile ning teekonnale avaliku varjendi või varjumiskoha juurde paigaldatakse vastav märgistus koos suunaviitaega 72 tunni jooksul Vabariigi Valitsuse otsusest varjendite ja varjumiskohtade kasutuselevõtmiseks.

Lõike 4 kohaselt peab mitteavaliku varjendi või varjumiskoha puhul olema alaliselt paigaldatud märk varjendi või varjumiskoha uksele või selle vahetusse lähedusse. Alaline väline märgistus ning suunaviitade kasutamine on vabatahtlik. Varjumise korraldus on kirjeldatud varjumisplaanis ja tehtud teatavaks hoone kasutajatele vajalikus mahus.

Lõike 5 kohaselt tagab märgistuse ehitisel ja selle territooriumil ehitise omanik, välja arvatud juhul, kui Päästeamet on teinud omanikuga kokkuleppe ja võtnud märgistuse paigaldamise enda ülesandeks.

Lõike 6 kohaselt tehakse avalike varjendite ja avalike varjumiskohtade paigaldatava märgistuse korral koostööd kinnistuomanike ja KOV-idega. Avalike varjumiskohtade ja varjendite viitade paigaldamine avalikku ruumi saab ilmselt olema eelkõige KOV-i ülesanne, sest juhul kui lühikese aja jooksul on vaja paigaldada suur hulk viitasid, ei pruugi Päästeameti võimekus olla piisav.

Eelnõu kuuendas peatükis sätestatakse rakendussäte.

Eelnõu § 20 kohaselt jõustub määrus 1. juulil 2026. aastal.

Lisas 1 sätestatakse varjendi rajamise kohustusega hoonete täpsem loetelu, varjendi tegeliku varjumispinna arvutamise alused ja varjumisplaani koostamine. Lisa üks täpsustab HOS-i ning käesoleva määruse nõudeid varjendi rajamise ja varjendi tegeliku varjumispinna arvutamise kohta. Varjend rajatakse inimeste kaitseks eelkõige hoonetesse, kus vahetu kõrgendatud ohu korral võib tõenäoliselt viibida inimesi. Käesoleva määruse § 3 lõike 2 kohaselt ei tohi (V1-klassi) varjendi tegelik varjumispind olla väiksem kui 15 m².

Lisas 1 on toodud tabel, mille ehitiste loetelu koostamise aluseks on võetud 2. juuni 2015. a majandus- ja taristuministri määruse nr 51 „Ehitise kasutamise otstarvete loetelu“ lisa „Ehitise kasutamise otstarvete loetelu“ (edaspidi määruse nr 51 lisa).

1. juulil 2026. a jõustuvad HOS sätted, mille kohaselt rajatakse avalik varjend, kui püstitatakse hoone, mida külastavad suured rahvahulgad või mille suletud netopind on 10 000 m². Mitteavalik varjend rajatakse, kui püstitatakse elamu, majutus- või toitlustushoone, büroohoone, kaubandus- või teenindushoone või meelelahutus-, haridus-, tervishoiu- või muu avalik hoone või erihoone, mille suletud netopind on vähemalt 1200 m² ning tööstus- ja laohoone suletud netopinnaga vähemalt 1500 m².

Lisa 1 tabeli esimeses veerus on lähtutud määruse nr 51 lisast ning üle võetud kood, mis käesolevas lisas kannab nimetust hoonerühma kood ja teises veerus ehitise kasutamise otstarve. Kolmandas veerus on hoone suletud netopinna alampiir m², lähtutud on 1. juulil 2026. a jõustuvates sätetest.

Veerud neli ja viis täpsustavad, milline on lubatud varjendi tegeliku varjumispinna vähim suurus (%) suletud netopinnast ja millistel juhtudel peab varjendi tegelikku varjumispinda suurendama sõltuvalt inimeste arvust. Lisaks on märkuste veerg, kus on täpsustused tegeliku varjumispinna suurendamise osas.

Osades hoonetes tuleb tagada varjend või varjumiskoht hoonesse projekteeritud ettenähtud inimeste arvule. Sellisteks hooneteks loetakse haridusasutusi, meditsiini- ja hoolekandetasutusi, majutusasutusi ning kinnipidamisasutusi. Nimetatud hooned, välja arvatud majutusasutused, on peamiselt riigi või KOV-i omandis. Kui eelpool loetelus toodud hooned peavad toimima vahetu kõrgendatud ohu korral, tuleb tagada hoone kõigi kasutajate turvalisus ning näha ette varjumisvõimalus kõigile hoonesse projekteeritud kasutajatele. Majutusasutused on hooned, mida saab vahetu kõrgendatud ohu korral kasutada näiteks evakueeritavate majutuseks, mistõttu nähakse ka neis ette nõue tagada varjumisvõimalus kõigile hoonesse projekteeritud kasutajatele.

Kui pärast 1. juulit 2026. a ehitatakse ridaelamu, mille netopind on suurem, kui 1200 m², siis lisa 1 kohaselt rajatakse varjend ja koostatakse varjumisplaan. Samas ei pea varjend olema avalikuks kasutamiseks. Varjendi tegeliku varjumispinna suurus suletud netopinnast peab olema vähemalt 2 % ning varjendi tegeliku varjumispinna suurendamisel tuleb arvestada inimeste arvuga. Märkuste lahtris on täpsustatud, et varjendi tegelik varjumispind peab tagama varjumisvõimaluse vahetu kõrgendatud ohu korral kõigile hoonesse projekteeritud kasutajatele.

Kui pärast 1. juulit 2026. a ehitatakse majutushoone, mille netopind on suurem kui 1200 m², siis lisa 1 kohaselt rajatakse varjend ja koostatakse varjumisplaan. Samas ei pea varjend olema

avalikuks kasutamiseks. Varjendi tegeliku varjumispinna suurus suletud netopinnast peab olema vähemalt 2 % ning varjendi tegeliku varjumispinna suurendamisel tuleb arvestada inimeste arvuga. Märkuste lahtris on täpsustatud, et varjendi tegelik varjumispind peab tagama varjumisvõimaluse vahetu kõrgendatud ohu korral kõigile hoonesse projekteeritud kasutajatele.

Kui pärast 1. juulit 2026. a ehitatakse kaubandushoone, mille suletud netopind on suurem kui 1200 m², siis lisa 1 kohaselt rajatakse avalik varjend ja koostatakse varjumisplaan. Varjendi tegeliku varjumispinna suurus suletud netopinnast peab olema vähemalt 2 % ning kohustust varjendi tegelikku varjumispinda suurendada ei ole. Märkuste lahtris on lubatud suurendada varjendi tegelikku varjumispinda vastavalt vahetu kõrgendatud ohu korral hoone kasutajate arvule.

Kui pärast 1. juulit 2026. a ehitatakse tööstushoone, mille netopind on suurem kui 1500 m², siis lisa 1 kohaselt rajatakse varjend ja koostatakse varjumisplaan. Samas ei pea varjend olema avalikuks kasutamiseks. Varjendi tegeliku varjumispinna suurus suletud netopinnast peab olema vähemalt 1 % ning kohustust varjendi tegelikku varjumispinda suurendada ei ole. Märkuste lahtris on lubatud suurendada varjendi tegelikku varjumispinda vastavalt vahetu kõrgendatud ohu korral hoone kasutajate arvule.

Kui pärast 1. juulit 2026.a ehitatakse botaanikaai hoone (muu avalik hoone), mille netopind on suurem kui 1200 m², siis lisa 1 kohaselt ei ole varjendi rajamise kohustust, tuleb koostada üksnes varjumisplaan.

Lisa 2 sisaldab varjumisplaani vormi, mis aitab varjumisplaani koostamisel läbi mõelda hoone varjumise korralduse ja varjumise korralduse etapid. Oluline on, et varjumisplaanis kajastuks üldandmed, varjumise skeem ja korralduse kirjeldus. Samuti on tegelikult varjumisplaani vorm, kui selline, jäetud lahtiseks, varjumisplaan (eelkõige selles olev oluline teave) võib olla integreeritud mõnda muusse hoone ohutudokumenti.

Lisa 3 sätestab varjendi ja varjumiskoha tähistuse nõuded. Täpsemad kujundused erinevate suuruste puhul koos vajalike lisatahvlite ja suunaviitade kirjeldusega on kättesaadav Päästeameti koduleheküljelt vastavast stiiliraamatust.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusaktide ülevõtmise ega muutmisega.

4. Määruse mõjud

Määruse muudatustega kaasnevad majandusmõjud, kuna need puudutavad nii hoonete projekteerijaid, ehitajaid kui ka tellijaid (riik, eraisik, ettevõtte jne). Samuti mõjutavad kaasnevad muudatused riigiasutuste ja kohaliku omavalitsusüksuste töökorraldust, kuna varjendite rajamine, varjumisplaani koostamine ja varjumiskohtade kohandamine on uus kohustus ning nendega kaasnevad täiendavad tegevused. Uue kohustuse seadmisel kasvab menetlustega seotud asutuste halduskoormus.

Lisaks kaasneb muudatusega mõju riigi julgeolekule, sest varjendite rajamine ja varjumiskohtade kohandamine tõstab üldist kaitsevõimet ja elanike kindlustunnet.

Kaudset mõju ei ole võimalik hinnata ega analüüsida, kuna sellekohaseid uuringuid ei ole läbiviidud. Seega on käsitletud üksnes otseseid mõjusid.

Määrusel ei ole sotsiaalset, sealhulgas demograafilist mõju, samuti puudub mõju regionaalarengule. Määrusega ei kaasne eraldi mõju elu- ja looduskeskkonnale.

I. Mõju valdkond 1

Majanduslikud mõjud: mõju ettevõtlusele.

4.1 muudatus: varjendi rajamise kohustuse seadmine HOS § 16² lõigetes 3 ja 4 nimetatud uute hoonete ehitamisel. Varjendikohustusega hooneid püstitatakse aastas suurusjärgus 100-110.

Mõju sihtrühm 1: hoonete projekteerijad.

Mõjutatud sihtrühma suurus: Potentsiaalselt projekteerimisega tegelevaid ettevõtteid on E-äriregistri⁶ andmetel ligikaudu 520, samas majanduslikult aktiivseid ettevõtteid Statistikaameti andmetel on suurusjärgus 160 tuhat. Seega jääb mõjutatud sihtrühma suurus alla ühe protsendi kõigist ettevõtetest. Samuti on vähetõenäoline, et kõik projekteerimise ettevõtted hakkavad nõuete kehtestamise hetkest varjendeid projekteerima. Seega mõjutatud *sihtrühm on väike*.

Mõju kirjeldus sihtrühmale 1: teatud tüüpi uutesse hoonetesse projekteeritakse varjend. See tähendab hoonete projekteerimisel muutusi, sest tuleb arvestada, et hoone peab tulevikus pakkuma inimestele kaitset plahvatuse ning sellega kaasneva lööklaine, laialipaiskuvate esemete ja õhusaaste, sh ioniseerivate kiirguste eest. Teatud projekteerimispõhimõtted tuleb ümber hinnata, sest hoone põhiülesanne ohuolukorras on kaitse tagamine nii väljastpoolt tuleva kui ka hoonest võlva lähtuva ohu eest.

Mõju olulisus sihtrühmale 1

Hooneid, kuhu tuleb rajada varjend, ehitatakse aastas ca 100-110. Võrdluseks, hooneid, millele antakse ehitusluba, on aastas kokku ca 10 000 (elamud ja mitteelamud). Varjend nähakse ette hoone ehitusprojektis, mis tähendab lisaarvutusi ja ajakulu projekteerimiseks. Varjendi projekteerimisel on soovituslik arvestada ka rahuaja kasutusvõimalustega. See tähendab, et esiteks peab varjend tagama kaitse ja teiseks võib rahuajal seda hoonet või hooneosa kasutada muul otstarbel. *Seega esmase mõju ulatuse ja sageduse varjendiga hoonete projekteerimisel võib hinnata suureks.*

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: määrusega kehtestatakse üldnõuded ja teatud piirnormid (nt värske õhu tagamine) varjendi rajamisele. Määrus ei kehtesta detailseid nõudeid, sest need sõltuvad varjendi asukohast, suurusest, inimeste arvust, kellele varjend projekteeritakse jne. Seega võib esialgu tekkida olukord, kus varjendi projekteerimisel ei ole abimaterjale erilahendusteks. Selle peaks lahendama Sisekaitseakadeemia poolt koostatav varjendi projekteerimisjuhend, mis peaks valmima 2026. aasta jooksul. Seni on projekteerijatel võimalik kasutada näiteks Soome vastavaid varjendi juhendmaterjale. Seega on *ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk pigem väike*.

⁶ [E-äriregistri portaal](#)

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale 1: kokkuvõttes saab järeldada, et mõju sihtrühmale on nõuete jõustumise esimestel aastal *oluline*, aga *ajas see väheneb*.

Mõju sihtrühm 2: Juriidilised isikud, kes tegelevad ehitus- ja kinnisvaraarendusega.

Mõjutatud sihtrühma suurus: 2026. a jaanuarikuu seisuga on E-äriregistri kohaselt 1415 juriidilist isikut, kelle põhitegevusala on kinnisvara ost-müük. Elamute ja mitteelamute ehituse on põhitegevusalaks märkinud üle 7684 juriidilise isiku. Majanduslikult aktiivseid ettevõtteid on Statistikaameti andmetel pea 160 tuhat. Kõigist juriidilistest isikutest on mõjutatud ca 5% ettevõtetest, seega on *sihtrühma suurus väike*.

Mõju kirjeldus sihtrühmale 2: Määruse muudatused võivad ehitus- ja kinnisvarasektoris tõsta ehitushindu, kuna projekteerimisel ning ehitamisel tuleb arvestada varjendi rajamisele esitatavate nõuetega. Varjendi rajamisega kaasnev lisakulu on hinnanguliselt üldjuhul 2 % piires hoone maksumusest, välja arvatud hoonete puhul, kus varjumiseks nähakse ühele inimesele rohkem põrandapinda ette, kui seda on 0,75 ruutmeetrit. V1-klassi varjendi ehitushind sõltub erinevatest komponentidest, kuid võib jääda vahemikku 150-250 tuhat eurot, mis on suurema hoone ehitusmaksumusest umbkaudu 2%. Kuidas ja mil määral mõjutab varjendi rajamise ehitushind hilisemat kinnisvarahinda, on hetkel raske prognoosida.

Mõju olulisus sihtrühmale 2

Varjend rajatakse hoonetesse, mis on nimetatud HOSi § 16² lõigetes 3 ja 4. Hooneid, kuhu rajatakse varjend, ehitatakse aastas ca 100-110 ja hooneid, millele antakse ehitusluba on ca 10 000, on tõenäoline, et osad ehitajad ja kinnisvaraarendajad ei pea varjendite rajamisega kokku puutuma. Seega on *mõju ulatus ja sageduse avaldumine väike*.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: 2023. aasta detsembris maksis Tallinnas uue korteri ruutmeeter keskmiselt 4141 eurot. Võttes aluseks 1200 ruutmeetrit ja arvestades keskmist ruutmeetri hinda ($1200 \times 4141 = 4\,969\,200$ eurot), on lisanduv 2 % 99 384 eurot. Seega lisandub varjendi rajamisel kortermajade maksumusele ligikaudu 100 000 eurot ja suurtel hoonetel vastavalt lisanduvate ruutmeetrite arvule rohkem. 2400 m² hoone puhul ca 200 000 eurot ja 5000 m² puhul vastavalt 414 000 eurot. Piirkondlikult ei erine Eestis varjendi rajamisega kaasnev kulu. Kulu erinevuse võib tingida ehitise eripära ja asukoht.

Eelnõu puudutab väikest osa ehitatavatest hoonetest, mistõttu on vähetõenäoline, et varjendite rajamine aeglustaks elamufondi arendamist. Arvestades muutunud julgeolekuolukorda, võib varjendi rajamise nõue pigem soodustada kinnisvara müüki, kuna varjendi olemasolu hoones parandab elanike toimetulekut ohuolukorras. Seega *ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on pigem väike*.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale 2: Võttes arvesse, et mõju ulatus ja avaldumise sagedus ning kaasnevate ebasoovitavate mõjude risk on väike, on *mõju sihtrühmale ebaoluline*.

Mõju sihtrühm 3: Varjendi rajamise kohustusega hoonete omanikud.

Mõjutatud sihtrühma suurus: Sihtrühmaks on ühe aasta jooksul 100-110 lisanduva hoone omanikud, kelle hoonesse varjend rajatakse. Tegelikke hoone(te) omanikke on ilmselt rohkem, kuna paljudel juhtudel on tegu kortermajadega. Vaatamata kortermajade osakaalule, jääb hoone omanike sihtrühm väikeseks. 2026. aasta jaanuarikuu seisuga on ehitisregistri⁷ (edaspidi EHR) andmete kohaselt üle 700 000 hoone. Neist hooneid, mis on tulevikus varjendi rajamise

⁷ [ehitisregister](#)

kohustusega (tööstus- ja laohooned üle 1500 m², elu- ja mitteeluhooned üle 1200 m²) on kokku 15 990, millest 8376 on kortermajad. Alates 2022. aastast on püstitatud igal aastal üle saja hoone, millele tuleb määruse kohaselt rajada mitteavalik varjend ja üle kümne hoone, millele tuleb rajada avalik varjend. Seega on mõjutatud *sihtrühma suurus väike*.

Kasutusse lubatud eluruumide arv alates 2022. a algusest⁸:

	2022	2023	2024	2025 (I-III kvartal)
Eluruumide arv	6521	8424	5815	4274

Kasutusse lubatud mitteeluruumide arv alates 2022. a algusest:

	2022	2023	2024	2025 (I-III kvartal)
Hoonete arv	977	1036	1108	858

Mõju kirjeldus sihtrühmale 3: Hoone omanikele kaasneb ühekordne lisakulu kinnisvara soetamisel, kuna varjendi ehitamine tõstab ehitushinda üldjuhul 2 %. Varjendi kulu suurust kinnisvara soetamisel hoone omanikule on keeruline prognoosida. Vaatamata sellele, et varjendiga hoone ehitushind on üldjuhul 2 % kõrgem, mõjutavad kinnisvara hinda erinevad muutujad, näiteks kortermaja korral korterite arv. Hoone omanikele kaasnevad perioodiliselt varjendi hoolduse ja kontrolli läbiviimise kulud, mis on pigem madalad, kui kontrollide ja hoolduste läbiviimisel lähtutakse tootja etteantud juhistest.

Mõju olulisus sihtrühmale 3:

Eelnõu tõttu kasvavad pigem hoone ehitamise ja varjendi rajamisega seotud kulud, mis hoone kasutamise faasis suurt mõju ei avalda. Hoone omanikele avaldab teatud mõju varjendi kontrolli ja hoolduste perioodiline läbiviimine, sest varjendina rajatud hoone või hoone osa peab olema koguaeg seisundis, mis võimaldab selle kasutusele võtmise kolme ööpäeva jooksul. Varjendina rajatud hoone või hoone osa võib olla igapäevases kasutuses muul otstarbel, nt ladu, parkla, spordisaal või koosolekute ruum vms. Olukorras, kus varjend tuleb kasutusele võtta varjendina, võib hoone omanikul varjumisplaani tulenevalt olla kindlaks määratud tegevusi. Seega varjendina kasutusele võtmise *mõju ulatus kui ka avaldumise sagedus on väike*.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: Varjendit peab olema igal ajal võimalik kolme ööpäevaga kasutusele võtta. See tähendab hoone omanikule kohustust määrata varjumise korraldamisega seotud isikute täpsed ülesanded nii igapäevaelus kui ka kõrgendatud ohu korral. Varjendis olevad seadmed ja muud vahendid peavad olema perioodiliselt kontrollitud ja kõik avastatud puudused tuleb lasta kõrvaldada. Tegemist on uue kohustusega hoone omanikele. Samas on hoonete projekteerimisfaasis võimalik arvestada varjumise korraldusliku poolega. Varjumisplaanis on võimalik kõik varjumisega seotud tegevused kirjeldada ja läbi mõelda ning see aitab samuti riske minimeerida.

Samal ajal ei välista varjendi rajamine varjendiks ettenähtud hoone või hoone osa tavaolukorras kasutamist muul eesmärgil, näiteks äritegevuseks, kuid tuleb arvestada, et hoonete kasutajatel

⁸ Statistikaamet. [Ehitus- ja kasutusload](#).

peab olema võimalik kõrgendatud ohu korral varjuda. *Ebasoovitavate kaasnevate mõjude riski pigem näha ei ole.*

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale 3: Kuna mõju avaldumise sagedus ja ulatus on väikesed ning ebasoovitavate kaasnevate mõjude riski ette näha ei ole, on mõju pigem positiivne ja saab järeldada, et *mõju sihtrühmale on ebaoluline.*

4.2 muudatus: varjumisvõimaluste hindamine ja varjumisplaani koostamise kohustuse seadmine olemasolevatele hoonetele (vastavad samadele parameetritele nagu varjendi rajamise kohustusega uued ehitatavad hooned).

Mõju sihtrühm 1: olemasolevate hoonete omanikud, kelle hoone vastab varjendi rajamise kohustusega hoonele.

Mõjutatud sihtrühma suurus: Varjendi rajamise kohustusega olemasolevate hoonete omanikke on EHRi andmetel ligikaudu 16 tuhat, millest kortermaju on 8376. Kokku on EHR-is ehitisi (hooned + rajatised) üle 1,1 miljoni, millest hooneid on ca 700 000. Seega mõjutatud hoone omanikke on alla 3 % kõigist ehitiste omanikest.

Mõju kirjeldus sihtrühmale 1: Varjumisplaani kohustusega hoonete omanikud peavad varjumisplaanis kirjeldama hoone kasutajate varjumise võimalused, nende liikumise ja oodatavat käitumise varjumisplaanis käsitatud ohu korral ning varjumiskoha kasutuselevõtu korraldamise. Varjumisvõimaluste hindamisel arvestatakse hoone kasutusotstarvet, kasutajate arvu, hoone suurust ja planeeringut, võimalikku varjumisvõimalust, varjumise korraldust jne. Läbi tuleb mõelda kõik tegevused, sh varjumise etapid, ja ülesanded, mis varjumisega kaasnevad. Varjumiskohta peab olema võimalik kasutusele võtta 72 tunni jooksul Vabariigi Valitsuse asjakohasest otsusest arvates. Kui hoones ei ole võimalik varjumisvõimaluse hindamise hetkel ega edaspidi varjumiskohta kohandada, seatakse varjumisplaanis hoone kasutajatele võimalusel muu tegutsemise kord vahetu kõrgendatud ohu korral.

Varjumisplaani koostamine on ühekordne tegevus ning perioodilist koormust sellega ei kaasne. Hoone omanikud võivad osta varjumisplaani koostamise teenusena.

Mõju olulisus sihtrühmale 1

Hoonete omanikud, kus hoones ei ole varjendit, peavad hoones leidma tugevdatud osad, kuhu on võimalik ohu korral liikuda ja kus inimesed oleksid kaitstud vähemalt lenduvate esemete eest. Kui hoones ei ole võimalik varjumiskohta kohandada, tuleb leida muu lahendus, kuidas inimesi ohu korral kaitsta. Näiteks teha koostööd kõrvalasuva hoone omanikega.

Varjumisplaani võib kajastada näiteks tuleohutusalase dokumentatsiooni koosseisus ning sellisel juhul ei ole vaja eraldi varjumisplaani koostada. Arvestades eeltoodut, on varjumisplaani koostamisega kaasnev *mõju ulatus sihtrühmale suur.*

Varjumisvõimalusi hinnatakse ja varjumisplaani koostatakse ühe korra hoone kasutusloa saamisel või siis olemasolevas hoones hiljemalt 2027. a 1. juuliks, seega on *mõju avaldumise sagedus väike.*

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: Hoonete omanikel, kelle hoones ei ole varjendit, tuleb varjumisplaani koostamisel hinnata esmalt varjumisvõimalusi hoones. Leida tuleb võimalikult turvaline koht, kus kõrgendatud ohu korral oleksid hoone kasutajad kaitstud. Hoone osa, mida

varjumisplaanis käsitletakse, peab olema tugeva konstruktsiooniga, võimalusel ilma akendeta või aknad on võimalik kinni katta, puhas ja kuiv ning tagatud peab olema värske õhu olemasolu. Hoone omanikel võimaldab varjumisvõimaluste hindamine paremini läbi mõelda hoone osade kasutuse.

Varjumisplaani koostamise peamine eesmärk on tagada ohuolukorras hoones viibivate kasutajate kaitstus. Paralleelselt tuleks hinnata varjumiseks planeeritava osa igapäevaseid kasutusvõimalusi, et see ei seisaks tühjuna ja seal oleks tagatud tingimused, mis võimaldaks ohuolukorras see 72 tunni jooksul kasutusele võtta.

Kaubandus-Tööstuskoda (edaspidi *KTK*) on seisukohal, et muudatused võivad kaasa tuua rahalisi kulusi, mis sõltuvad hoone varasema dokumentatsiooni olemasolust ja professionaalsete teenuste (nt arhitektid, konsultandid) kaasamise vajadusest. *KTK* hinnangul võib vanematel hoonetel puududa näiteks korruseplaan ning selle projekteerimine toob kaasa rahalise kulu. Eelnõu koostajad on seisukohal, et oluline on, et inimesed ohuolukorras saaksid aru ja teaksid, kuhu tuleb hoones liikuda ja kuidas on korraldatud varjumine ning nende tegevust läbimõtlemine ja kirjapanemine ei eelda professionaalsete teenuste ostmist. Peamine on tegevused läbi mõelda ja varjumisplaanis kajastada.

Seega *teatavad negatiivsed mõjud* varjumisvõimaluse asukoha leidmisega kaasnevad, kuid selle kaalub üles hoone kasutajatele kaitstuse tagamine ohuolukorras.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale: kokkuvõttes on mõju oluline, kuna tegemist on sihtrühma jaoks uue kohustusega.

Mõju sihtrühm 2: hoonete omanikud, kelle hoonesse on rajatud varjend.

Mõjutatud sihtrühma suurus: Sihtrühmaks on ühe aasta jooksul 100-110 lisanduva hoone omanikud, kelle hoonesse varjend rajatakse. Hoone omanikke on rohkem, kuna paljudel juhtudel on tegu kortermajadega. Vaatamata kortermajade osakaalule, jääb hoonete omanike sihtrühm väikeseks.

Mõju kirjeldus sihtrühmale 2: Uute hoonete korral tuleb varjumisplaani koostada kasutusloa puudumise korral kasutusloa taotlemise hetkeks. Uute hoonete puhul on varjumisplaani koostamine lihtsam kui olemasolevates hoonetes, sest varjendid on hoonetesse projekteeritud ning selle protsessi käigus mõeldakse paralleelselt juba varjumisvõimalustele. Varjumisplaani koostamine uutes hoonetes on kindlasti vähem koormavam nõue kui olemasolevate hoonete korral. Hoone omanikud võivad varjumisplaani koostamise teenusena ka osta.

Mõju olulisus sihtrühmale 2

Mõju ulatus on keskmine, kuna varjumisvõimalustega seotud esmased tegevused mõeldakse läbi varjendi rajamise faasis, kus varjumisvõimaluse tagamist käsitletakse komplekselt ning varjumisplaani koostamine peaks selle võrra olema lihtsam. Lisaks võib varjumisplaani kajastada näiteks tuleohutuselase dokumentatsiooni koosseisus ning sellisel juhul ei ole vaja eraldi varjumisplaani koostada.

Varjumisvõimaluste hindamine ja varjumisplaani koostamine toimub ühe korra ja eelneb hoone kasutusloa saamisele, seega on *mõju avaldumise sagedus väike*.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: Hoonetes, kuhu rajatakse varjend, läbitakse varjumisvõimaluste hindamise etapp projekteerimise faasis. Selle võrra peaks olema lihtsam ka

varjumisplaani koostada. Varjumisplaani koostamisega ei kaasne rahalist kulu, kui seda teenust sisse ei osteta, ja varjumisplaani koostatakse ise. Varjumisplaani koostamise näol on tegemist uue nõudega ning sellest tingituna kaasneb ka *teatav negatiivne mõju*, samas kaalub selle mitmekordselt üle asjaolu, et inimesed on ohuolukorras kaitstud.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale: kokkuvõttes on mõju oluline, sest varjumisplaani koostamine on uus kohustus. Samas uute hoonete puhul leevendab seda varjumisvõimaluste hindamise läbimõtlemine varjendi projekteerimise faasis.

4.3 muudatus: varjumiskoha kohandamine olemasolevatesse hoonesse, kus varjendikohustusega hoonetesse ei ole rajatud varjendit.

Mõju sihtrühm: olemasolevate hoonete omanikud, kelle olemasolev hoone vastab varjendi rajamise kohustusega hoonele.

Mõjutatud sihtrühma suurus: Varjendi rajamise kohustusega olemasolevate hoonete omanikke on EHRi andmetel ligikaudu 16 tuhat, millest kortermaju on 8376. Kokku on EHR-is ehitisi (hooned + rajatised) üle 1,1 miljoni, millest hooned on ca 700 000. Seega mõjutatud hoone omanikke on alla 3 % kõigist ehitiste omanikest.

Mõju kirjeldus sihtrühmale: olemasolevate hoonete omanikud, mida kasutusotstarbe tõttu külastavad rahvahulgad või mille suletud netopind on vähemalt 10 000 ruutmeetrit, peavad hiljemalt 2027.a 1. juuliks kohandama hoonesse või selle ossasse varjumiskoha. Samuti selliste elamute, majutus- või toitlustushoonete, büroohoonete, kaubandus- või teenindushoonete või meelelahutus-, haridus-, tervishoiu- või muu avalike hoonete või erihoonete, mille suletud netopind on vähemalt 1200 ruutmeetrit ning tööstus- ja laohoone, mille suletud netopind on vähemalt 1500 ruutmeetrit, omanikud peavad hiljemalt 2027.a 1. juuliks kohandama hoonesse või selle osasse varjumiskoha. Varjumiskoha kohandamisel tuleb tagada, et varjumiskoha konstruktsioon koos avatäitega peab kaitsma vähemalt plahvatusega kaasneva laialipaiskumise eest. Varjumiskohas peab saama viibida järjestikku kuni 12 tundi ning ühele inimesele tuleb varjumiskohas võimalusel planeerida minimaalselt 0,75 ruutmeetrit põrandapinda.

Viidatud hoonete omanikud peavad läbi mõtlema ja hindama, kas ja kuhu on võimalik varjumiskoht kohandada, kui paljudele inimestele on võimalik tagada koht varjumiskohas, kui palju on vaja teha ümberehitusi jne. Tõenäoliselt selgub varjumisplaani koostamise käigus, et varjumisvõimaluse tagamisega kaasnevad teatavad kulud, näiteks konstruktsiooni tugevdamine, olemasoleva ventilatsioonisüsteemi ümberehitus jms tegevused.

Mõju olulisus sihtrühmale

Kui varjumisvõimaluste hindamisel selgub, et hoonesse on võimalik varjumiskoht kohandada, tuleb seda teha. Tegemist on ühekordse tegevusega, kus olemasolevas hoones kohandatakse teatud hoone osa, vajadusel tehakse ümberehitusi, tugevdatakse konstruktsioone, puhastatakse ruume jne. Varjumiskoht tuleks kohandada nii, et kohandatud hoone osa saaks igapäevaselt kasutada nt keldri või panipaigana ning hoone kasutajatele kaasnevad minimaalsed muutused. Tulenevalt eeltoodust on *mõju ulatus väike*.

Kui varjumiskoht on kohandatud, siis edaspidi sellega märkimisväärsed tegevusi, välja arvatud korrashoid, ei kaasne. Seega on *mõju avaldumise sagedus väike*.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: Kui hoonesse pole võimalik varjumiskohta rajada või hoonesse on rajatud varjend, piirdub hoone omaniku kohustus varjumisplaani koostamisega.

Päästeameti hinnangul on võimalik kohandada varjumiskoht minimaalsete kuludega, kui hoones on tugevdatud konstruktsioonid ja ruumid vastavad varjumiskoha põhimõtetele. Samas on hooneid, kus varjumiskoha kohandamiseks võib kuluda mitukümmend tuhat eurot. Need on hooned, kus tuleb teha suuremaid ümberehitustöid nt avariiväljapääsu loomiseks või konstruktsioonide tugevdamiseks.

Seetõttu ei ole võimalik sihtrühmale mõju üheselt hinnata, sest varjumiskoha kohandamine sõltub hoone parameetritest, ehituslikust seisukorrast ja muudest varjumiskoha kohandamiseks vajalikest asjaoludest. Seega *teatav negatiivne mõju sihtrühmale* rahalise kuluna kaasneb, samas kaalub selle üles nõuetele vastava varjumiskoha kohandamine, mis ohuolukorras pakub hoone kasutajatele lühiajalist kaitset.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale: kokkuvõttes on mõju oluline, kuna varjumiskoha kohandamine on uus kohustus ning sellega kaasneb teatav rahaline kulu. Samas tasakaalustab seda kulu nõuetele vastava varjumiskoha loomine, kuhu saab ohuolukorras varjuda.

Muudatuste 4.1 (varjendi rajamine), 4.2 (varjumisvõimaluste hindamine ja varjumisplaani koostamine) ja 4.3 (varjumiskoha kohandamine) mõju hinnatakse KOV-idele ja riigile kogumis.

Mõju sihtrühm : kohalikud omavalitsusüksused ja riik.

Mõjutatud sihtrühma suurus: KOV-e on kokku 79 ning suur osa tervishoiu- ja haridusvaldkonna hoonetest on nende hallata ning see osa, mida KOV-id ei halda, on riigi vastutusel. Seega *mõjutatud sihtrühma suurus on suur*, kuna seotud on riik ja kõik KOV-id, kus tervishoiu- ja haridusvaldkonna asutused paiknevad.

Mõju kirjeldus sihtrühmale: Mõju KOV-idele ja riigile kaasneb, kui ehitatakse uusi haiglaid, lasteaedu, koole või muid asutusi, mille omanik on riik või KOV. Sarnaselt erasektori ehitusettevõtjatele kaasneb ka riigile ja KOV-ile majanduslik mõju, sest uutesse hoonete tuleb rajada varjendid ning teatud juhtudel tuleb ka tegelikku varjumispinda suurendada. See tähendab, et hoonete maksumused võivad kallineda üldjuhul 2 %. Suurem hinnatõus võib kaasneda hoonete ehitamisel, kuhu nähakse inimese jaoks ette rohkem põrandapinda, kui seda on 0.75 ruutmeetrit. Hinnatõus oleneb ehitatava hoone kasutusotstarbest, suurusest, kasutajate arvust, erilahenduste vajadusest jne.

Lisaks majanduslikule mõjule kaasneb ka teatav halduskoormuse kasv, kuna tegemist on uue kohustusega. See tähendab, et ehitusele eelnev tegevus nagu projekteerimine, ehitusprojekti koostamine, kooskõlastamine ning kogu selle protsessiga kaasnev töö ja ajakulu võivad alguses olla planeeritust suuremad.

Nii nagu kaasneb erasektorile mõju olemasolevates hoonetes varjumisvõimaluste hindamisel ja varjumisplaani koostamisel ning varjumiskohtade kohandamisel kaasneb mõju ka KOV-idele ja riigile. Mõju kaasneb nende hoonete korral, mis on loetletud HOS § 16² lõikes 3 või 4 ning mille omanikud on KOV või riik.

Mõju olulisus sihtrühmale

Iga aasta ehitatakse haridusasutusi, kuid nende arv ei ole suur. Tervishoiuasutusi, nt haiglaid, iga aasta ei ehitata, pigem renoveeritakse või laiendatakse olemasolevaid hooneid. Olemasoleva kooli või haigla renoveerimisel ei pea rajama varjendit, kuid tuleb koostada varjumisplaani ja kohandada varjumiskoht.

Vaatamata sellele, et haridus- ja tervishoiuasutuste ehitust planeeritakse pikalt ette, siis on riigile ja KOV-idele *mõju ulatus suur*. HOSis nimetatud kriteeriumidele vastavaid haridus- ja tervishoiuasutusi ehitatakse pigem harva, mistõttu on *mõju esinemise sagedus väike*.

Olemasolevates hoonetes varjumiskohtade kohandamise ja varjumisplaani koostamise korral on *mõju ulatus ja sagedus suur*, sest enamik KOVidele ja riigile kuuluvaid hooneid ületab 1200 ruutmeetrit.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: enamikel hoonetel, mis ehitatakse riigi või KOV-i tellimusel, arvutatakse varjendi tegelik varjumispind hoonesse projekteeritud inimeste arvu järgi. See tähendab, et hoone kasutusotstarbest lähtuvalt tuleb tegeliku varjumispinna arvutamisel arvestada erisustega ning ühele inimesele näha ette rohkem põrandapinda kui 0,75 ruutmeetrit. Vähim pind, mis näiteks haiglas tuleks varjendisse patsientidele tagada, on 2,1 ruutmeetrit. Seega ei saa nimetatud sihtrühma korral alati lähtuda 2 % ehitushinna kallinemisest, sest tegelik varjendi suurus võib olla suletud netopinnast suurem kui 2% ning sellest tingituna kallineb ka ehitushind.

Olemasolevate hoonetes varjumiskohtade kohandamise ja varjumisplaani koostamisega kaasneb samuti märkimisväärne kulu, kuna olemasolevad hooned on mõeldud kasutamiseks suurtele rahvahulkadele ja vaja on suure tõenäosusega erilahendusi varjumise võimaldamiseks.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale: kokkuvõttes on *mõju oluline*, kuid vähetähtis ei ole asjaolu, et nende tegevustega tagatakse inimestele ohuolukorras kaitse.

Varjendite rajamise ja varjumiskohtade kohandamise ning varjumisplaani koostamise üle järelevalvet teostava Päästeameti ja KOV-ide, kes ehitus- ja kasutuslube väljastavad, mõju käsitletakse koos järgmises punktis, riigivalitsemine.

II. Mõju valdkond 2

I. Riigivalitsemine: mõju keskvalitsuse korraldusele, kohaliku omavalitsuse korraldusele ja finantseerimisele.

4.1- 4.3 muudatused: varjendi rajamise kohustuse seadmine, varjumisvõimaluste hindamine ja varjumisplaani koostamine ning varjumiskoha kohandamine.

Mõju sihtrühm: Päästeamet.

Mõjutatud sihtrühma suurus: Päästeametis töötab kokku suurusjärgus 2500 inimest, kellest varjumisega tegeleb umbes 10 inimest. Seega on *mõjutatud sihtrühm väike*.

Mõju kirjeldus sihtrühmale: 2026. aasta 1. juulist on Päästeametil võimalik kontrollida varjumisele kehtestatavaid nõudeid. Päästeametil on õigus kontrollida varjendite rajamise, varjumisvõimaluste hindamise ja varjumisplaani koostamise ning varjumiskoha kohandamise nõudeid. Päästeamet on juhtiv elanikkonnakaitse asutus, kelle igapäevatöö on muuhulgas seotud varjumise korraldamise, nõustamise ja koolitamisega. Tegemist on Päästeameti jaoks uute järelevalve ülesannetega.

Mõju olulisus sihtrühmale

Arvestades, et varjendi rajamise kohustusega hoonetele on kehtestatud tuleohutusnõuded, kooskõlastab Päästeamet käesolevaga ehitusprojekte. Edaspidi hakkab ehitusprojektide koosseisus kajastuma ka uue osana varjendite rajamine ning kaasneb teatav töökoormuse kasv,

kuna tegu on uue valdkonnaga. Samas ei ole kaasnev töökoormuse maht märkimisväärselt suur, kuna uusi hooneid, kuhu rajatakse varjend, ehitatakse aastas 100-110.

Varjumisvõimaluste hindamisel ja varjumisplaani koostamisel abistab Päästeamet üldsust samuti konsultatsioonide, infopäevade ja juhendmaterjalidega.

Märkimisväärne töökoormuse kasv kaasneb Päästeametile ilmselt olemasolevate hoonete varjumiskohtade kohandamisega, kuna hiljemalt 2028. a 1 juuliks peavad ligi 16 tuhande hoone omanikud kohandama varjumiskoha.

Seega on Päästeameti töökorraldusele nii *mõju ulatus kui ka avaldumise sagedus suur*.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: Ehitusprojektis kontroll varjendi olemasolu ja selle ehituslike nõuete üle tehakse koos ehitusprojekti tuleohutusnõuete kontrolliga. Varjendi nõuetele vastavuse kontroll teostatakse hoonete tuleohutuskontrolli käigus. Varjumisplaanide ja varjumiskohtade osas rakendatakse pistelist kontrolli, et veenduda üldiste põhimõtete järgimises. Vaatamata sellele, et teatav töökoormuse kasv kaasneb, püütakse võimalikud järelevalvekontrollid ja konsultatsioonid ühildada olemasolevate protseduuridega.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale: kokkuvõttes saab järeldada, et *mõju sihtrühmale on oluline*, kuid seda saab leevendada muutes ühildades ja muutes tööprotsesse efektiivsemaks või vajadusel suurendada töötajate hulka.

4.1 muudatus: varjendi rajamise kohustuse seadmine.

Mõju sihtrühm 2: kohalikud omavalitsusüksused.

Mõjutatud sihtrühma suurus: KOVe on kokku 79 ja kui arvestada, et keskmiselt töötab igas KOVis ehitusvaldkonnas 10 inimest, teeb see sihtrühma suuruseks 790 inimest. Uusi hooneid ei ehitata üle Eesti ühtlaselt, mis võib tähendada, et mõnes KOVis ei ehitata aastaid ühtegi uut hoonet, kuhu tuleb rajada varjend. Ei saa võrrelda Tallina linna mõne väikese KOV-iga, mistõttu on tegelikku sihtrühma keeruline määratleda. Tingituna eeltoodust võib järeldada, et *sihtrühma suurus on väike*.

Mõju kirjeldus sihtrühmale 2: tulenevalt EHS-st väljastavad KOV-id ehitus- ja kasutuslube, mille käigus hinnatakse ehitusprojektide ja ehitiste vastavust nõuetele. Üldjuhul rajatakse varjend hoone koosseisu, üksikutele juhtudel eraldi. Kui varjend rajatakse hoone koosseisu, kajastuvad muudatused esitatud ehitusprojektis. Sellisel juhul kaasneb ehitusprojekti läbivaatamisega täiendav ajakulu ja halduskoormuse kasv. Kui varjend rajatakse eraldi hoonena, esitatakse KOVile eraldi varjendi ehitusprojekt, mille läbivaatamisel kaasneb märkimisväärne ajakulu.

Mõju olulisus sihtrühmale 2

Olukord, kus ehitusprojekte mingi kohustuse lisandumisel tuleb täiendada, ei ole esmakordne. Kui aastas ehitatakse 100-110 uut varjendi kohustusega hoonet, ei ole see hinnanguliselt suur osa kõikidest aasta jooksul väljastatavatest ehituslubadest, mida on suurusjärgus 10 tuhat. Samuti ei oma ehitusprojekti puhul lisanduv varjendi osa ülemäära suurt mõju ehitusloa väljastamisel KOV-idele, kuna enamasti on varjend hoone osa ja ehitusprojektis hinnatakse hoonet kui tervikut. *Seega on nii mõju ulatus kui ka avaldumise sagedus väike*.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: KOV-id on ehituslubade ja -teatiste väljastajad, mistõttu võib ehitusprojektis lisandunud uue osa kontrollimine esialgu tuua kaasa täiendava

halduskoormuse kasvu, lisandub ajakulu ja menetlusprotsess muutub teatud juhtudel aeglasemaks. Päästeamet juhtiva elanikkonnakaitse asutusena on valmis konsultatsioone ja nõuandeid jagama, aitamaks kaasa varjendite rajamisele. Samuti on Sisekaitseakadeemia poolt välja töötamisel varjendite projekteerimisjuhised, mis peaksid küsimuste tekkimisel lahendusi pakkuma.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale 2: kuigi mõju ulatus kui ka avaldumise sagedus on väikesed, siis KOV-idele, kes varjendi kohustusega ehitusprojekte läbi peavad vaatama ja ehituslube väljastama, on kokkuvõttes mõju oluline.

III. Mõju valdkond 3

Mõju riigi julgeolekule (siseturvalisus): elanike turvalisus.

4.1- 4.3 muudatused: varjendi rajamise kohustuse seadmine, varjumisvõimaluste hindamine ja varjumisplaani koostamine ning varjumiskoha kohandamine.

Mõju sihtrühm: Eesti elanikkond.

Mõjutatud sihtrühma suurus: Kõik Eestis elavad inimesed⁹. Otsene mõju on inimestele, kes elavad varjendi rajamise või varjumiskoha kohandamise kohustusega hoonetes. 2021. aasta rahvaloenduse andmetel elab Tallinnas ning teistes linnalistes ja väikelinnalistes asustuspriirkondades peaaegu 70% Eesti elanikest¹⁰, see on suurusjärgus 950 000 inimest. Seega on mõjutatud sihtrühm suur.

Mõju kirjeldus sihtrühmale: Varjendi rajamise ja varjumiskoha kohandamise nõuete kehtestamisega kasvab Eestis elavate inimeste turvatunne. Inimesed teavad, et ohuolukorras on neil võimalik varjuda ja nad on kaitstud.

Vaatamata sellele, et varjendi rajamise, varjumisplaani koostamise ja varjumiskoha kohandamise kohustust ei seata kõikidele hoonetele, siis varjumisnõuete kehtestamine annab inimestele võimaluse soovi korral vabatahtlikult varjendeid rajada ja varjumiskohti kohandada.

Mõju olulisus sihtrühmale

Otsene mõju on neile isikutele, kes elavad varjendi rajamise või varjumiskoha kohandamise kohustusega hoonetes. Iga lisanduv varjend ja varjumiskoht tähendab rohkem võimalusi ennast ja oma lähedasi vahetu kõrgendatud ohu korral kaitsta. Arvestades ohuprognoose, siis *mõju ulatus on hetkel väike*, sest ei eelda muudatusi inimeste tavapärasel käitumises.

Varjumine on seotud kõrgendatud ohuolukorra ehk sõjaaegse õhurünnakuga, mistõttu on käesolevate prognooside kohaselt *mõju avaldumise sagedus väike*.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: Eelnõu muudatustega kasvab Eesti elanike turvatunne, kuna rajatakse varjendeid ja kohandatakse varjumiskohti, mis tagavad kaitse ohuolukordades. Koostatud varjumisplaanid tagavad ohuolukorras sujuva varjumise korralduse ja inimesed on võimalikuks ohuolukorraks paremini ettevalmistatud.

Ebasoovitavate mõjudena kaasnevad varjendite rajamisel ja varjumiskohtade kohandamisel täiendavad kulutused. Samas saadav turvatunne ja teadmine, et ohuolukorras ollakse kaitstud, kaalub üles kaasnevad rahalised kulud.

⁹ 2024. aasta seisuga elab Eestis 1 374 687 inimest. Statistikaamet 2024. [Rahvaarv](#).

¹⁰ Loik, Kristjan Erik 2022. [Linnastumisest, valglinnastumisest ja vastulinnastumisest kolme viimase rahvaloenduse näitel](#). – Statistikaamet. Vaadatud 24.10.2023.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale: Kokkuvõttes on *mõju sihtrühmale oluline*, sest vaatamata kaasnevatele kulutustele, parendatakse üldist turvatunnet ja kaitsevõimet ning seeläbi kasvab ka inimeste teadmine, et kriisideks ollakse valmis ja nendega tullaakse toime.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine võib kaasa tuua mõningast projektide koostamise kallinemist ja koostamise aja pikenemist. Samas ei ole varjendiks projekteeritud osa niipalju erinev kogu hoonest, et see muudaks oluliselt ehitusprojekti koostamise hinda ega osa. Ja kindlasti, mida aeg edasi ja rohkem kogemust Eesti projekteerijatel selle teemaga tuleb, seda paremad ja lihtsamad tulevad ka lahendused.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras kolmandal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist. Eelnõuga võib kaasneda vajalik kohanemise aeg, näiteks ehitusprojektide ümbertegemisel, kuid selle leevendamiseks ei nähta ette üleminekuaega, vaid pigem soodustatakse aktiivset koostööd projekteerijate ja KOV vahel.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) vahendusel kooskõlastamiseks kõigile ministeeriumidele ja Riigikantseleile ning arvamuse avaldamiseks Päästeametile, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile, Sisekaitseakadeemiale, Tallinna Tehnikaülikoolile, Riigi Kinnisvara AS-le, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Puuetega Inimeste Kojale, Eesti Kaubandus-ja Tööstuskojale, Eesti Arhitektide Liidule, Eesti Omanike Keskliidule, Eesti Korterühistute Liidule, Eesti Ehituskonsultatsiooniettevõtete Liidule, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule, Eesti Turvaettevõtete Liidule, Eesti Haiglate Liidule, Eesti Hotellide ja Restoranide Liidule, Eesti Spaaliidule, MTÜ-le Kriisiuuringute Keskus.